

Petr Kokaisl, Lucie Chudlařská a kolektiv

Češi v Chorvatsku

Členové autorského kolektivu:

Jan Beneš
Lubomír Hajas
Jakub Hajný
Lucie Chudlařská

Lucie Kartousová
Zuzana Kohlová
Petr Kokaisl
Petr Kopeček
Renata Mrázová

NOSTALGIE
nostalgie.praha@seznam.cz

2012

KOKAISL, Petr a kol. *Češi v Chorvatsku*. [e-kniha] Praha: NOSTALGIE, 2012. 180 s. ISBN 978-80-905365-2-4.

Recenzenti:

PhDr. Jan Pargač, CSc.
*Ústav etnologie
Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze*

PhDr. Vjenceslav Herout
*Předseda historické rady
Svazu Čechů v Chorvatsku
Nám. krále Tomislava 7, Daruvar*

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Kokaisl, Petr

Češi v Chorvatsku / Petr Kokaisl, Lucie Chudlařská a kolektiv ; členové autorského kolektivu Jan Beneš ... [et al.]. -- 1. vyd.. -- Praha : Nostalgie, 2012.
-- 180 s.

ISBN 978-80-905365-2-4 (e-kniha)

(=162.3) * 323.113:061.2 * 323.15 * 314 * (497.5)

- Češi -- Chorvatsko -- 21. stol.

- krajské spolky a organizace -- Chorvatsko -- 21. stol.

- národnostní menšiny -- Chorvatsko -- 21. stol.

- demografický výzkum -- Chorvatsko -- 21. stol.

- kolektivní monografie

316.3 - Vnitropolitický vývoj, politický život [15]

© Petr Kokaisl a kol., 2012

ISBN 978-80-905365-2-4

ISBN 978-80-905365-2-4

9 788090 536524 >

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
1. ÚVOD	8
1.1. PŘÍCHOD ČECHŮ DO CHORVATSKA.....	8
<i>MÍSTA S ČESKÝM OSÍDLENÍM</i>	12
1.2. SOUČASNOST.....	13
1.3. JAZYK.....	15
1.4. ČESKÉ ŠKOLSTVÍ.....	20
1.5. KRAJANSKÁ MÉDIA.....	20
1.6. NÁBOŽENSTVÍ.....	23
1.7. POLITICKÁ PRÁVA ČESKÉ MENŠINY.....	43
2. DARUVARSKO	45
2.1. DARUVAR.....	45
2.2. HORNÍ DARUVAR.....	65
2.3. BJELOVAR.....	67
2.4. DARUVARSKÝ BRESTOV.....	71
2.5. DEŽANOVEC.....	77
2.6. DOLANY.....	84
2.7. DOLNÍ STŘEŽANY.....	89
2.8. HOLUBŇÁK.....	92
2.9. IVANOVO ŠELO.....	95
2.10. KONČENICE.....	100
2.11. KRALOVEC-ŠIBOVEC.....	110
2.12. LIPOVEC.....	113
2.13. TRÉGLAVA.....	119
2.14. VELKÉ A MALÉ ZDENCE.....	122
3. ZÁHŘEBSKÉ ŽUPANSTVÍ A ZÁHŘEB	129
3.1. ZÁHŘEB.....	129
3.2. DUBRAVA.....	133
4. POŽEŽSKO-SLAVONSKÉ ŽUPANSTVÍ	136
4.1. KAPTOL.....	136
4.2. PREKOPAKRA.....	142
5. SISACKO-MOSLAVINSKÉ ŽUPANSTVÍ	148
5.1. BJELIŠEVEC.....	148
5.2. JAZVENIK.....	151
5.3. MEZURAC.....	155
5.4. SISAK.....	159
6. PRIMORSKO-GORANSKÉ ŽUPANSTVÍ	161
6.1. RIJEKA.....	161
7. VIROVITIČSKO-PODRAVSKÉ ŽUPANSTVÍ	164
7.1. VEROVICE.....	165

8. BRODSKO-POSAVSKÉ ŽUPANSTVÍ (SLAVONSKI BROD-POSAVINA)	166
8.1. NOVÁ HRADIŠKA	167
8.2. SLAVONSKÝ BROD.....	169
9. RESUME	170
10. SEZNAM VYOBRAZENÍ	171
10.1. OBRÁZKY.....	171
10.2. TABULKY	172
11. POUŽITÉ ZDROJE	173
12. REJSTŘÍK	177

Předmluva

Monografie *Češi v Chorvatsku* navazuje na prováděný výzkum českých krajanských komunit a mapování jejich stavu v roce 2008 a 2009 v rámci projektu Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě.

V Chorvatské republice proběhlo v roce 2011 sčítání obyvatel (s dílčími výsledky publikovanými v prosinci 2012), které zjišťovalo i údaje týkající se i národnostní příslušnosti, mateřského jazyka a náboženství obyvatelstva, a proto je možné ukázat hlavní trendy ve vývoji české krajanské komunity – kromě kvalitativního zjišťování i z hlediska nejnovějších statistických údajů. V knize jsou jednotlivé správní celky řazeny v pořadí podle absolutního počtu českých krajanů.

Přestože došlo v uplynulých deseti letech (mezi sčítáním obyvatel v roce 2001 a 2011) k dalšímu poklesu počtu Čechů v Chorvatsku na 92 %, stále je tato menšina jednou z nejživějších českých krajanských komunit.

Je patrné, že se spolkový život českých krajanů musí vypořádat se sílící přirozenou asimilací. V některých *Českých besedách* už dávno převažuje chorvatština, a přece jsou tyto spolky velmi významnou českou kulturní organizací – kromě spolkového života dochází prostřednictvím *besed* i k vytváření nových vztahů například s partnerskými městy v Čechách.

Za autorský kolektiv

Petr Kokaisl

Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze

PRAHA, 19. 12. 2012

1. Úvod

1.1. Příchod Čechů do Chorvatska

Češi se do Chorvatska stěhovali po dobu dlouhou téměř sto padesát let. Stěhování ovšem neprobíhalo rovnoměrně a časově uceleně. Výrazných je několik časových úseků, během nichž se stěhování zpomalilo či úplně zastavilo.

Počátky české komunity v Chorvatsku jsou spojeny s vyhnáním Turků a vytvořením nové Slavonské hranice podél Sávy a Dunaje. Stěhování Čechů do Chorvatska trvalo téměř 150 let. Zpočátku (18. st.) probíhalo jednotlivě (dělníci sklářských a jiných manufaktur, řemeslníci, duchovní, vojáci, učitelé, úředníci, lesníci aj.) a pak v několika vlnách většinou zemědělci. Hluboké lesy, močály a neobdělávaná půda vyžadovaly pilné ruce - tu byli vítáni pracovníci a disciplinovaní Češi. Kolonisty lákala různými výhodami i šlechta. Stěhování Čechů do Chorvatska je někdy označováno jako kolonizační vlna, která postupně měnila etnický ráz vesnic a celého území. Zřídka se stávalo, že všichni přistěhovalci pocházeli z jedné obce nebo z jednoho okresu, a že se najednou vydali na cestu, i když byly i takové oblasti v Čechách, z nichž přicházel velký počet kolonistů najednou.¹

V novém prostředí se přistěhovalci stmelovali v jeden celek, v němž se pomalu ztrácely jejich povahové a jazykové odlišnosti. Všeobecně lze říci, že mezi prvními přistěhovalci byly nejpočetnější rodiny z národnostně smíšených česko-německých okresů, později se na cestu vydávali sami Češi a s poslední vlnou se do Chorvatska přistěhovali hlavně Moravané. Mezi českými přistěhovalci se v několika případech ocitly také jednotlivé slovenské rodiny, které se ovšem velice rychle počesťovaly.

Přistěhovalci se většinou usazovali na širokém prostranství podle toho, kde jim úřady nebo panství vykazovala nová sídliště. Později to více záleželo na majetkových poměrech osídlenců, neboť chudší kupovali levnější půdu v odlehlých osadách.

¹ ČUHNIL, Zdenka *Česká menšina v Chorvatsku*. XIV. seminář slovanských národnostních menšin (14. – 17. října 2010) u Čechů v Daruvaru – Chorvatsko.

O rozptýlenosti českých přistěhovalců nasvědčuje skutečnost, že se nejvýchodnější skupina usadila u Petrovaradinu a Slankamenu a nejzápadnější v Záhřebu a v okolí Sisku (Sisaku). Nejvíce se jich ovšem přistěhovalo do Požežského a Bjelovarsko-křiževického županství.

První přistěhovalci byli zcela nemajetní. Češi, kteří se přistěhovali ke konci 19. století, byli už o něco zámožnější a pozemky si sice kupovali, ovšem velkostatkáře mezi nimi nenajdeme. Jen asi zhruba dvacet rodin bylo natolik bohatých, že si mohly koupit více hektarů půdy. Bylo celkem běžné, že si více rodin koupilo větší statek a posléze se o pozemky podělili.

Češi se stěhovali zejména kvůli kvalitní půdě, tedy především za zemědělstvím. Přistěhovalci před rokem 1867, tedy před rakousko-uherským vyrovnáním², získali po přistěhování automaticky nový domovský list, přistěhovalci po tom roce zůstali příslušnými do země, odkud se vystěhovali. Po roce 1918 se pak čeští přistěhovalci dělili na dvě velké skupiny podle občanství, které jim bylo uděleno – jihoslovanští a českoslovenští státní občané. V 19. století se ovšem všichni přistěhovalci dělili podle osad, v nichž se usadili: na hraničáře, rolníky a obyvatele velkých měst.

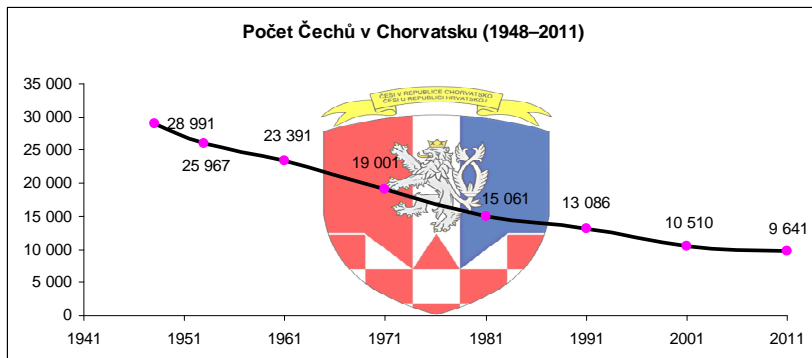
Jen pro zajímavost uvedme údaj z roku 1900, který vypovídá o tom, že na přelomu století žilo na území dnešního Chorvatska 31 588 obyvatel hlásících se k české národnosti. V této době však také doznívá poslední přistěhovalcká vlna z Čech a počet krajanů se rok od roku snižuje. Na území Chorvatska podle údajů z roku 1991 žilo kolem 13 000 krajanů³, podle sčítání z roku 2001 to bylo už jen 10 510 osob. Jak ukazuje následující graf, tento pokles počtu Čechů je velmi pravidelný a předvídatelný.

Podle posledního sčítání obyvatel v Chorvatsku byl počet chorvatských Čechů 9 641 osob. Pokles počtu se ovšem netýká jen Čechů žijících v Chorvatsku, ale také celkového počtu obyvatelstva na území Chorvatské republiky (viz Tabulka 1).

² Rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867 znamenalo rozdělení habsburské monarchie na Předlitavsko (země rakouské, české, Halič a Slovinsko) a Zalitavsko (země spadající pod uherské úřady). Dělicím prvkem byla říčka Litava (Leitha).

³ MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota, 1994. 207 s.

Ovšem zatímco počet obyvatel Chorvatska se během posledních 10 let snížil o 4 %, počet Čechů se ve stejném období snížil o 8 %.

Obrázek 1. Početnost české menšiny v Chorvatsku (rok 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2001, 2011)

Zdroj: *Population of Croatia 1931–2001*. [online] © 1998-2010 Vojska.net [cit. 29. 10. 2012] Dostupný z: <<http://www.vojska.net/eng/armed-forces/croatia/about/population/>>.

Population by ethnicity – detailed classification, 2011 Census [online]

Republika Hrvatska – Državni zavod za statistiku, 2012. [cit. 18. 12. 2012]

Dostupný z:

<http://www.dzs.hr/Eng/censuses/census2011/results/htm/E01_01_05/E01_01_05.html>.

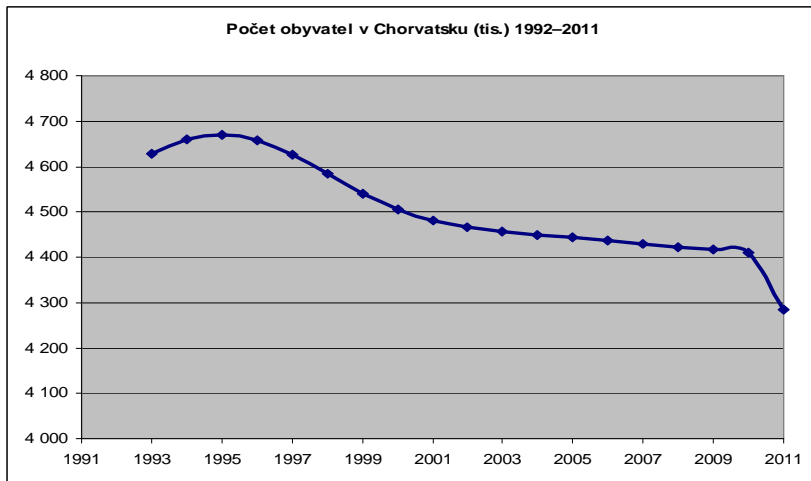
1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011
4 588	4 659	4 657	4 583	4 505	4 466	4 450	4 436	4 423	4 410	4 285

Tabulka 1. Počet obyvatel v Chorvatsku (1992–2011).

Zdroj: *FAO, Statistical Databases* [online] FAOSTAT 2010 [cit. 17. 9. 2010]

Dostupný z: <<http://faostat.fao.org>>.

Population by ethnicity. c. d.

Obrázek 2. Počet obyvatel v Chorvatsku (tis.) 1992–2011.

Zdroj: FAO, *Statistical Databases* [online] FAOSTAT 2010 [cit. 17. 9. 2010]

Dostupný z: <<http://faostat.fao.org>>, *Population by ethnicity*. c. d.

Již od začátku 20. století projevovali Češi zájem o kulturu a společenský život a zakládali tzv. České besedy – v roce 1907 v Daruvaru a ve 20. letech téměř ve všech okolních obcích, kde česká menšina žije.

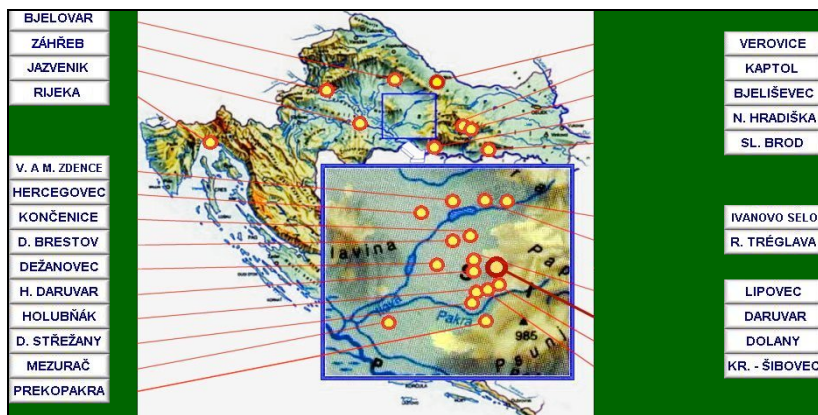
Obrázek 3. Dožínky v roce 1925.

Zdroj: http://www.ceskabesedarijeka.hr/noviny71/images/dozinky_1925.html

Krajané se scházeli při besedních oslavách, přehlídkách nebo tradičních dožínkách, při hudbě, tanci nebo divadle. Před druhou světovou válkou působilo Českých besed na území Chorvatska více než 65.

Po válce, v souvislosti s reemigrací krajanů zpět do Čech, se jejich počet snížil na 19. V novodobé historii došlo k jejich značnému oživení po tzv. Domovinské válce (1991) – poslední údaje hovoří o práci 26 českých spolků.

Místa s českým osídlením

Obrázek 4. České besedy v Chorvatsku.

Převzato z: <<http://www.savez-ceha-rh.t-com.hr/ceski/besedy/index.htm>>.

Nejvíce Čechů se usadilo ve východní části Chorvatska, především v západní Slavonii, kde vytvořili mezi řekami Sávou a Dravou pás asi 30 km široký a 100 km dlouhý. Začínal už 20 km na východ od Záhřebu a končil v okolí Slavonské Požegy. Dnešní české spolky jsou v obcích Daruvar, Daruvarský Brestov, Dežanovec, Dolany, Dolní Střežany, Hercegovac, Holubňák, Horní Daruvar, Ivanovo Selo, Končenice, Kralovec-Šibovec, Lipovec, Prekopakra, Tréglava, Velké a Malé Zdence, Bjelovar, Kaptol, Lipovljany, Mezurač, Nové Gradišće, Slavonský Brod, Verovice, z velkých měst Jazvenik, Rijeka a Záhřeb.

Naprostá většina českých besed je v Bjelovarsko-bilogorském županství (oblast Daruvaru).

1.2. Současnost

Podíváme-li se na současnou krajanskou činnost, musíme konstatovat, že spolky jsou stále velmi aktivní. Téměř v každé besedě působí taneční či pěvecké skupiny nebo divadelní soubory. Zdejší lidé pořádají během roku mnoho akcí s „českým nádechem“. Mezi nejvýznamnější z nich patří dožínky.

Besedy zároveň hojně spolupracují se svými českými protějšky. Zajímavé je složení členů besed. Ačkoliv jde o besedy české, vstoupit do nich mohou i lidé jiné národnosti. Není tedy výjimkou, že místní Chorvaté ovládají češtinu a znají český folklór. Besedy totiž představují mnohdy jedinou příležitost kulturního vyžití. Přes všechny tyto úspěchy se počet Čechů v besedách bohužel snižuje.

Jedná se zpravidla o malé vesnice, kde je hlavním způsobem obživy zemědělství. Mladí, kteří odcházejí studovat do měst, poznají „lepší“ život a už se zpět nevracejí. I ti krajané, kteří se narodili v Chorvatsku a do České republiky se nikdy nepodívali, mluvili velice dobře česky. Za zmínku stojí především Česká beseda v Daruvaru, která spolupracuje jak s chorvatskou, tak i s českou vládou. Zde je skutečně vidět snaha o udržení českého podvědomí především mladších lidí.

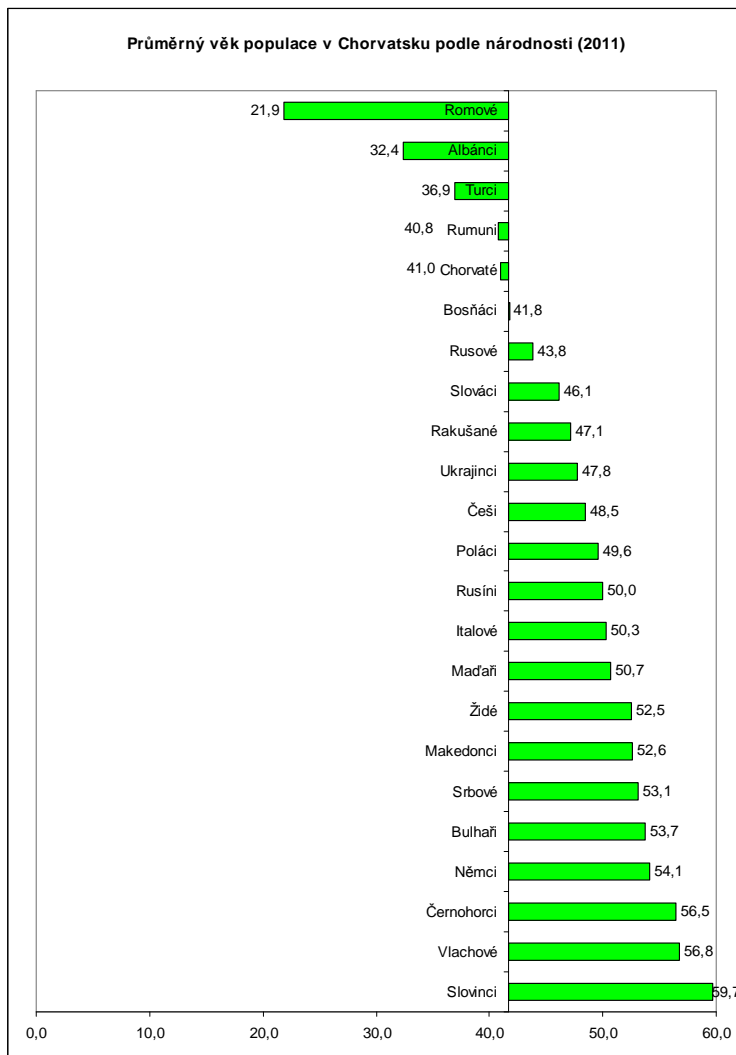
Co se týče příslušnosti k české národnosti, je to velmi různé a záleží na každé jednotlivé vesnici. Někde jsou lidé velmi hrdí na svůj původ a chtějí za každou cenu udržovat české tradice, folklór i český jazyk.

Někde tato touha byla také důvodem pro založení České besedy (například v malé zapadlé vesničce Tréglava, kterou obětavě vede předsedkyně Alenka Havelková). Existují ovšem i takové besedy, kde činnost jejich členů není příliš aktivní, zájem upadá, čeština se vytrácí (Daruvarský Brestovec), mladí odcházejí do měst, členové stárnou a vytrácí se elán. Ve Velkých Zdencích padl i ten názor, že jejich beseda jednoho dne zcela zanikne z důvodu nedostatku zájmu.

Nicméně všude se zatím bez problémů domluvíte česky, protože lidé řeč nezapomněli. Důvodem je také možnost navštěvovat české základní školy nebo alespoň fakultativní kurzy češtiny. Ve většině případů se česky mluví i doma

v rodinách, nicméně faktem zůstává, že mladí mluví čím dál tím méně a je někdy velmi těžké se vyjádřit.

Co se týká věkové struktury českého obyvatelstva v Chorvatsku, patří celkově Češi do mírného nadprůměru.

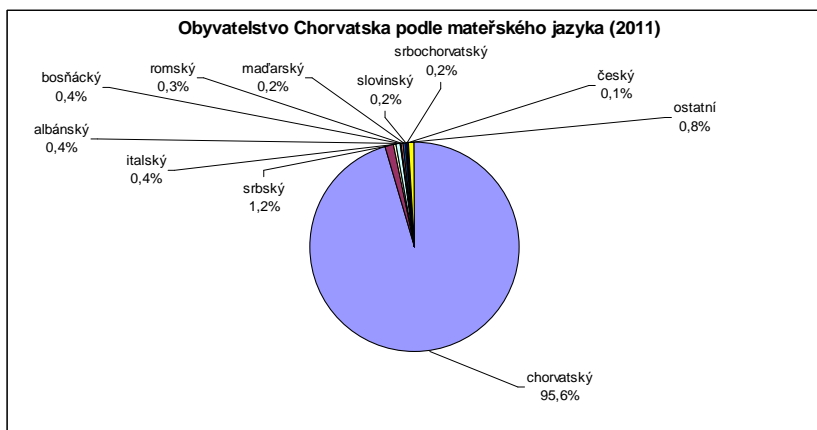

Obrázek 5. Průměrný věk populace v Chorvatsku podle národnosti (2011). Zdroj: *Population by ethnicity. 2011 Census.* c. d.

Průměrný věk všech občanů Chorvatska je (podle údajů z roku 2011) 41,7 let. Mezi etnika, která mají jako celek nižší průměrný věk než je celorepublikový průměr patří s velkým odstupem Romové (21,9 let), následovaní Albánci, Turky, Rumuny a Chorvaty. Všechna ostatní etnika v Chorvatsku už mají průměrný věk vyšší než celorepublikový průměr.

1.3. Jazyk

Chorvatsko není jazykově příliš pestré – naprostá většina obyvatel (95,6 %) má rodný jazyk chorvatštinu.

Obrázek 6. Obyvatelstvo Chorvatska podle mateřského jazyka (2011).

Zdroj: *Population by ethnicity*. c. d.

Používání rodného jazyka je značně závislé na uváděné národnosti, i když mezi jednotlivými etniky žijícími v Chorvatsku jsou značné rozdíly – tyto rozdíly uvádí následující tabulka:

Národnost		Jazyk		
chorvatská	3 874 321	4 096 305	chorvatský	106%
italská	17 807	18 573	italský	104%
albánská	17 513	17 069	albánský	97%
slovenská	10 517	9 220	slovenský	88%

Národnost		Jazyk		
romská	16 975	14 369	romský	85%
maďarská	14 048	10 231	maďarský	73%
česká	9 641	6 292	český	65%
bosňácká	31 479	16 856	bosňácký	54%
srbská	186 633	52 879	srbský	28%

Tabulka 2. Národnosti v Chorvatsku podle podílu mluvčích příslušným jazykem.

Zdroj: *Population by ethnicity*. c. d.

V tabulce je vidět, že pouze chorvatština a italština jsou jazyky, kterými hovoří (jako rodným jazykem) více osob, než kolik deklaruje příslušnou národnost. U ostatních národností je situace opačná – počet příslušníků daného etnika, který deklaruje tuto národnost, je vyšší než počet mluvčích daného jazyka. V případě Čechů pouze 65 % těch, kteří deklarují českou národnost, hovoří češtinou jako rodným jazykem.

1.3.1. Používání češtiny

Současným stavem češtiny na Daruvarsku se zabývala H. Kresová, která přehledně uvádí některé změny v chorvatské češtině⁴.

Hláskový systém:

- Kolísání se projevuje ve výslovnosti ř a h – hláskové skupiny, které obsahují ř, redukují: *Stříhal – tříhal; Střevíce – třevíce*
- místo znělého *h* vyslovují neznělé *ch*: *chození – hození; chlad – hlad; chajda – hajda*. Výsledkem nejistoty při používání fonému **h** a českého grafému **ch** je psaná podoba jména Machulenka

⁴ KRESOVÁ, H. *Česká menšina v Chorvatsku* [online]. Dům zahraničních služeb. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 12. 2. 2009 [cit. 5. 9. 2009]. Dostupný z: <http://www.dzs.cz/index.php?a=documents&general_file_id=1063&project_folder_id=16&>.

- výrazná je tendence krácení samohlásek: *vona završava školu; v prošlym roku*

Ve tvarosloví dochází vlivem chorvatštiny k těmto změnám:

Podstatná jména

- střední rod se mění na mužský: *daruvarskej kino; vyměnila jsem datumy, auto nechtěl zapalit (auto nešlo nastartovat),*
- užívají záporový genitiv: *ja nemám času; škola nemá prostoru,*
- podstatná jména rodu ženského, která mají před a měkkou souhlásku, mají ve 4. pádě jednotného čísla koncovku –u: *dostala uputnicu,*
- v množném čísle ženského rodu nahrazuje tvar 6. pádu 2. pád: *ty hračky jsou vod našich holkách; tady maš dvanáct kunach.*

Přídavná jména

- u přídavných jmen mužského a středního rodu vzoru *mladý* používají koncovku 6. pádu jednotného čísla s koncovkou –om: *vo českom učiteli; na dobrom místě,*
- přídavná jména přivlastňovací tvoří od neživotných podstatných jmen: *Jednotina budova; Koutkuv ilustrátor.*

Číslovky

- základní číslovky vlivem chorvatštiny nesklouňují: *byla tam do devět večer; vybrali peníze od třicet žáků,*
- u složených číslovek řadových sklouňují pouze poslední část číslovky: *dechová hudba vystupovala na padesát sedme slavnosti; dvacet třetího ledna.*

Slovesa

- u sloves I. a II. třídy v množném čísle rozkazovacího způsobu používají koncovku –ite: *přečtíte si text; sem si sedněte; zvedněte ruku* (pozn.: tyto tvary se vyskytují nářečně i v Čechách).
- v 1. osobě minulého času používají jako potvrzení nebo zápor tvar pomocného slovesa: *Bylas na place ? Ešče nejsem.,*
- v záporných tvarech 1. a 2. osoby minulého času se záporka ne objevuje u pomocného slovesa místo u přičestí: *dneska ešče nejsem jedla; nejsem slyšel.*

Příslovce

- u příslovcí tvoří větší stupeň míry předponou pře-: *přebrzo to uteklo; bylo tam přemoc lidí.*

Předložky

- u předložkových vazeb používají předložku za místo pro: *Uděláme to za všechny besedy.; Kdo je za?*
- předložka za nahrazuje předložku na: *Mlejnek za maso*
- předložka za nahrazuje předložku do: *Smetana za kavu*
- předložka za nahrazuje předložku k: *Mame knedlíku za večeři.*

Syntax. V oblasti syntaktické se užívá zvrtné pasívum u vět se všeobecným a neurčitým podmětem: *Tam se to nevidí.; Ani se to nepřipomnělo.*

- ve zjišťovacích otázkách se užívá kalku (výraz vzniklý jako doslovný překlad cizího výrazu) se spojku *aby* ve funkci částice nebo přímo s částicí *at*: *At zavřu počítač?; At se ji zeptam?*

Slovosled. Ve větách používají nesprávný slovosled i nesprávného postavení příklonek: *Čekej, du ja nahoru.*; *Du ja si uvařit jeden čaj.*

Obohacování slovní zásoby chorvatskými výrazy. Nejvýrazněji ovlivňuje chorvatština češtinu v oblasti slovní zásoby, která se týká státní správy, školství a zdravotnictví. Do češtiny pronikají výrazy: *občina, předsedník, župa*

- vlivem kalků vznikají novotvary: Sehráli hru z **minuloroční** přehledky.; V systému **protikroupové** obrany.
- užívají homonym, která v chorvatštině a češtině stejně znějí, ale významově se liší: *Kosí se to se zákonem* (je to nelegální).; *Jsem cela smotaná* (popletená).; *Dnes mam vysoky paty* (podpatky).
- Ve frazeologických jednotkách se odráží vzdálenost menšiny od původního prostředí a ustrnutí v jazykovém vývoji: *slon ve skleníku* (v porcelánu).; *papírove věže* (větrné zámky), *život na něm zanechal razitko* (život mu vtiskl pečeť), *sjezd měl velikou ozvěnu* (sjezd měl veliký ohlas), *poznámenaných adventistů nebylo mnoho* (zapsaných adventistů nebylo mnoho).

I starší lidé mají samozřejmě češtinu okořeněnou chorvatským přízvukem, což je ale naprosto pochopitelné. Někdy mají i jiné výrazy (příklad šáteček – je u nás pečivo nebo malý šátek, v Končenicích, což je vesnice s nejvyšším počtem českého obyvatelstva, je šáteček *kapesník*).

Ve vesnici Mezurač, která leží v jiném županství než Daruvar, můžeme pozorovat vliv chorvatštiny ještě silnější, protože ani členové českých rodin spolu v češtině nemluví. Proto bylo někdy pro předsedu tamější České besedy pana Velibora Potužaka těžké najít správná slova.

1.4. České školství

V Chorvatsku se v současné době vyučuje ve školách čeština a česká kultura podle tří modelů.

V modelu A se jedná o výuku všech předmětů v českém jazyce, to je případ daruvarské základní školy J. A. Komenského, školy v Končenicích a hrubečnopolské malotřídní školy v Ivanově Sele.

Model B znamená výuku převážně v chorvatštině, česky se vyučují jen společenské předměty – to je případ daruvarského gymnázia.

Podle modelu C mají žáci možnost vybrat si češtinu jako volitelný předmět v rozmezí dvou hodin týdně.

1.5. Krajanská média⁵

Česká menšina žije v Chorvatsku více než dvě stě let. Téměř sto let má také svá tištěná média, ačkoliv zpočátku nešlo ani o soustavné informování v češtině, ani o příliš úspěšné pokusy vydávat noviny. Přesto lze konstatovat, že vedle italské menšiny má česká komunita v Chorvatsku nejstarší menšinové noviny. Český tisk zde vznikl dřív než české školy a měl velký podíl na zakládání a rozvíjení menšinového školství i krajanského kulturního života.

První noviny v českém jazyce začaly vycházet v Záhřebu už v roce 1911, ale cestu ke čtenářům na krajanském venkově, a tam žilo nejvíc Čechů, našel až v roce 1922 týdeník Jugoslávští Čechoslováci, který až do jejich zastavení v roce 1941 pravidelně vycházel v Daruvaru. I během druhé světové války se v partyzánských jednotkách tišly ilegální české kapesní noviny.

Na tradici Jugoslávských Čechoslováků navázal v roce 1946 týdeník Jednota jako informační orgán tehdejšího Československého svazu. V roce 1965 vznikla samostatná Novinově vydavatelská instituce Jednota, která kromě stejnojmenného týdeníku vydává řadu dalších publikací...

⁵ STRANIKOVA, L. *Informování a vydavatelská činnost české menšiny v Chorvatsku*. XIV. seminář slovanských národnostních menšin (14. – 17. října 2010) u Čechů v Daruvaru – Chorvatsko.
www.domowina.sorben.com/dokumenty/fuev2010.pdf

Koncepce Jednoty vychází z potřeby informovat o činnosti Svazu Čechů, krajanských škol a spolků, v novější době i o činnosti českých rad, ale i o životě obyčejných lidí, krajanů. Je nutné připomenout, že krajanské hnutí prožívá po válce v devadesátých letech tak silnou obrodu, že stránky Jednoty často nestačí na to, abychom všem aktivitám krajanů věnovali dostatečnou pozornost. Zároveň se Jednota snaží nabídnout čtenářům různorodou škálu témat, protože je v mnoha případech jediným českým tiskem, který se krajanům v Chorvatsku dostává do rukou. Poněvadž našim čtenářům nejsou běžně dostupné informace o událostech v České republice, využívá Jednota také zpráv z internetového portálu Radia Prahy.

Součástí Jednoty je literární příloha Studnice, která od roku 1961 dvakrát do roka dává možnost krajanským autorům publikovat své básnické pokusy.

Měsíčník Dětský koutek vychází od svého založení v roce 1928. Zpočátku to byla příloha pro děti v týdeníku Jugoslávští Čechoslováci, ale vzhledem k tomu, že ve dvacátých letech minulého století v Chorvatsku vznikaly české školy jako houby po dešti, dostalo se Dětskému koutku zvláštního úkolu – stal se náhradní, a dlouho vlastně jedinou, čítankou. Právě v něm mnozí krajanští autoři začínali publikovat.

Není bez zajímavosti, že česky psaný Dětský koutek je nejstarším časopisem pro děti v Chorvatsku.

Díky tomu, že Ministerstvo vědy a osvěty RCh uznalo Koutek jako učební pomůcku, dostávají ho už pátým rokem zadarmo všichni žáci, kteří se učí češtinu.

Český lidový kalendář vychází pravidelně od roku 1953. Jeho specifikem je přehled činnosti Svazu a všech spolků a škol. Kalendář tak slouží jako kronika krajanského života a bohatý zdroj informací.

Ve sborníku *Přehled kulturních, historických, literárních a školních otázek*, který vychází od roku 1962, se uveřejňují studie související s krajanským životem a vzájemnými česko-chorvatskými vztahy.

Kromě těchto pravidelných tiskovin, které jsou přímo financovány Radou pro národnostní menšiny RCH, vydává Jednota několik edicí: v Knihovně krajanské tvorby vyšlo

několik titulů včetně antologie *Domov má jméno Daruvar*, která podrobně mapuje minulost i přítomnost krajanské literární tvorby.

Knihovnička Jaro obsahuje bohatě ilustrované texty pro děti. Početné jsou různé historické a etnografické studie, které se zařazují do edice Svědectví. Před několika lety byla založena edice vzpomínkových textů, a kdysi se vydávaly také původní divadelní hry.

Zvláštní kapitolou vydavatelské činnosti jsou učebnice pro české školy, které plně financuje Ministerstvo vědy a vzdělávání RCH. V NVI Jednota byly ve spolupráci s učiteli připraveny učebnice češtiny pro všechny ročníky základní školy a teď se připravují také učebnice pro fakultativní výuku, tedy pro model C. Jednota se podílela také na přípravě překladů chorvatských učebnic, těch je v současné době kolem třiceti.

Všechny tyto úkoly Novinově vydavatelská instituce Jednota plní díky určitému počtu profesionálních novinářů a řadě dopisovatelů a spolupracovníků.

Pro tuto po léta osvědčenou koncepci není vždy jednoduché sehnat finance. Rada pro menšiny RCH financuje informační a vydavatelskou činnost ze 70 %, kdežto 30 % je nutné zajistit z předplatného, z reklam či jiných zdrojů. Omezený náklad a český jazyk nejsou však pro větší sponzory a donátory příliš atraktivní.

Během let si Jednota vybuodovala rozsáhlou čtenářskou síť. Ta se bohužel v důsledku postupující asimilace sice pomalu, ale jistě zmenšuje.

Před asi pětadvaceti lety byl náklad Jednoty 3000, nyní se stabilně pohybuje kolem 1500 výtisků, které se distribuují převážně na adresy stálých předplatitelů. Potřeba odebírat krajanský tisk se ve většině případů dědí z generace na generaci, a čtenáři Jednoty jsou se svými krajanskými novinami citově velmi spjati. Právě díky tomu se Jednota dostává za čtenáři, kteří reemigrovali do České republiky anebo se za lepším životem odebrali do Německa, Austrálie, Kanady a jiných zemí. Je ale možné předpokládat, že jejich potomci už o ni nebudou mít zájem. V letech 1966 až 1969 byla Jednota vítaným tiskem i v Československu, protože z jiného zorného úhlu sledovala

tamní události. Díky tomu její náklad dosahoval téměř 9 000 výtisků, z čehož 6 000 odcházelo do Československa. S tímto již nelze počítat, a proto musí Jednota veškerou svou pozornost věnovat čtenářům, žijícím v Chorvatsku. Nynějších 1 300 abonentů je odraz reálné situace, kdy v Chorvatsku počet Čechů z předválečných až 30 tisíc klesl na pouhých 10 tisíc, z nichž mnozí, zejména příslušníci mladší generace, už mají problémy s porozuměním česky psanému textu. Je dost pravděpodobné, že se tato situace bude zhoršovat, a je třeba se na ni připravit. To je pravděpodobně důvod, proč se mnohé menšinové informační prostředky ve světě i v Chorvatsku přiklánějí k většinovému jazyku nebo k dvojjazyčnosti, ale o tom v případě Jednoty zatím není třeba uvažovat.

Rok 2012 je jubilejní: 65. výročí vycházení Jednoty a 100 let českého tisku v Chorvatsku. Před časem Jednota organizovala kulatý stůl o menšinovém tisku, kde se ukázalo, že i redakce jiných menšinových časopisů mají podobné problémy.

Jedním z nich je malý náklad, zapříčiněný jazykem omezenou čtenářskou obcí, druhým je upadání úrovně znalosti jazyka, zaviněné nedostatečným stykem s živým jazykem.

Jaké jsou perspektivy Jednoty a krajanského tisku v Chorvatsku? Vydavatelství menšin je zatím ještě stále relativně dobře financováno státem, na rozdíl od elektronických médií. NVI Jednota spravuje také své webové stránky na adrese www.jednota.hr, na ty však nebyly získány žádné finanční prostředky.

Jinou kapitolou je informování většinových médií o životě menšiny. Národní tiskoviny ani elektronická média o život menšiny nejeví zájem. Když ano, pak jde většinou o negativní příklady nebo o senzace.

1.6. Náboženství⁶

Náboženské poměry do první světové války. Po náboženské stránce bylo v roce 1900 na území Chorvatska a Slavonie mezi

⁶ Materiál k tomuto tématu poskytl v rukopisu PhDr. Vjenceslav Herout, předseda historické rady Svazu Čechů v Chorvatsku, Daruvar, Hrvatska. HEROUT, V. *Náboženská otázka u chorvatských Čechů*. Vědecká konference v Rožemberoku, 19 s. Rukopis.

Čechy 30 409 katolíků, 479 evangelíků augsburské konfese, 589 reformních evangelíků a 77 židů.⁷

ŘÍMŠTÍ KATOLÍCI

Na území, kde žil největší počet Čechů, nebylo možné kvůli nedostatku duchovních uspokojit mnohé z požadavků věřících. Zásadně to byly největší problémy všech římských katolíků z území celého Požežského županství a podobná situace byla i na území Vojenské hranice.

V místních katolických kostelech byla v této době bohoslužebným jazykem latina, proto nebylo možno očekávat vedení bohoslužeb v českém jazyce. Také zdejší Češi v této době neměli žádný spolek nebo organizaci, která by se starala o náboženské otázky. Možná se o to měly postarat vyšší církevní a státní úřady, ale to se nestalo. Podobně i církevní úřady v rodné vlasti se o české krajaný příliš nezajímaly.

Český badatel Jan Auerhan uvádí názory daruvaského faráře Ettingera⁸, který napsal: *Nábožnými Češi – všeobecně řečeno – nejsou. Zvláště ne ti, kteří přišli z továren: mezi těmi jsou nejen socialisti, ale i ateisti. Někteří předplácují časopisy a v hostincích propagují bezvěrství. Kostel nenavštěvují příliš ani v neděli ani ve svátek – zvláště bydlí-li dále od kostela, vykonávají své obyčejné polní práce. Ke zpovědi nechodí ani o Velikonocích. K nemocnému povolávají kněze teprve, když hrozí již katastrofa. Nejsou ovšem všichni takoví, i mezi nimi jsou dobří katolíci. Pobožnosti vynikají zvláště Češi přistěhovalí z Moravy.*⁹

Čechů z továren na daruvaském území ovšem nebylo mnoho. Na druhou stranu je pravdou, že náboženství bylo silnější u českých katolíků, kteří se přistěhovali dříve a také u těch, kteří přišli z Moravy.

⁷ AUERHAN, J. *Čechoslováci v Jugoslavii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*. Praha: 1921, s. 34.

⁸ Mijo Ettinger (1874–1966) byl duchovním od roku 1897, jako farář působil v Daruvaru v letech 1906–1954. Také působil v politice a byl poslancem v chorvatském sněmu.

⁹ ETTINGER, M. Zaista vrlo poučno. *Katolički list*. 52. god., Zagreb 1901. č. 5–7, s. 49. Článek je také v knize: HEROUT, Vjenceslav *180 godina daruvarske župe 1821–2001*. Daruvar, 2001, s. 167–180.

Svoje názory o náboženské stránce Čechů ještě před Ettingerem roku 1891 poznamenal i pravoslavný představený Jovanović z Brestova na Daruvarsku.¹⁰ Jovanović uvedl, že Češi řádně chodili do kostela, že jsou nábožní. Občas přicházeli na bohoslužbu i k němu do brestovského pravoslavného kostela. Modlili se v českém jazyce. Podle něj chorvatští kněží jednají chybně, když neměli kázání v českém jazyce, přestože v některých farnostech žili hlavně Češi. Byl toho názoru, že církev a škola se je snaží pochorvatštit, ale myslel, že se to nestane, protože je ještě hodně takových, kteří se narodili už ve Slavonii a neovládli ještě chorvatský jazyk, *dýchají českým srdcem, což bude záruka, že se Češi udrží v této zemi.*¹¹

Můžeme říci, že katolická církev neučinila nic, aby zastavila postupnou asimilaci venkovských Čechů na chorvatském venkově, ale ani nepožadovala, aby se Češi zřekli českých modliteb, písní a českého uvědomění. Více vlivu na odnárodňování Čechů měla tehdejší škola, jelikož výuka byla v chorvatsko-srbském jazyce, a tak se dorost postupně vzdaloval od českých knih a češtiny.

EVANGELÍCI

Na území Chorvatska-Slavonie roku 1900 žilo úhrnem 1068 českých evangelíků obou konfesí, z toho 722 jich žilo v Požežském županství.¹² Nejvíce evangelických rodin žilo kolem Uljaniku na daruvarském území a také na požežském území kolem Bjeliševce a Pleternice. Také byli v městech Požega a Daruvar.¹³ Kromě českých evangelíků žili kolem Pleternice a Uljaniku také evangelíci maďarské, německé a slovenské národnosti.

Českých evangelíků na území Křiževského-ďurdevského pluku do jeho zrušení roku 1873 nebylo mnoho, protože rakouská vojenská správa znemožňovala evangelíkům osidlování svého území. O tom svědčí dopis Dvorské válečné

¹⁰ JOVANOVIĆ, J. P. Česi u Slavoniji i Hrvatskoj. *Javor, list za zabavu, pouku i književnost*. God. XVIII (1891) č. 30, s. 474–477.

¹¹ Tamtéž, s. 475

¹² AUERHAN, J. c. d., s. 35.

¹³ TURČIN, R. *Kolonizace, národní a kulturní život Čechoslováků v bývalém Chorvatsku-Slavonii*. Praha, 1937, s. 33.

rady generálnímu velitelství Bansko-karlovacko-varaždinskému generalátu, kterému sděluje, že se při osidlování Ivanova Sela musí dbát na to, aby to byli katolíci a ti, kteří by to nebyli, měli se vystěhovat.¹⁴

Takových rodin bylo například v Ivanově Sele více. Svědčí o tom zápis z roku 1827 ve farním archivu v Hrubečném Poli, kde je uvedeno 6 kalvinistických rodin s 30 členy, kteří přešli na katolickou víru.¹⁵

Situace evangelíků se začala zlepšovat po vyhlášení Protestanského patentu v roce 1860, který vyhladil spory mezi protestanty a státními úřady na území Chorvatska a Slavonie. Zákon se začal uskutečňovat roku 1867, kdy se začaly zakládat mnohé nové evangelické fary.¹⁶

Časově začali přicházet evangelíci na území kolem Uljaniku po roce 1863¹⁷, kdy se tam přistěhoval větší počet maďarských, německých, slovenských a českých rodin, a tak tam byly založeny i nové osady Sokolovac, Blagorodovac, Antunovac, Hrastovac. V některých z nich bylo více rodin augsburského vyznání a v jiných reformní evangelíci.

Uljanik se stal osadou smíšeného obyvatelstva, mezi nimiž byl i větší počet českých rodin. Reformní evangelíci patřili vedlejšímu sboru v Brekinské, kde převážně žili příslušníci maďarské národnosti.¹⁸

Na požežské území se také během druhé poloviny 19. století přistěhoval větší počet evangelíků různých národností. V Požeze Češi docházeli na bohoslužby do místního gymnázia a přihlásili se k evangelicko-luteránskému sboru v Darkovci. Zde žily také německé evangelické rodiny.¹⁹ Náboženský život nemohl

¹⁴ KRŽAK, M. *Nastanak i razvoj prvih čeških naselja na današnjem području grada Bjelovars s posebnim osvrtom na Nove Plavnice*. In: Přehled X. Ed. NVI Jednota Daruvar, Daruvar 1977, s. 16.

¹⁵ HEROUT, V., *Ivanovo Selo...*, s. 60.

¹⁶ GUNJEVIĆ, L., GUNJEVIĆ, B. *Evangelici a ne anđeli*. Vinkovci, 2008, s. 77.

¹⁷ Češi ho nazývali Leňák

¹⁸ BLAHA, K. *Leňák – Evangelický sbor a začátky krajanské činnosti*. In: Přehled 25. Ed. NVI Jednota. Daruvar, 2007, s. 58.

¹⁹ PAGÁČOVÁ, Z. *Reformovaná církev kalvínská v Chorvatsku, sbor Bjeliševac*. In: Evangelický kalendář 2009. Ed. Českobratrská církev evangelická. Praha, 2009, strany nejsou uvedené.

uspokojit české evangelické rodiny, jelikož byly rozptýleny na velkém území, takže se některé bohoslužby a pohřby konaly bez přítomnosti faráře. Není divu, že některé děti křtili i pravoslavní duchovní.²⁰

Všem českým evangelíkům z území Požežského županství chyběl český farář. O tom psaly i Hlasy ze Sionu.²¹

Jeden nepodepsaný pisatel roku 1881 napsal, že v Brekinské byl duchovním Maďar, který *Slovany nenávidí a ačkoliv jest zde již 15. rok, nepřiučil se pranic řeči slovanské a nemůže se tudíž s nikým z nás smluviti.*

Podobnou situaci pisatel líčil v Daruvaru. Uvedl, že kolem roku 1875 přijeli z Uher dva reformovaní faráři a svolali do Daruvaru evangelické Čechy a Maďary a volili výbor, který se postaral, aby připravil stavební materiál pro stavbu bytu a školy pro učitele. Stavba nezačala, jelikož pokladník s penězi špatně hospodařil. Při poradách se mluvilo maďarsky, každý Čech *seděl jako němý a hluchý*, a tak se dalo pozorovat, že je maďarští bratři považovali za *páté kolo u vozu.*

Pisatel článku se domníval, že řešení bude jedině v případě, kdyby se Uljanik stal střediskem pro zdejší evangelické Čechy. *Všichni mají zde nějaké středisko a starají se o duchovní správce neb učitele, jenom Češi jsou sami sobě ponechaní. Jsme jako lodička uprostřed zbouřeného moře, zmítání sem a tam a odnikud nepřichází pomoc.*²²

Nepodepsaný autor mohl být učitel a knihkupec Václav Horký, který si s rodinou koupil v Uljaniku domácnost, v jehož stavení byla i první modlitebna a kazatelna tamějších evangelíků. Václav Horký se stal také kazatelem místní evangelické pospolitosti. Později zanechal hospodářství synovi Václavovi a našel si učitelské místo v Tordincich ve východní Slavonii.²³

Evangelíkům v Daruvaru se podařilo vystavět v období 1881–1885 byt pro kazatele, školu a kostel. Zůstala jen otázka českého kazatele. Mnozí si mysleli, že se to vyřeší koncem dubna 1889, kdy se měl v Daruvaru konat konvent obojích evangelických vyznání ve Slavonii. Toho se zúčastnili dva

²⁰ Tamtéž

²¹ Ze Slavonie. *Hlasy ze Siona*, r. XXI/1881, č. 14, s. 109–110.

²² Tamtéž.

²³ Ze Slavonie, *Hlasy ze Siona*, r. XXVIII/1888 č. 10, s. 86.

senioři a čtyři faráři z Uher a reformovaný farář české národnosti Josef Dobiaš z Bukovky²⁴, který působil mezi zdejšími evangelíky a kázal v Uljaniku, Hercegovci, Daruvaru a v Záhřebu. Počítalo se, že na území Chorvatska a Slavonie bylo tehdy kolem 480 českých reformovaných evangelíků.²⁵

Situace v Uljaniku se pro české evangelíky zlepšila po příchodu evangelického vikáře Františka Odstrčila, kterému se podařilo roku 1892 založit v Leňaku (Uljaniku) evangelický reformovaný sbor. V roce 1893 zavedl knihu narozených a pokřtěných – do ní poznamenával údaje o českých evangelících z Leňaku a okolí, ale také z Hercegovce a Velkých Zdenců.²⁶ I když se zdá, že se tím vyřešila otázka českých evangelíků, přece bylo možné pozorovat, že jednotlivci na sklonku 19. století přecházeli na římskokatolickou víru. Částečně za to mohly smíšené sňatky, kdy římskokatoličtí faráři neuznávali sňatky uzavřené jinde, a tak mnohé byly považovány jako „konkubinát“.²⁷

Náboženství chorvatských Čechů v meziválečném období (1918–1941). Po vyhlášení samostatného Československa mnohé české rodiny zůstaly za hranicemi utvořeného státu, a staly se tak menšinou v jiném státu. To se stalo i s chorvatskými Čechy, kteří se ocitli v nově utvořeném státu Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Počet Čechů na území dnešního Chorvatska se nezmenšil, v roce 1931 jich zde žilo 37 042.²⁸

Ve vedení Československého svazu, založeného roku 1921, byly hlavně osobnosti, které prosadily československé úřady. Představitelé Svazu zastupovali politiku československé vlády, a to se odrazilo i ve vztahu k náboženské otázce zdejších Čechů.

Největší počet chorvatských Čechů žil na vesnici, bez své inteligence. Československé úřady se po první světové válce postaraly o zaslání odborných kádrů mezi Čechy k oživení kulturního života. Závazek úspěšně prosazovaly za pomoci

²⁴ *Naši bratři ve Slavonii*. Hlasy ze Siona, r. XXIX/ 1889 č. 8, 25. 4. 1889, s. 8.

²⁵ *Naši bratři ve Slavonii*. Hlasy ze Siona, r. XXIX/ 1889 č. 10, 30. 5. 1889, s. 81.

²⁶ BLAHA, K. c. d., s. 59.

²⁷ Tamtéž, s. 60.

²⁸ TURČIN, R. c. d., s. 2.

založených českých besed a slovenských spolků. Československé úřady daly také podnět k zakládání dalších Československých besed, roku 1922 byla v Daruvaru otevřena první česká soukromá škola a také začal v Daruvaru vycházet český týdeník Jugoslávští Čechoslováci. Čeští odborníci, české noviny a škola se stali opravdovými buditeli kulturního života u zdejších Čechů.

Po náboženské stránce ovšem došlo k úplnému převratu. Pod vlivem vztahů ke katolíkům v Československu i posílané kádry v Chorvatsku prohlásily katolickou církev za nepřítele chorvatských Čechů.

Pod záminkou, že v Daruvaru nebyly bohoslužby v českém jazyce, směřovaly na zdejší katolickou církev v tisku jen kritické poznámky. Oslavy svatého Jana Nepomuckého a svatého Václava zůstávaly stranou, bylo třeba je nahradit kultem Jana Husa. Daruvarský týdeník Jugoslávští Čechoslováci s nadšením psal o Janu Husovi, nabádal zdejší Čechy, aby oživil tradice pálení hranic, propagoval přednášky při příležitosti dne jeho upálení, v besedách byly pořádané příležitostné programy. V Janu Husovi měli chorvatští Češi vidět člověka, který bojoval o sociální práva, proti německým duchovním, který hájil český jazyk a český národ. Takové přednášky padly na úrodnou půdu. Selský lid měl nanejvíc ukončené čtyři třídy základní školy a málo znal české dějiny. I když si mnozí i nadále zachovali katolickou víru, s nadšením byl přijat kult Jana Husa, zatímco sv. Jan Nepomucký a sv. Václav v této době zůstali stranou.

O silném protikatolickém nátlaku svědčí i případ Josefa Salače, osobnosti z náboženské katolické rodiny, který se později stal záhřebským biskupem. Sám roku 1965 pro noviny řekl, že se po první světové válce pod vlivem české protikatolické literatury, která hájila stav „dále od Říma“, také vzdálil od katolického náboženství a zajímal se i o jiné.²⁹ Není divu, že právě v tu dobu velký počet českých katolíků přestoupil k jiným náboženstvím, která na Daruvarsko začala pronikat v letech po první světové válce.

²⁹ Poštar koj je naslijedio biskupa Langa. *Glas Koncila* (Zagreb), 4 (1965), č. 8, s. 3–4.

Daruvarský týdeník Jugoslávští Čechoslováci (JČ) měl informovat jen o kulturním životě tamějších Čechů a Slováků, ale nedodržel to a uveřejnil několik příspěvků, z kterých je možno vidět, jaké názory zastupovala jeho redakce ohledně náboženství. Začátkem roku 1924 týdeník uveřejnil článek Alexandra Sommera Batěka z jednoho časopisu pod názvem *Jak se osvobodit od náboženství*. V něm je uvedeno, že *naše osvobození náboženské není úkolem, k němuž bychom teprve měli přistoupit, nýbrž dílem, které již dávno bylo počato a v němž nám pokračovati. Naše osvobození náboženské je součástí našeho osvobození duchovního vůbec*.³⁰

Stejněho roku JČ uveřejnil ještě jeden článek podobného obsahu z uvedeného časopisu autora K. P. Matějky pod názvem *Náboženství bez církve*.³¹

O rok později, roku 1925, redaktor JČ Jarka Ditrich se ozval svým článkem *Naše náboženství i politika*, v němž se divil, že četní lidé v Daruvaru naplňují kostel a v Americe se stávají lidmi svobodomyšlnými. Je takových, kteří se vrátili z Ameriky a ihned se stali *kejvalové ke všemu čemu dávno přestali věřit*, chovají se *stádovitě*, protože jakmile promění prostředí, tak mění i chování. Připomněl, že církev člověku nic nedá, a proto se mnozí naši lidé zaklínají, že v nic nevěří, *klejou na popy*, ale za nimi jdou při křtění, svatbě a pohřbu, *ohýbají se, prosí i platí*. Konstatoval, že je taková vlastnost náboženství českého člověka v Chorvatsku-Slavonii. Dále napsal, že takový Čech *nemá mateřštinu ve škole, ani v kostele, stydí se, zapírá ji, bojí se úřad církevní a politický žádat o mateřštinu do kostela a školy a protože se chce všude líbit, stává se odrodilcem*...³²

Občas přece týdeník JČ zaznamenal kázání v české řeči. První taková konal P. Karel Lukaš³³ u sochy sv. Jana Nepomuckého v Dolním Daruvaru začátkem roku 1922.³⁴ Další kázání bylo 25. května 1923 na svátek Jana Nepomuckého, na kterém byly i děti

³⁰ BATĚK Alexandr Sommer *Jak se osvobodit od náboženství*. Ed. Tribuna volného sdružení „Osvobození života“ a „Legie Světla“, ročník I., č. 3. Chrudim, leden 1924. s. 33–35. In: Jugoslávští Čechoslováci, 1924, č. 1.

³¹ MATĚJKA, K. P. Náboženství bez církve. *Jugoslávští Čechoslováci*, 1924, č. 10.

³² DITRICH J. Náboženství i – politika. *Jugoslávští Čechoslováci*. Daruvar, 25. 6. 1925, č. 25, s. 2.

³³ Karel Lukaš (1890–1959) narodil se Malé Lhotě, fara Kelč, na Moravě. Jeho rodiče se přistěhovali do Chorvatska, a tak se Karel Lukáš učil na chorvatských školách. Sedm let pracoval jako kaplan v Hrubečném Poli a sedm v Daruvaru. Jako farář zemřel v Sveti Ivan Žabno, v osadě kam se jeho rodina přistěhovala.

³⁴ *Lukašová kázání*, JČ, I, 1922. č. 7, s. 39.

české školy. Zde v českém jazyce znovu mluvil dp. Lukaš, který vytkl, že nesouhlasí s redaktorem JČ, který mu zazlival, že prý odnárodňuje zdejší lidi, a to není pravda. Řekl, že bude vždy kázat v českém jazyce, dokud se to od něho bude žádat.

Redaktor na to reagoval a divil se, proč by se to mělo žádat, když místo kaplana dostal proto, že byl Čechem. Podle redaktora, by měl kaplan znát svou povinnost a měl by kázat tři neděle česky a jednu chorvatsky, protože je zde takový poměr mezi věřícími. Na závěr redaktor doporučil, že by *to měl kaplán vědět, protože jestli by se kázalo jednou ročně u pomníku sv. Jana, tak tu zbudě jenom jeden Čech, a to pomník sv. Jana, jakož se to stalo ve Vitorovici, kde se pomník nachází na mostě u pošty ve čtvrti, která kdysi byla osídlena Čechy...*³⁵

Je pravdou, že úředně tehdy nikdo ze strany České besedy Daruvar o tom s daruvarským farářem Ettingerem nejednal. Dosvědčuje to článek JČ z roku 1926, kdy je poznamenáno, že daruvarský farář poprvé navštívil redakci JČ. I když se úředně nejednalo o českém kázání, Ettinger přiznal, že Češi mají právo na české kázání a české písně, ale potřebují si podat žádost.³⁶

Když se roku 1926 redaktorem JČ stal Otta Sobotka, nelze několik let nalézt žádnou informaci o náboženském životě českých katolíku. Často se to vysvětlovalo tím, že se české spolky, a tedy i tisk, mají zabývat výhradně kulturní činností. Přece se tím redakce JČ držela jen částečně. O Janu Husovi se psalo každého roku měsíc předem a ještě měsíc po jeho oslavách.

Redakce JČ také řádně informovala, kdy a kde se budou konat evangelická kázání v české řeči. Nezapomnělo se i na spiritisty, kteří prostřednictvím novin zvali na své přednášky. Jednu takovou měl začátkem ledna 1932 Sylvester Knytl³⁷, absolvent přírodovědecké fakulty Karlovy university v Praze, na téma *Spiritismus ve světle moderní psychologie*.³⁸ O tři měsíce později v té přednášce pokračoval redaktor JČ Otta Sobotka na téma *Nový člověk a*

³⁵ DITRICH, J. Dvě české kázání v Daruvaru. *Jugoslávští Čechoslováci*, 24. 5. 1923, č. 21.

³⁶ Ať žádají. *Jugoslávští Čechoslováci*. V, 10. června 1926, č. 23, s. 2.

³⁷ Byl to syn dlouholetého předsedy a tajemníka Československé besedy v Daruvaru.

³⁸ Přednáška o spiritismu. *Jugoslávští Čechoslováci*, XI, 1932, č. 2, 14. ledna, s. 2.

spiritismus.³⁹ Týden později Sobotka konal ještě jednu přednášku na téma *Mravní ideál a spiritismus*.⁴⁰ O nějaké neutralitě JČ v té době tedy nelze mluvit. Po několika letech mlčení o příslušnících českých katolíků se jich JČ připomněl roku 1931. Na jeho stránkách se ozval Vojta Režný, tehdejší tajemník Československého svazu, který v tu dobu dočasně žil v Bělehradu. On napsal, že „*největší morální rozvrat způsobila a působí v české části naší menšiny její příslušnost ke katolické církvi*“. Uvedl, že jenom tam, kde byli Češi katolíci v cizím náboženském prostředí, kde se organizovali v církevní sbor, tam si *zachovali národní povznesení*.⁴¹ Uvedl, že katolický kostel před válkou pracoval ruku v ruce se starým uherško-chorvatským chápáním národnosti, a to přivádělo k myšlence – jestli si katolík, jsi ihned Chorvat, i když sis udržel český jazyk, písne a zvyky.

Režný konstatoval, že *naši národní pracovníci musí působiti protikatolicky, dokud katolická církev u nás působí protičesky. Příklad bychom si, aby si to odpovědní činitelé katolické církve uvědomili. Příklad bychom si, aby si povšimla také akce reformované církve, které jsou v české části naší menšiny stále živější a potkávají se přímo s podporou nebo alespoň blahovolnou neutralitou našich osvětových pracovníků, jimž sice s náboženského hlediska nic do toho není, ale kteří v nich vidí podporu svých národně uvědomovacích snah a koordinující činitele*.⁴²

Na závěr Režný jménem našich osvětových pracovníků přislíbil, že ihned zastaví své působení protináboženské vůbec a protikatolické zvláště, jestli se sem zašlou katoličtí kněží. ...Bylo by jistě v zájmu katolictví, kdyby odbornou péčí o české katolíky v Jugoslávii byla pověřena některé diecéze v ČSR, např. Arcibiskupství olomoucké, jemuž tyto řádky zároveň přímo adresuji.⁴³

Roku 1932 se kaplanem v Daruvaru stal Josef Salač, zdejší Čech, narozený v Dolním Daruvaru. Noviny jeho příchod zaznamenaly s přáním, aby navázal dobré styky s našimi krajany – katolíky, a místo *dosavadní lhostejnosti, očekává se, že náš kaplán se přičiní, aby tak nebylo*.⁴⁴ Vojta Režný ještě roku 1933 upozornil, že *odnárodňování trvá, katolická církev nečiní nic,*

³⁹ Přednáška. *Jugoslávští Čechoslováci*, XI, č. 12, 1932, 24. března, s. 2.

⁴⁰ Přednáška *Jugoslávští Čechoslováci*, XI, č. 13, 1932, 31. března, s. 2.

⁴¹ REŽNÝ, V. My a katolictví. *Jugoslávští Čechoslováci*, X, 28. 5. 1931, č. 22, s. 1.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ *Krajan kapelán v Daruvaru*. JČ, XII, 1933, č. 36, 8. září, s. 2

*aby vyhověla jazykovým požadavkům svých českých věřících...*⁴⁵. Režný žádal, aby se katolické náboženství vyučovalo česky, alespoň ve školách, které mají český vyučovací jazyk, aby se učily *české děti nauce Boží po česku*.⁴⁶

Týdeník JČ málo sledoval práci Josefa Salače, který od svého příchodu do Daruvaru vynaložil hodně snah, aby vyhledal některé spory ve vztazích mezi vedením daruvarské Československé besedy a daruvarským farářem. Osobně se roku 1933 začlenil do Československé besedy a vzal si za úkol, že se postará, aby se v Daruvaru zavedla česká bohoslužba. V tu dobu i Československý svaz v Bělehradu vyžadoval, aby ve všech místech s českou menšinou byly i české mše. O tom pak jednali představitelé výboru daruvarské besedy s farářem Ettingerem. S ním jednali předák daruvarských katolíků dr. František Macháček a redaktor Otta Sobotka. Jednání skončila dohodou, a tak se konala 29. dubna 1934 v daruvarském farním kostele Nejsvětější trojice první česká bohoslužba.⁴⁷ Noviny zaznamenaly, že to bylo svátkem pro daruvarské Čechy. Při mši byly zpívány české kostelní písně a doprovázel je na housle učitel Hlaváček. Na bohoslužbu přijeli povozem také mnozí krajané z okolních osad, což jen dokládalo, že se náboženství musí tlumočit mateřským jazykem.⁴⁸

Od roku 1934 se stav JČ k českým katolíkům začal zlepšovat, takže je možné konstatovat, že se zapomělo na dřívější nesváry. Možná se o to zasloužil kaplan Josef Salač, ale také je třeba vzít v potaz, že se i v Československu v tu dobu trochu jinak dívalo na katolíky, než tomu bylo v poválečném období.

Československý svaz po roce 1934 věnoval více pozornosti i náboženským otázkám. To měla na starost jeho složka Osvětový a hospodářský odbor (OHO), která si ve svém programu poznamenala, že české osady potřebují kněze, kteří by

⁴⁵ REŽNÝ, V. *Protož jsouce, učte všechny národy...* JČ, XII, 1933, č. 42, 9. listopad, s. 1–2.

⁴⁶ Tamtéž, s. 2.

⁴⁷ Archiv České besedy Daruvar, zápisy výborových schůzí, kniha IV., schůze 7. dubna 1934; MATUŠEK, J. *Česká beseda Daruvar před druhou světovou válkou 1907–1941*. Daruvar, 2008, s. 125.

⁴⁸ *První české katolické bohoslužby v Daruvaru*. JČ, XIV, 1934, č. 18, 3. 5., s. 2.

konali bohoslužby i v českém jazyce.⁴⁹ Taková výzva měla v Československu ohlas.

Apoštolátem Sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci byl vyslán P. Mysliveček, kterému vypracovali podrobný program cesty. Od 5. do 25. června 1935 navštívil několik českých osad ve Vojvodině a kolem 14 osad v Chorvatsku. Tomuto zájezdu také vypomohl Československý ústav zahraniční a spolek sv. Rafaela.⁵⁰

Roku 1936 z organizace *Akce Našim na Volyni* v Praze zavítali do Jugoslávie dp. dr. Forst, dp. Vl. Hopko a předseda *Akce* p. Duška, kteří během června navštívili některé osady v Banátě, kde se zúčastnili v Kruščici sjezdu katolické mládeže. Na Daruvarsku a Požežsku koncem června navštívili 1936 více osad.⁵¹

V září 1936 byl *Akcí Našim na Volyni* vyslán p. P. Tichý, který se v Kruščici v Banátě na svatého Václava, patrona české země, účastnil sjezdu, na kterém bylo kolem 800 mladých krajanů. Sjezd měl veliký ohlas a po dohodě s OHO se pokračovalo v zakládání Katolické akce při našich besedách. Při besedách se zakládaly kroužky, které se staraly o náboženskou stránku krajanů. V čele všech kroužků byl Josef Salač ze Záhřebu a Bohomír Šefc z Daruvaru.⁵² V programu práce OHO bylo také uvedeno, že jeho zásadou je *poskytnout našim lidem opravdovou náboženskou výchovu v duchu vlasteneckém, neboť obě se nevylučuje, nýbrž naopak doplňuje.*⁵³

V srpnu roku 1937 mnohé osady na Daruvarsku navštívil bohoslovec Soukup z Brna, který v českých osadách konal přednášky o Cyrilu a Metoději a jejich významu pro národ.⁵⁴ V září 1937 přijel mezi zdejší krajany i kazatel Jeřábek, který se na své cestě nejdříve zastavil v Záhřebu, kde navštívil profesora Salače, *muže o vlastenecké hnutí mezi krajany v Jugoslavii velmi zasloužilého*, který mu vyřídil všechny potřebné záležitosti pro činnost mezi zdejšími krajany. Také mu umožnil audienci u záhřebského arcibiskupa

⁴⁹ *Otázka českých kněží a bohoslužeb.* In: Drobnou prací (půldruha roku osvětové a hospodářské práce v českých osadách v Jugoslavii). Záhřeb: Osvětový a hospodářský odbor v Záhřebě, 1936, s. 53.

⁵⁰ Tamtéž, s. 53.

⁵¹ *Katolická akce v našich osadách.* In: Chceme žít. Edd. OHO v Záhřebu a Komenský Praha, Praha 1937, s. 83.

⁵² Tamtéž, s. 84.

⁵³ Tamtéž, s. 85.

⁵⁴ Tamtéž, zápis z výborové schůze ČB 4. září 1937.

Alojzije Stepince, s kterým Jeřábek hodinu jednal o náboženské situaci mezi krajany v Jugoslávii. Potom ho po daruvarském území prováděli správce hospodářské školy v Daruvaru Karel Herot a redaktor Sobotka.⁵⁵

Když se v roce 1938 misionář Jeřábek chystal na druhou cestu mezi krajany, měl k jeho návštěvě připomínky daruvarský farář Ettinger, a proto mu Josef Salač psal, aby Jeřábkovi byla povolena třítydenní misie v osadách na území daruvarské fary. Ettingerovi zároveň oznamoval, že k tomu Jeřábek dostal souhlas arcibiskupství v Záhřebu, s tím že si bude hradit všechny výdaje a nežádá nic zdarma.⁵⁶ Tento problém se vyřešil, když dodatečně arcibiskupství zaslalo Ettingerovi ještě jeden dopis, kde se píše ...*že se nemůže zazlívat, jestli Čechoslováci zasílají sem svého kněze, aby vzbuzoval a národnostně vzdělával svoje vystěhovalce, jak tomu činí i zdejší kněží v Americe a jinde. V každém případě bude lepší, aby přišel kněz, než aby přicházeli k našim Čechům husitští učitelé, kteří by je otravovali. Lidové osvětě to nesmíme zazlívat, jelikož tak činí Chorvati v jiných státech.*⁵⁷

Tragické události v Československu po roce 1938 posílily u českých katolíků v Chorvatsku náboženské tradice a zájem o české dějiny. Proto 4. června 1939 na posvěcení Českého domu daruvarští Češi pozvali záhřebského arcibiskupa dr. Alojzije Stepinca, který ve svém proslovu zdůraznil pevnou víru v nové osvobození českého a slovenského národa. *Češi jsou národem pilným, pracovitým a takový lid ví, co chce.*⁵⁸

Tehdy bylo možno pozorovat, že se roku 1939 v osadách, kde pracovaly české spolky, konaly také svatováclavské slavnosti. Svatý Václav se u zdejších Čechů stal znovu symbolem svobody a symbolem českého státu. V Daruvaru na den sv. Václava byla v kostele mše a české kázání o

⁵⁵ *Misijní cesta p. Vl. Jeřábka C.Ss.R. ke krajanům v Jugoslavii:* In: Krajanská péče. Ed. „Krajanská péče“ a Domov čsl. Zahraniční mládeže, Praha, 1938, č. 2, s. 13–14.

⁵⁶ Archiv farní církve v Daruvaru, krabice r. 1938. Salačův dopis faráři Ettinger z 5. září 1938.

⁵⁷ Archiv farní církve Daruvar, krabice r. 1938. Pismo Nadbiskupskog duhovnog stola, br. 7260/1938 od 16. rujna 1938 zaslano Ettingeru.

⁵⁸ Tamtéž, zápis se schůze 17. června 1939

sv. Václavovi a na dvoře Českého domu děti české školy, jako vzpomínku na ten den, zasadily slovanskou lípu.⁵⁹

Profesor Josef Salač měl kázání také roku 1940 v Hercegovci při příležitosti dožíněk, největší české manifestaci chorvatských Čechů. Tam během kázání řekl, že se *nesmíme stydět za svůj mateřský jazyk, za svůj národ, neboť národnost pochází od Boha, a je největším darem, který nám byl dán. Ti, kdož tento dar od sebe odhazují, zaslouhují opovržení.*⁶⁰

EVANGELÍCI

I po první světové válce žilo nejvíce českých evangelíků na požežském a daruvarském území. Menší počet rodin žil i na území okresů Garešnice, v Hercegovci a Velkých Zdencích.

Začátkem roku 1918 do daruvarského sboru přišel Josef Dvořák⁶¹, který se stal po válce samostatným farářem. Tím daruvarští evangelíci dostali duchovního, který jim kázal v českém jazyce. Příchod českého faráře si je možné vysvětlit tím, že se po převratu mnozí duchovní maďarské národnosti cítili v Chorvatsku ohroženi. Josef Dvořák v Daruvaru pracoval do roku 1921.⁶²

Evangelický sbor Uljaniku začátkem 20. století také neměl svoje stálé kazatele, a tak se tam v tomto období střídali maďarští kazatelé z Brekinski, Daruvaru a dokonce z Velike Pisanice. Jednu dobu před první světovou válkou a během několika válečných let tam také kázal František Procházka.⁶³

V Uljaniku došlo k oživení náboženského a kulturního života po příchodu Františka Mašíka v roce 1922. Stal se kazatelem i učitelem na tamější doplňovací české školy, navázal styky s evangelíky v Daruvaru, Holubňáku a Dolních Střežan.⁶⁴ Mašík konal kázání

⁵⁹ ŠEFC, B. *Zpráva Katolické akce*. In: Do nové práce, Ročenka československého Svazu v Království Jihoslovanském 1940, Záhřeb 1939, s. 22–23.

⁶⁰ *Významá schůze v Hercegovci*. Naše noviny (Daruvar), 1940, I., č. 2, 29. 8., s. 2

⁶¹ Josef Dvořák (1892–1969) se narodil u Proseče. Roku 1898 jeho se rodina přistěhovala do Hercegovce. Tam ukončil i nižší základní školu a gymnásium a studium bohosloví v Maďarsku.

⁶² Archiv rodiny Dvořákové ze Proseče u Skutče: Autoru tohoto textu roku 1990 zaslal Vilim Dvořák, syn Josefa Dvořák, dva opsané rukopisy: *Josef Dvořák (1892–1969)* v rozsahu 23 stran a *Vzpomínky z Daruvaru* 7 stran.

⁶³ BLAHA, K. c. d., s. 60.

⁶⁴ Tamtéž, s. 61

i v okolních osadách, v dubnu 1923 také v evangelickém kostele v Daruvaru, kde mluvil i o českých dějinách.⁶⁵ Roku 1925, po odchodu Františka Mašika, do Uljaniku přišel učitel a kazatel Alois Erlich. Jeho roku 1929 nahradil Josef Procházka.⁶⁶ Začátkem roku 1929 do Uljaniku přišel nový učitel a kazatel Josef Procházka, který se zasloužil o založení Československé besedy roku 1932. Stejněho roku v Uljaniku zaznamenali čtyřicetileté trvání Evangelického reformovaného sboru.⁶⁷ Evangeličtí Češi na požežském území se také potýkali s občasnými problémy. Po válce tam dojížděli z Uljaniku Alois Erlich (1925–1927) a během působení Josefa Procházky, roku 1930, Pleternice a Bjeliševac se stali znovu pobočkou sboru v Uljaniku.⁶⁸

Jelikož se v Československu koncem roku 1918 sloučili protestanti luteránského a reformního směru v evangelickou církev československou, týdeník Jugoslávští Čechoslováci také začal zvat zdejší Čechy do evangelického chrámu v Daruvaru na „československé bohoslužebné shromáždění“⁶⁹, v Uljaniku zvali „československé krajany“, aby přišli na bohoslužbu, na které byl přítomen farář Fr. Prudký, zástupce československé církve evangelické.⁷⁰

Také roku 1930 v Pleternici evangelická reformovaná církev pořádala oslavy k příležitosti 80. narozenin prezidenta Masaryka, kdy dopoledne byla „československá evangelická bohoslužba“.⁷¹ Mezi těmi, kteří kázali během srpna a září 1930 u zdejších českých evangelíků v Uljaniku, Hercegovci a Pleternici, byl i československý evangelický vikář František Novák z Prostějova.⁷² Roku 1934 Josefa Procházku nahradil nový kazatel Antonín Blažek.⁷³ Počet českých evangelíků stále klesal. Když se roku 1934 stal farářem

⁶⁵ *Dvě české kazání v Daruvaru*. JČ, II, 1923, č. 21, 24. 5., s. 2.

⁶⁶ BLAHA, K. c. d., s. 63.

⁶⁷ *40-letá jubilejní slavnost ev. reformovaného sboru v Uljaniku*. JČ, XI, 1932, č. 44, 3. listopad, s. 3.

⁶⁸ PAGÁČOVÁ, Z. c. d.

⁶⁹ *Různé*. JČ, VII, 1928, č. 15, 5. dubna, s. 2.

⁷⁰ *Uljanik*: JČ, VII, 1928, č. 19, 10. 5., s. 2.

⁷¹ *Do Pleternice a okolí*. JČ, X, 1930, 10. 7., č. 9, s. 2.

⁷² *Návštěva československého evang. vikáře Fr. Nováka v Jugoslavii a Rumunsku*. JČ, IX,

1930, č. 33, 14. 8., s. 2; *Návštěva p. vikáře Nováka*. JČ, IX, 1930, č. 36, 4. 9., s. 6.

⁷³ *Z Pleternice*. JČ, XIV, 1934, č. 35, 30. srpna, s. 3.

v evangelickém sboru v Uljaniku Antonín Blažek, měl na starost okolo 400 evangelíků v okruhu asi 120 km.⁷⁴

Jednou z příčin poklesu počtu českých evangelíků, podle týdeníku Jugoslávští Čechoslováci, byly smíšené sňatky. Evangelíci si také stěžovali, že nemají své hřbitovy, a proto nebožtíky museli někde pochovávat na pravoslavné hřbitovy.⁷⁵

BAPTISTI

První záznam o baptistické církvi ve zdejším českém tisku nacházíme roku 1923, kde je napsáno, že je vládou uznána baptistická církev v Jugoslávii.⁷⁶ Téhož roku byl Vincou Vackem v Daruvaru založen Svaz baptistických církevních obcí v Jugoslávii.⁷⁷ Tento rok došlo i k založení baptistického sboru v Daruvaru, o což se zasloužil Vinca Vacek, rodák z Končenic. Noviny informovaly, že 7. září 1932 byla otevřená baptistická modlitebna pro baptistický sbor, který byl založen krajanem Vackem⁷⁸, rodákem z Končenic.

I když počet českých baptistů nebyl veliký, organizovali si náboženský život. Nejvíce jich bylo na daruvarském území (Daruvar, Sirač). Baptisté na Daruvarsku spolupracovali s evangelíky, a tak se kazatel Alois Erlich po odchodu z Uljaniku stal baptistickým kazatelem v Daruvaru. Alois Erlich také věnoval velikou pozornost baptistické mládeži. V polovině roku 1931 začal v chorvatském jazyce vycházet *Mladý křesťan*, noviny *Svazu baptistického mládežnického sdružení*, jejichž redaktorem byl Alois Erlich, a které vycházely jednou měsíčně. Erlich byl ve stejné době i předsedou takového sdružení

⁷⁴ BLAŽEK, A. *Vzpomínky na misijní a duchovenskou práci v Jugoslavii* (neuveřejněný rukopisný zápis, který zachovala Zdenka Pagáčová).

⁷⁵ *Poznámky*: JČ, X, 1931, č. 5, 29. 1., s. 2.

⁷⁶ *Světový kongres baptistů v Štokholmu.*, JČ, II, 1923, č. 33/34, s. 207–208.

⁷⁷ HORAK, Josip: *Baptisti, povijest i načela vjerovanja*. Zagreb 1989, s. 23.

⁷⁸ Vinca Vacek (1882–1939) se narodil v Končenicích roku 1882. Roku 1910 odešel do Ameriky, kde se stal členem česko-bratrské společnosti. Baptistickým kazatelem se stal 1920. Roku 1922 se vrátil do Chorvatska a v Daruvaru působil v letech 1923–1927.

v Daruvaru. Do konce roku 1931 noviny vycházely v Záhřebu a od roku 1934 v Bělehradu.⁷⁹

SPIRITISTÉ

Spiritismus pronikl po první světové válce i do Chorvatska. Na daruvarském území o něj projeví zájem jenom příslušníci české národnosti, hlavně v Dolním Daruvaru. První zmínka o nich byla v českém tisku roku 1924.⁸⁰

Postupně český tisk začal věnovat spiritismu větší pozornost. Roku 1925 informoval veřejnost, že jugoslávské, zvláště církevní úřady a kněží, brzdí činnost spiritistů, jelikož zastupují názor, že *žádného prostředníka mezi sebou a Bohem nepotřebují*.⁸¹ Také zaznamenaly, že roku 1925 bylo v Osijeku založeno družstvo spiritistů *Nové slunce*, které mělo i svoji pobočku v Dolním Daruvaru.⁸²

Spiritismus do Daruvaru přinesli *naši rodáci z Vídně*. První byla paní Paulatová, která poznala spiritismus od svých přátel, kteří zde byli nějaký čas na návštěvě.⁸³

O spiritistech v Daruvaru se zmiňuje Jaromír Kozák, který také napsal, že paní Paulatová v Daruvaru začala šířit spiritismus.⁸⁴

Spolek spiritistů v Dolním Daruvaru, dle textu razítka, byl úředně registrován pod názvem *Bratrské sdružení československých spiritistů Dolní Daruvar. Filiala: Psihičkog društva „Novo sunce“ Osijek*. Text razítka se zachoval na spiritistických českých časopisech,⁸⁵ a na několika spiritistických knihách. Koncem roku 1925 uspořádalo *Bratrské sdružení československých spiritistů* v Dolním Daruvaru první veřejnou přednášku dr. Bařky z Prahy,

⁷⁹ Člen baptistického sboru Zdravko Konecký zachoval všechna čísla těchto novin z období 1931–1936.

⁸⁰ *Pravý český pohřeb*: JČ, III, 1924, č. 7, 14. 2., s. 2.

⁸¹ *Spiritisté v Jugoslavii*: JČ, IV, 1925, č.34/35, 3. 9., s. 244.

⁸² Tamtéž.

⁸³ *Pozdrav z dali*: In: Památník půlstoleté činnosti ve spiritismu 1880–1930. Ed. Edice „Spirit“ v Nové Pace (vydavatel Sezemský Karel), Semily, 1930, s. 436–437.

⁸⁴ KOZÁK, Jaromír: *Spiritismus, zapomenutá významná kapitola českých dějin*. Eniment, Praha, 2003, s. 375.

⁸⁵ Spiritistická revue, Ročník XII. Orgán moravsko-slezských spiritistů, Radvanice–Moravská Ostrava, 1931.

kteřý mluvil o telepatii, karmě a převtělování. V dubnu 1930 v Daruvaru a Dežanovci měl svoji přednášku Karel Sezemský.⁸⁶

Roku 1932 se do přednášek zapojili i vynikající pracovníci daruvarské České besedy a přednášky o spiritismu konal i redaktor týdeníku Jugoslávští Čechoslováci Otta Sobotka.⁸⁷

Náboženské poměry v poválečném období. Během druhé světové války a po utvoření NDH (Nezávislého státu Chorvatska) byla zakázána veškerá kulturní činnost chorvatských Čechů, včetně bohoslužeb v českém jazyce.

Po ukončení války byla církev pod dozorem státu. Do čela Československého svazu přišly také komunistické kádry, které kontrolovaly, jaký má kdo vztah k náboženství. Komunisté v tehdejší Jugoslávii zakázali oslavy všech náboženských svátků, které se staly pracovními dny.

Po válce byla nejvíce pronásledovaná katolická církev. Mnozí kněží se dostali do žaláře a někteří byli dokonce popraveni, i když se často mnohým žádná vina nedokázala. Do vězení se dostal i záhřebský arcibiskup Alojzije Stepinac. Žaláři se nevyhnul ani dr. Josef Salač, který byl obžalován, že nezakročil proti „protistátní“ činnosti jedné skupiny mladých bohoslovců.⁸⁸

Od 70. let se začala pouta kolem církve uvolňovat, ale český daruvarský týdeník Jednota přece jen nezaznamenal v roce 1970, že se český krajan Salač stal pomocným záhřebským biskupem, a že své první biskupské kázání měl právě v Daruvaru. Při té příležitosti mu daruvarští věřící recitovali české básně a on se jim také v české řeči zavděčil s připomínkou, aby žili ve své víře a zůstali věrni katolické církvi.⁸⁹ Spolek Jednota později zprávu o jeho smrti v roce 1975 přešel úplným mlčením.

⁸⁶ KOZAK, J., s. 375–376.

⁸⁷ Jde o přednášky Sylvestra Knytla a redaktora JČ Otty Soboty.

⁸⁸ HEROUT, V., LIPOVAC, M., s. 55–57.

⁸⁹ Spomenica župne crkve Presvetog Trojstva v Daruvaru, rok 1970.

Situace nebyla lepší ani u jiných náboženských skupin. Počet evangelíků se v obou konfesích dodatečně zmenšil. Mnozí čeští evangelíci se zapojili do reemigrace chorvatských Čechů, během které se do vlasti vrátilo v období 1945–1949 více než tři tisíce chorvatských Čechů, mezi nimiž byl i kazatel Antonín Blažek.⁹⁰

Odchodem kazatele Blažeka z Uljaniku a zmenšení počtu evangelíků vedlo k tomu, že sbor v Uljaniku začal postupně pohasínat.⁹¹

V roce 1947 bylo zakázáno kázat v základní škole v Tominovci, a tak se kázalo v soukromých domech, v létě na jednom dvoře v Bjeliševci. Když jim i tam to bylo zakázáno roku 1970, tak byla upravena modlitebna v domě Ludmily Škrobánkové.⁹²

Počet příslušníků baptistické konfese se po druhé světové válce zvětšil. I nadále bylo českých baptistů nejvíce na daruvarsko-pakrackém území, kde Daruvar patřil mezi nejsilnější baptistické sbory. Velice bohatou činnost měli baptisté v Holubňáku a Dolních Střežanech, kde žilo hodně příslušníků české národnosti.

Náboženství u chorvatských Čechů po roce 1992. Vztah k náboženství se začal měnit na sklonku 80. let, kdy se znovu povolilo oslavovat náboženské svátky. Po uznání Chorvatska jako samostatného státu roku 1992, si církev se státními úřady vyjednala mnohé majetkové a jiné náboženské záležitosti. Dokonce byla do škol zavedena náboženská výchova, takže ji někde mají děti od předškolní výchovy až po ukončení střední školy. Podle úřední statistiky roku 2001 žilo v Chorvatsku 10 510 Čechů. I když se při soupisu evidovala i náboženská příslušnost, doposud není úředně pro příslušníky české národnosti uveřejněna.

Delegace Svazu Čechů v listopadu 1993 u příležitosti zakládání Česko-chorvatské společnosti v Praze navštívila také arcibiskupa Miloslava Vlka, který poukázal na možnost studia

⁹⁰ BLAŽEK, Antonín: Vzpomínky...

⁹¹ BLAHA, K. c. d., s. 64.

⁹² Tamtéž.

teologie v Čechách pro zájemce z řad krajanů. Poukázal i na možnost postgraduálního studia pro laiky, kteří by jako Češi pomáhali knězi.⁹³

Na širším daruvarském území do konce 20. století statisticky nejvíce postrádali evangelíci. Roku 1991 ve správních obcích Daruvar, Sirač, Končenice a Dežanovac (kam patří i Uljanik) bylo zaznamenáno jen 27 evangelíků různých národností.⁹⁴ Několik evangelických rodin (augsburského vyznání) doposud zůstalo ve Velkých Zdencích, jejichž sbor je členem Evangelické církve Republiky Chorvatska.⁹⁵

Na požežském území roku 1992 ze sboru Pleternice – Bjeliševac vznikly dva sbory: sbor Pleternice i sbor Bjeliševac, oba v rámci Reformované křesťanské – Kalvínské církve v Chorvatsku.⁹⁶ Oba sbory pracují dodnes, ale tam se čeština při bohoslužbách neudržela.

Sbor Bjeliševac udržuje kontakty s Českobratrskou církví z Čech. O vše se nejvíce stará Petr Brodský, který je celocírkevním kazatelem pro sbory východní Evropy, jemuž patří také sbor v Bjeliševci.⁹⁷

Roku 1993 v Daruvaru bylo zaznamenáno 108 baptistů, mezi nimiž je i velký počet příslušníků české národnosti.⁹⁸ Svoji činnost si udržely baptistické sbory v Holubňáku, Dolních Střežanech, Sirači a Pakraci, ale čeština se při kázání neudržela.⁹⁹

Během domovinské války a po ní do Chorvatska zdejší Čechům poskytla humanitární pomoc česká organizace Adra, kterou do Daruvaru přivedli čeští adventističtí kazatelé. První byl Zdeněk Martásek a později se k němu přidal Aleš Zástěra. Ti se také

⁹³ *Srdečný zájem církevního hodnostáře, ale především člověka.* Jednota (Daruvar), 48, 1993, č. 47, s. 4.

⁹⁴ KUŽLE, M. Daruvarski kraj – vjerska struktura. *Vrela*, godina IV. č. 6–7, Daruvar 1995, s. 6–8.

⁹⁵ LACINOVÁ, Lydie O českých evangelících ve Velkých Zdencích. *Jednota*, 1995, 50, č. 6, 12. 2., s. 6–7.

⁹⁶ PAGÁČOVÁ, Z. *c. d.*

⁹⁷ Dopis Zdenky Pagáčové z 18. 2. 2009.

⁹⁸ KUŽLE, M. *c. d.*, s. 6.

⁹⁹ Územní údaje o baptistech v Holubňáku a Střežanech podal Jaroslav Cenger starší (r. 1932)

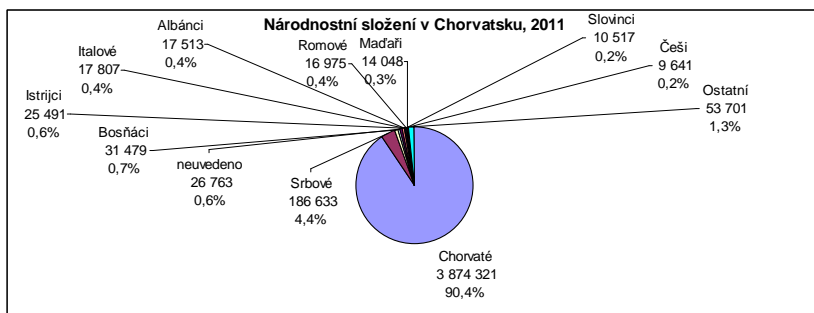
postarali o duchovní činnost Církve adventistů sedmého dne v Daruvaru a přivezli jim více než 1000 Biblí v českém jazyce, které potom byly rozděleny prostřednictvím Svazu Čechů v Chorvatsku a místní besedou velikému počtu zájemců.

I když zapsaných adventistů v roce 1991 v Daruvaru a obci Končenice¹⁰⁰ nebylo mnoho, podle příjmení je vidět, že jich je nejvíce z řad příslušníků české národnosti. Kázání mají v chorvatštině.

Adventistická církev v Daruvaru v období od 1994–2005 uveřejňovala články v českém jazyce v týdeníku *Jednota* pod názvem *Slovo na cestu*. Látku pro články z Čech zasílali kazatelé Jiří Veselý, Zdeněk Martásek, Vítězslav Vurst, rádio *Hlas naděje* a jiní. O uveřejňování takových článků se postarala Vlasta Frýdová Čásićová.

1.7. Politická práva české menšiny

Česká menšina tvoří velmi nepatrný podíl celkového obyvatelstva Chorvatska – počet necelých 10 000 osob tvoří jen 0,2 % obyvatel země (viz Obrázek 7).

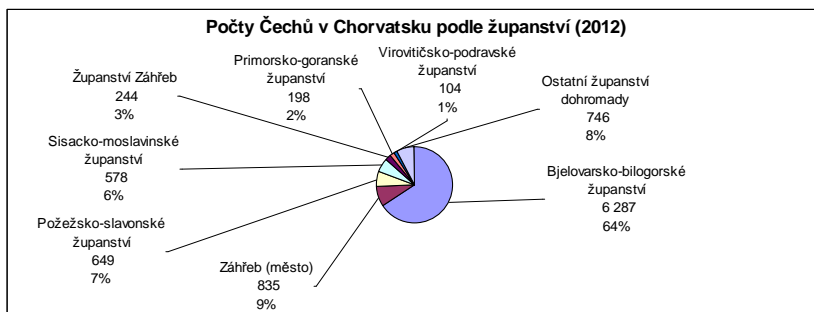
Obrázek 7. Národnostní složení v Chorvatsku, 2011.

Zdroj: *Population by ethnicity – detailed classification, 2011 Census* [online] Republika Hrvatska – Državni zavod za statistiku, 2012. [cit. 18. 12. 2012] Dostupný z:

<http://www.dzs.hr/Eng/censuses/census2011/results/htm/E01_01_05/E01_01_05.html>.

¹⁰⁰ KUZLE, M. c. d., s. 6–8.

Protože se však jedná o poměrně kompaktní osídlení (přes dvě třetiny Čechů žije v Bjelovarsko-bilogorském županství), mohou Češi vyvíjet všestrannou národnostní činnost.

Práva národnostních menšin, a tím i české menšiny, jsou dnes regulovaná několika zákony:

1. Ústavním zákonem o právech národnostních menšin
2. Zákonem o použití jazyka a písma národnostních menšin v Republice Chorvatsko
3. Zákonem o výchově a vzdělávání v jazyku a písmu národnostních menšin

Od roku 1993 volí česká a slovenská menšina společného poslance do parlamentu Chorvatské Republiky na základě Ústavního zákona o právech národnostních menšin. Ústavní zákon o právech národnostních menšin dále vymezuje právo na menšinovou samosprávu, aby menšina volila rady a představitele v lokální a regionální samosprávě.

Česká menšina má rady na území čtyřech županství, šesti měst a tří obce. Představitelé české menšiny jsou na území čtyř županství, tří měst a tří obcí. Předsedové rad a představitelé, dohromady tvoří těleso Koordinace rad a představitelů české národnostní menšiny v Republice Chorvatsko.

Zákon o použití jazyka a písma národnostních menšin v Republice Chorvatsko dává právo menšinám, mezi ostatním, na úřední použití menšinového jazyka. Česká menšina toto

právo využila na území obce Končenice a města Daruvar, kde se používají dvojjazyčně názvy obcí a institucí.

Česká menšina v Chorvatsku dostává pro svou práci finanční prostředky z chorvatského státního rozpočtu prostřednictvím Rady pro národnostní menšiny Republiky Chorvatsko, dále z regionálních a lokálních samospráv a z České republiky.

2. Daruvarsko

(Bjelovarsko-bilogorské županství)

Podle údajů z roku 2001 žilo v Bjelovarsko-bilogorském županství 7 098 obyvatel české národnosti (5,33 % z celkového počtu osob v županství). Z tohoto počtu uvádělo češtinu jako svůj mateřský jazyk 5 209 osob, což tvořilo 3,91 % z celkového počtu obyvatel v županství.¹⁰¹

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 (zveřejněné chorvatským statistickým úřadem v roce 2012) žilo v Bjelovarsko-bilogorském županství 6 287 Čechů, což je 65,2 % všech Čechů žijících v Chorvatsku. Češi v tomto županství tvoří podíl 5,25 % obyvatel.

Oproti předchozímu sčítání obyvatel před 10 lety poklesl počet Čechů v tomto županství na 89 %.¹⁰²

2.1. Daruvar

Daruvar je malebné město, které má dávnou historii a je známé díky teplým léčivým pramenům. První zmínky o Daruvaru nejsou přesně zaznamenány, ale jedná se o místo, kde byla osada již před více než 2000 lety. Z dostupných zdrojů vyplývá, že již v dobách římských byl tento přírodní unikát hojně využíván – dnešní lázně jsou postaveny na antických základech. Název Daruvar má město až od roku 1771, kdy došlo k přejmenování města Podborje. V maďarštině označuje *daru* ptáka jeřába, který se dostal i do městského znaku.

¹⁰¹ *Census 2001* [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 9. 9. 2009]. Dostupný z: <http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/Edefault.html>.

¹⁰² *Population by ethnicity*. c. d.

Daruvar leží v Bjelovarsko-bilogorském županství (županství-kraj, župan-hejtman) a je vzdálený zhruba 70 km od maďarských hranic.

Daruvar jakožto bašta chorvatských Čechů se vyznačuje největším počtem českého obyvatelstva. Češi tvoří 18 % celkové populace v Daruvaru a okolí (samotné město má 9 811 obyvatel), což je zhruba 2 500 lidí. I zde se ovšem počty Čechů rok od roku snižují, a to především z toho důvodu, že mladí lidé se přestávají k české identitě hlásit a více se cítí být Chorvaty než Čechy.

Nemají již více touhu hlásit se k českému odkazu, nechtějí udržovat české zvyky, mluvit českým jazykem, angažovat se ve spolkové činnosti. Zaměstnávají je jiné aktivity, svou seberealizaci nacházejí v jiných činnostech, které jim připadají více smysluplné.

V udržování české kultury a českého odkazu nevidí smysl, nejsou přesvědčeni o tom, že jim to něco dá, nemají takovou vůli jako jejich předkové, jejich rodiče či prarodiče.

Nicméně za poslední dobu se ozvaly hlasy starších členů českých besed, že je nutné vymyslet způsob, jak mladé lidi znovu do aktivního života v rámci besedy dostat. Nejde jen o to nutit je, aby byli členy pěveckých, tanečních či divadelních sborů, ale snažit se i vytvořit taková místa, kde by se mladí lidé mohli realizovat.

Zajímavou skutečností je fakt, že členy českých besed nejsou v mnoha případech jen Češi, ale i další národnosti jako Chorvaté, Srbové, Slováci aj. Často se totiž jedná o jedinou možnost kulturního vyžití. Proto není důležité, k jaké národnosti se člověk hlásí, pokud má člověk opravdový zájem být členem a platit pravidelně členskou poplatky.

Historie českého osídlení

První Češi přišli na Daruvarsko už v polovině 18. století a systematické stěhování trvalo více než 150 let. Počátky české komunity souvisí s vytvořením tzv. nové Slavonské (vojenské) hranice podél Sávy a Dunaje. Důvody k odchodu z domoviny byly podobné jako u Čechů, kteří odcházeli ve stejné době do

Banátu na území dnešního Rumunska – volná a dostupná půda, příslib různých úlev včetně osvobození od vojenské povinnosti.

Dnešní čeští obyvatelé – příslušníci rozvětvené české krajanské menšiny na Daruvarsku – jsou vesměs potomci drobných zemědělců, kteří získali v západní Slavonii zanedbané pozemky a znovu je zúrodnili.

Střediskem Čechů v Chorvatsku se stalo město Darugar. První Češi sem přicházejí v 1. polovině 19. století na pozvání hraběcí rodiny Jankovićů v souvislosti s udělením tržního práva – Darugar získal status tržního města a řemeslníci z Čech, Maďarska a Německa práci.

Již koncem 19. století tvoří příslušníci těchto národností ve městě většinu (74 %) z celkového počtu 2 566 obyvatel.

Česká stopa v Darugaru je patrná například i na názvu místního pivovaru založeného v roce 1840 – *Staro Česko* i na názvech dalších firem.

Darugar není městem, kde by bylo ryze české obyvatelstvo jako je tomu například ve vesnicích poblíž Darugaru – Končenicích, kde je všude slyšet zejména čeština, nebo v Lipovci (Ljudevit Selo), kde žijí převážně české rodiny.

V Darugaru jsou dnes největší etnickou skupinou Chorvati, Čechům patří druhé místo.

národnost	počet	podíl
Chorvati	7 729	58,36 %
Češi	2 504	18,91 %
Srbové	1 863	14,07 %
Ostatní	1 147	8,66 %

Tabulka 3. Obyvatelstvo Darugaru (včetně spádových obcí) podle národnosti v roce 2004.

Zdroj: *Darugar* [online]. Wikipedia Slobodna enciklopedija, 24. 2. 2008 [cit. 20. 12. 2008]. Dostupný z:

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Darugar#Vanjske_poveznice>.

Specifika města

Přestože Darugar není přímořské město – od mořského pobřeží leží zhruba 350 km, je poměrně turisticky navštěvované. Jedná se o poměrně známé lázeňské městečko, které je vyhledáváno lidmi především z Chorvatska, ale také se tu najdou Němci, Italové, Slovinci a další.

Z pohledu Čechů je obec významná zejména z toho důvodu, že zde najdeme všechny důležité instituce, které zaštiťují českou menšinu v Chorvatsku.

Statistické údaje o počtech krajanů

Počty Čechů v Darugaru se rok od roku snižují, a to zejména z toho důvodu, že staří lidé umírají a mladí lidé se často již k češtví nehlásí. Časté jsou případy, kdy lidé, ačkoliv se cítí být Čechy, česky vůbec nemluví a nijak se kulturně neangažují.

Počet Čechů podle mateřského jazyka z roku 2001

Češtinu má jako svůj mateřský jazyk 1 810 lidí, což činí zhruba 18 % z celkového počtu obyvatel Darugaru (chorvatštinu má jako mateřský jazyk bezmála 84 %, což činí 11 106 lidí z celkového počtu 13 243 obyvatel). Třetí nejpočetnější skupinou jsou Srbové, kdy se jich přihlásilo 100 a čtvrtou Albánci s 61 lidmi, kteří deklarovali albánštinu jako svůj rodný jazyk.

Z hlediska srovnání chorvatských županství, je na prvním místě v počtu lidí s češtinou jako mateřským jazykem Bjelovarsko-bilogorské županství s 5 209 lidmi, na druhém místě je hlavní město Záhřeb s 530 lidmi a na třetím místě je županství Sisak Maslovina, které čítá 315 lidí deklarujících češtinu jako rodný jazyk.

Počet Čechů na základě národnosti z roku 2001

V Darugaru lidé hlásící se k české národnosti tvoří 18,91 % z celkového počtu obyvatel (13 243 lidí), což čítá 2 504 lidí. Početnější skupinu tvoří pouze Chorvaté, tudíž Češi v Darugaru jsou z hlediska národnosti hned na druhém místě, následovaní Srby, kterých je v Darugaru okolo 1 800.

Není jistě překvapením, že srovnáním jednotlivých županství se dostaneme téměř ke stejným výsledkům jako při dělení na základě mateřského jazyka. První místo z hlediska příslušnosti k české národnosti najdeme v Bjelovarsko-bilogorském županství, které čítá 7 098 lidí, druhé místo obsadilo hlavní město Záhřeb s 813 lidmi a na třetím místě se umístilo Požega-slavonské županství se 775 lidmi.¹⁰³

Náboženství

Náboženství a potažmo víra ani v nejmenším nebrání Čechům v asimilaci s majoritní společností. Původně byli Češi přicházivší do Chorvatska především protestanti, ale postupem času jejich potomci přecházeli na katolickou víru. Náboženství tak není hlavním a určujícím faktorem, kterým by se Češi v Chorvatsku nějak lišili od ostatních a krajanské činnosti se většinou věnují jiné instituce než církev.

Náboženské složení obyvatelstva v Daruvaru podle sčítání lidu z roku 2001: nejvíce je zde katolíků – téměř 10 000. Druhou nejpočetnější skupinou jsou pravoslavní s 1 683 osobami a třetí jsou možná trochu překvapivě baptisté se 110 příslušníky. Je zde ovšem také značný počet lidí bez vyznání.¹⁰⁴

Spolková činnost

Český krajanský spolek Česká beseda v Daruvaru byl založen roku 1907 a svou činnost v dlouhé stoleté historii nepřerušil. Daruvarská Česká beseda vlastní jeden z největších krajanských kulturních stánků – patrový Český národní dům. Je tak jednou z třinácti Českých besed, které vlastní své kulturní domy s jevištěm, sálem a přílehlými prostory.

Budovu si daruvarští krajané postavili před druhou světovou válkou, převážně vlastní dobrovolnou prací a příspěvků. Finanční pomoci přispěly také československé instituce, které o krajany pečovaly, zejména pak spolek Komenský z Prahy. Budovu otevřel a vysvětil 4. 6. 1939 záhřebský arcibiskup Alojzije Stepinac.

¹⁰³ *Census 2001* [online]. c. d.

¹⁰⁴ *Census 2001* [online]. c. d.

V Českém domě měla hned od počátku své místo základní a mateřská škola. Po vystavění nové školy zůstal České besedě celý dům. Od roku 1994 se postupně rekonstruuje, a to díky finanční pomoci České republiky (ta v letech 1997–2005 poskytla v rámci rozvojové pomoci při obnově a rekonstrukci českých národních domů a škol 12 milionů korun), Republiky Chorvatska a města Darugaru.¹⁰⁵

Česká beseda Darugar se může pochlubit celorepublikově známým tanečním souborem *Holubička* založeným v roce 1985. Její jméno je odvozeno od názvu mašle, která u českých krojů zdobí dívčí hlavu. Soubor tvoří zhruba 40 členů a má jak pěveckou a taneční větev, tak také dvě přípravné skupiny. *Holubička* se převážně zaměřuje na české tance, ale v repertoáru můžeme najít také tance moravské, slovanské i chorvatské.

Darugarská beseda se pyšní také vlastním divadelním souborem. V Darugaru bylo první divadelní představení sehráno v roce 1897 a první divadelní spolek byl založen o deset let později.

Pod darugarskou besedu patří i ženský pěvecký sbor, který se připojil k besední činnosti v roce 2003. Sbor má 24 členek.¹⁰⁶

Velmi často jsme se setkali s názory, že ačkoliv má beseda zaregistrováno velké množství členů, aktivních je jen hrstka (zaregistrovaných je 150, a z toho skutečně se podílejících na kulturní činnosti besedy je zhruba 20). Členem besedy se může stát v podstatě kdokoliv, spolky jsou otevřené všem, a proto se velmi často stává, že mezi členy najdeme i Chorvaty, Srby nebo Slováky.

Krajané, nebo alespoň ti, co se hrdě ke svým kořenům hlásí a aktivně se podílejí na činnosti spolků a jsou členy tanečního, pěveckého, divadelního či hudebního tělesa, jsou pyšní na svůj původ a dělají všechno proto, aby český odkaz neupadl v zapomnění. Přestože jsou tito lidé hrdí na odkaz svých předků a nechtějí, aby se jednoho dne vytratil, jako svoji vlast

¹⁰⁵ JANOTOVÁ, L. MATUŠEK, J. PEJÍČ, M. STRÁNÍKOVÁ L. *Dožínky Darugar 2008*. Darugar: Jednota Darugar, 2008.

¹⁰⁶ JANOTOVÁ, L. MATUŠEK, J. PEJÍČ, M. STRÁNÍKOVÁ L. *Dožínky Darugar 2008*. Darugar: Jednota Darugar, 2008.

jednoznačně vnímají Chorvatsko a vůbec nepomýšlejí na to, že by případně reemigrovali do Čech.

K České republice nemají žádný bližší vztah až na skutečnost, že odsud přišli jejich předci. Podobný postoj zastávají i mladí lidé. Nechtějí jít do Čech ani v tom případě, že by oproti ostatním cizincům měli obrovskou výhodu v alespoň základní znalosti jazyka. Nelákají je české školy, pracovní možnosti ani české památky. Chorvatsko je pro ně domovem, zemí, kde se mohou realizovat.

Důvodem je zejména bezproblémová integrace Čechů do většinové společnosti. Nikdy nepocítili pronásledování, ani během domovinské války v devadesátých letech. Nebyli perzekuováni, neměli problémy se začlenit, naopak to byli právě Češi, kteří naučili Chorvaty pracovat s důmyslnými zemědělskými nástroji, ti, kdo přinesli kulturu a jisté kulturní dědictví.

V Českém domě je funkční a poměrně velká česká knihovna Franty Buriana¹⁰⁷ (který je besedáky velmi ctěný). Knihovna byla založena ve stejný rok jako Česká beseda v Daruvaru, tedy v roce 1907, a jednalo se o první českou knihovnu na území Chorvatska. Zajímavostí je, že fond knihovny (přibližně 10 000 svazků knih) tvoří darované knihy.

Foto: Renata Mrázová

Dokonce i v místní chorvatské knihovně najdete oddělení věnované českým knihám a časopisům. Od roku 2007 při místní knihovně sídlí ústřední knihovna pro českou národnost v Chorvatsku.

¹⁰⁷ Franta Burian (*2. 8. 1888 – †28. 11. 1958), vyučující na daruvarském gymnáziu, knihovník, spisovatel a český buditel.

Svaz Čechů v Chorvatsku (vedený paní Janotovou), je nástupcem bývalého Československého svazu, který od roku 1921 sdružoval krajany v tehdejším Království SHS a který především zastřešoval všechny české a slovenské spolky (včetně daruvarské České besedy) na území Království Srbů, Chorvatů a Slovinců – pozdější Jugoslávie.

Dříve měli Češi a Slováci jeden spolek, ale když došlo v roce 1993 k rozdělení Československa, rozdělily se i spolky.

Činnost Svazu je bohatá a pestrá – spočívá především v pořádání nejrůznějších akcí. Jeho činnost je také zaměřena na udržování a další rozvíjení české kultury, jazyka a české identity. Besedám a školám pomáhají pracovní tělesa Svazu – školní, kulturní, divadelní, historická, vydavatelská a informační rada.

Svaz Čechů podle ústavního chorvatského zákona pro menšiny je vlastně sdružení krajanů. Je to zastřešující orgán 26 českých besed v Chorvatsku. Každého roku se koná valné shromáždění svazu, které je sestaveno z delegátů českých besed, které jsou delegováni besedami. A každé čtyři roky si toto valné shromáždění vybírá své vedení; osmnáctičlenné představenstvo a přímo také volí předsedu svazu na 4 roky.

Dalo by se tedy říct, že svaz zastřešuje všechny existující České besedy v Chorvatsku. Na každých 50 členů je jeden delegát na valném shromáždění. Valné shromáždění je jako nejvyšší orgán a vlastně přináší celoroční plány kulturně osvětové činnosti.

Rozhoduje se vůbec o vyřešení celkové problematiky české menšiny nebo takové zásahy i do školství, zkrátka říkáme tomu celoroční plán kulturně osvětové činnosti. Od různých každodenních vyřizování různých problémů až po organizování manifestací nebo takových kulturních akcí jako třeba byly tyto Dožínky.

Členy našeho svazu jsou tedy všechny besedy, všechny naše české školy, všechny naše mateřské školy a také vydavatelství novin Jednota. Svaz má ještě 6 takových rad: třeba rada kulturní otázky, rada pro školní záležitosti, pro informování, vydavatelskou činnost, divadelní činnost a historickou. To jsou

tedy všechny rady, které organizují a vlastně realizují celkový ten kulturní plán. Zároveň pomáhají našim besedám s odbornou pomocí, jako je třeba vedení folklorních skupin nebo dělání choreografií, nebo zprostředkování nějakého choreografa.

Jako jednotlivci se mohou zapojit do našeho Svazu Čechů z takových obcí, kde nefunguje žádná beseda. (Rozhovor s předsedkyní Svazu Čechů v republice Chorvatsko s Lenkou Janotovou).

V Daruvaru má také sídlo vydavatelství Jednota založené Svazem Čechů a zaměřené na propagaci psaného českého slova. Vydavatelství sídlí na stejné adrese jako Svaz Čechů v Chorvatsku a vydává krajanský týdeník – časopis Jednota (vedený paní Stráníkovou). Jednota vychází od roku 1946 a informuje o všemožných krajanských aktivitách. Vydavatelství také vydává měsíčník určený pro děti s názvem Dětský koutek. Mimo vydávání časopisů se Jednota také podílí na vydávání krajanské literární tvorby. Pod její záštitou vyjdou každoročně zhruba dva tituly.

V Daruvaru samozřejmě existují i jiné spolky, nicméně zde k žádným pŕtkám nedochází, naopak víceméně spolky spolu kooperují a snaží se jeden druhému vyjít vstříc.¹⁰⁸

Daruvar je i městem, kde dochází k důležitým rozhodnutím týkajících se krajanů, například přerozdělování finančních prostředků mezi jednotlivé České besedy.

Činnost české menšiny v Chorvatsku je financována z chorvatského státního rozpočtu, z příspěvků místních samospráv i z příspěvků z České republiky. Na úrovni obecní, městské a županské samosprávy volí krajanové své zástupce nebo radu české národnostní menšiny.

Českou a slovenskou menšinu zastupuje v chorvatském sněmu jeden poslanec přímo volený občany na české a slovenské kandidátní listině. V Daruvaru je kancelář poslankyně

¹⁰⁸ JANOTOVÁ, L. MATUŠEK, J. PEJÍČ, M. STRÁNÍKOVÁ L. *Dožínky Daruvar 2008*. Daruvar: Jednota Daruvar, 2008.

za českou a slovenskou národnostní menšinu v chorvatském parlamentu paní Zdeňky Čuchnilové.

Rada pro menšiny předkládá návrhy chorvatské vládě ohledně dotací, vláda je poté prozkoumává a následně případně schvaluje. Český svaz je tedy dotován ze státního rozpočtu. Svaz poté rozděluje finanční prostředky mezi jednotlivé besedy na základě potřeb besed a dalším kritériem je aktivní krajaňský život.

Kulturní akce jako Dožínky jsou financovány ze zvláštních fondů.

Dále peníze město Daruvar, respektive Svaz Čechů v Chorvatsku, získává z městského rozpočtu. Místostarostou je Čech, pan Rohliček, nicméně paradoxně vztahy se starostou města jsou poměrně dost napjaté. (Podle slov tamějších obyvatel jim představený města nepřeje a hází klacky pod nohy).

Určitou část peněz získávají besedy i z rozpočtu České republiky, a to hlavně na obnovu českých domů (ve kterých potom může fungovat kulturní krajaňská činnost hlavně ve smyslu zkoušek tanečních skupin, divadelního, pěveckého spolku či zkoušek cimbálovky). (Předsedkyně Svazu Čechů v Chorvatsku paní Leonora (Lenka) Janotová).

Obrázek 8. Daruvarské náměstí: budovy Svazu Čechů a Jednoty a katolický kostel Nejsvětější Trojice. (Foto: archiv V. Herouta)

Dožínky – největší kulturně-společenská akce Čechů v Chorvatsku)

Zemědělec oře, sklízí, seje pole,
už je žito ve stodole.
Obilí je potřeba
na koláče, na chleba.

Dožínky (slavnost konaná po sklizni obilí) v roce 2008 byly již šestnácté, které spolu se Svazem Čechů v Chorvatsku organizovala Česká beseda Daruvar. V Daruvaru se konaly i první krajanské dožínky vůbec, zde se také organizovaly i první dožínky po druhé světové válce. S tradicí dožínek se právě v Daruvaru pokračovalo i po domovinské válce v devadesátých letech 20. století.

Dožínky jsou velkou akcí, která se koná jednou za dva roky vždy v jiné české vesnici. Je to opravdu veliká událost a přípravy často trvají právě dva roky, když se daná vesnice dozví, že bude jejím pořadatelem. Přestože být pořadatelem Dožínek je veliká prestiž, souvisí s tím také velké množství práce, zodpovědnosti, a proto se některé vesnice pořadatelství dobrovolně zříkají (například Mezurač), neboť není v jejich silách událost takových rozměrů vůbec zorganizovat.

O tom, že jsou Dožínky opravdu velice prestižní záležitostí, svědčí i fakt, že byli přítomni důležití a vlivní lidé. Dožínek se zúčastnil například český velvyslanec v Chorvatsku Karel Kühnl s chotí (dříve se angažoval i v české politice), chorvatský ministr turismu, místostarosta města Daruvar pan Rohlík, jenž je také Čech, generální ředitel hasičských záchranných sboru pan M. Štěpánek a další.

Dožínky jsou akcí, která trvá celý víkend, je plná programů, kde své umění ukazují všech 26 českých besed v Chorvatsku (počet v roce 2008). Členové besed se sjedou a celý víkend publikum baví svým uměním, a to především tancem, zpěvem za doprovodu dechovky. K vidění je směsice krásných, upravených a přenádherně barevných krojů, lidového umění, folklóru a zemědělských tradic.

Hlad návštěvníci nemají, neboť většina žen v jednotlivých českých vesnicích několik nocí nespí a peče všechno možné, a to podle dodnes udržovaných českých receptů. K dobrému jídlu

hrají české písničky v podání nadaných muzikantů z jednotlivých česko-besedních dechovek (ovšem ne každá Česká beseda má vlastní dechovku).

Daruvarská beseda byla šestnáctkrát organizátorem dožínek – celkem se ale koalo 44 dožínkových slavností, které pořádaly i jiné spolky.

O konání dožínek jednali daruvarští krajané již dříve, ale vůbec první se zde konaly 9. a 10. 8. 1925 v borovém lesíku (dnešní Juliův park). V průvodu byli jezdcí, dožínkové vozy a chasa v lidových krojích. V programu byla dožínková scéna, v níž vystoupili recitátoři, pěvecké sbory aj. Slavnost byla zakončena zvláštní tradicí, stínáním kohouta, tancem a staročeskou zábavou.

Druhé dožínky se v Daruvaru konaly 14. 8. 1927. Tyto dožínky byly lépe organizovány a přinesly některé novinky, které se později staly tradičními. Jedná se hlavně o alegorické vozy a propracovanou dožínkovou scénu. Byla to ovšem slavnost především daruvarská, o kterou krajané z větších měst zatím nejevili zájem.

3. dožínky probíhaly 8. a 9. 9. 1928. Nesly se ve znamení oslav 10 let od založení samostatného Československa. V rámci těchto dožínek se konala i velká výstava hospodářských a řemeslnických výrobků. Slavnosti se účastnil i předseda Svazu a představitelé velvyslanectví a konzulátu. Alegorické vozy znázorňovaly slavné momenty z českých dějin.

Po několikaleté přestávce převzaly organizaci dožínek Sdružení venkovského dorostu společně s besedami jednotlivých osad. Do války bylo pořádáno šest takových dožínek: Končence (1935), Velké Zdenice (1936), Lipovec (1937), Dežanovec (1938), Ivanovo Selo (1939), Hercegovac (1940).

První poválečné a 4. daruvarské dožínky se konaly od 31. 8. do 1. 9. 1946. Později se jejich organizátoři střídali. Jednu dobu (1955–1959) se během jednoho roku pořádaly dokonce dvoje dožínky: jedny byly celomenšinové a druhé okrskové. Později se

okrskové dožínky zrušily a pořádaly se jenom celomenšinové, jednou za dva roky.

5. dožínky proběhly ve dnech 10. a 11. 9. 1949. V rámci těchto dožínek se poprvé konala slavnostní akademie, která je od tohoto roku tradiční součástí dožínek.

6. dožínky se konaly 31. 8. a 1. 9. 1951. Novinkou byly sportovní hry.

7. dožínky se konaly 23. a 24. 8. 1952.

8. dožínky probíhaly 30. a 31. 8. 1957 a daruvarská beseda jimi oslavila 50. výročí svého trvání. Měla přijet velká výprava bývalých členů Besedy z Československa, ale cesta jim byla zakázána.

9. dožínky se konaly 18.–20. 8. 1967. Česká beseda Daruvar oslavila 60. výročí své existence.

10. Dožínky s jubilejním číslem deset nebyly příliš úspěšné. Měly se pořádat 19.–20. 8. 1972. V předvečer dožínek byla odhalena pamětní deska, byla také otevřena výstava dokumentů týkajících se českých besed, ale z důvodu nepříznivého počasí a povodní se slavnosti nekonaly. Pořad byl přesunut na 10. 9. 1972, ovšem zájem byl malý.

11. dožínky konané ve dnech 20.–21. 8. 1977 byly koncipovány tak, aby se na slavnostech objevilo jen to, co patří k dožínkovým zvykům. Konala se krásná akademie, jejíž součástí bylo i vystoupení zpěváků z Československa.

12. dožínky se konaly 24.–25. 8. 1985.

Kvůli válce v Chorvatsku se dožínky po roce 1989 až do roku 1995 nekonaly. Po roce 1995 pokračuje jejich pořádání každý druhý rok.

13. dožínky v Daruvaru se konaly 29.–30. 7. 1995. Byly to první dožínky pořádané po domovinské válce. Patronace se ujal prezident Chorvatska Franjo Tuđman.

14. dožínkové slavnosti se konaly 22.–23. 7. 2000. Tyto dožínky byly jediné, na kterých se objevila i hlava státu. První den byl přítomen prezident Stjepan Mesić. Prezident ČR Václav Havel byl v té samé době v Chorvatsku na dovolené, a proto pořadatelé doufali, že se dostaví, ale nakonec k tomu nedošlo.

Obrázek 9.
*Prezident Stjepan
 Mešić na návštěvě u
 daruvaských
 krajanů v roce
 2000.*

*(Foto:
 archiv V. Herouta)*

15. dožínky se konaly ve dnech 20. – 21. 7. 2002.

16. dožínky v Darugaru proběhly 19. – 20. 7. 2008. Tyto dožínky se nesly v duchu průvodu alegorických vozů všech českých besed, na nichž bylo možné vidět jednotlivé fáze výroby chleba – od setí obilí, žnutí, až po pečení chleba.¹⁰⁹

Od roku 1925 do roku 2008 se pořádalo 39 celomenšinových a 5 okrskových dožínek.

17. dožínky (55. dožínkové slavnosti) se konaly 17. a 18. 7. 2010.

Zahájení se konalo na terase domu Jednoty – Novinově-vydavatelské instituce, jejímž cílem je šíření česky psaného slova v Chorvatsku. Program zahájil místní ženský pěvecký sbor, který má víc než 20 členů a zpívá trojhlasně. Následoval přednes básně Antonína Sovy Žně skvělým recitátorem panem Jaroslavem Brendlem.

Poté všechny návštěvníky přivítala Leonora Janotová, předsedkyně Svazu Čechů v Chorvatsku. Přítomno bylo mnoho hostů, jak z České republiky, tak z Chorvatska. Českou republiku prezentoval především velvyslanec ČR v Chorvatsku Karel Kühnl. Paní Janotová zdůraznila význam nejen Dožínek, ale především práce české menšiny, která je nezanedbatelná a všichni jsou na ni právem pyšní.

¹⁰⁹ JANOTOVÁ, L. MATUŠEK, J. PEJIĆ, M. STRÁNÍKOVÁ L. *Dožínky Darugar 2008*. Darugar: Jednota Darugar, 2008.

Následujícím programem byla vernisáž dějepisné a etnografické výstavy, na níž mohli návštěvníci zhlédnout materiály ze života českých rolníků. Např. jak se pekl chléb, zařízení kuchyně, ukázky nářadí, oblečení a další dokumenty.

Korunou dožíněk je vždy slavnostní večerní program, který se konal na Stadionu Sokol pod názvem „Obilí jsme vymlátili“. Zahájení se opět ujala paní Leonora Janotová a ke slovu se dostali i všichni významní hosté. Z rukou rolníků pak převzala dožínkový věnec. Je to starý český zvyk odevzdání symbolického věnce – kolik klásků, zrnek a kvítků na dožínkovém věnci, tolik blahobytu, hojnosti a radosti v hospodářově rodině a domácnosti. Na jevišti se pak vystřídaly folklorní soubory, které hýřily pestrostí krojů, zpěvem a tancem. Závěrem všichni účinkující zatančili slavné „Horácké kruhy“. Atmosféra byla úžasná a potlesk přímo strhující.

Nejpůsobivější částí dožíněk je dožínkový průvod krojovaných skupin a alegorických vozů. V čele průvodu jsou symboly dožíněk: věnec upletený z různých druhů obilí a ozdobený kvítky a stuhami, chléb se solí – výraz úcty, vstřícnosti a přátelství ke všem dobrosrdečným lidem, a dožínková májka, kterou společně nesou představitelé všech Českých besed Svazu Čechů v Chorvatsku.

Na vozech ozdobených obilím se předvádí setí, žnutí, mlácení obilí cepy, ruční mlátička obilí, fofr, kamenný mlýn, kovárna, chlebová pec. K tomu patří i odpočinek na poli, nabízení buchty, lidová veselice a česká hospoda. S vozy se střídají skupiny tanečniců se zpěvem a tancem v původních i stylizovaných krojích. Moderování celé dopolední akce přijal moderátor a recitátor pan Jaroslav Brendl, který přijel z Čech a který se tohoto úkolu se svou kolegyní zhostil víc než na výbornou.

V samotném průvodu se tisícům diváků představilo 904 krojovaných účastníků, 13 dechových hudeb a 11 folklorních hudebních skupin.

Nedělní odpolední folklorní programy probíhaly na několika místech. Návštěvníci mohli zhlédnout přehlídku tanečních a hudebních skupin Českých besed, ale představili se také hosté z České republiky, k nimž patřil například velmi známý a oblíbený taneční soubor Pramínek z Jihlavy.

Během celého nedělního odpoledne probíhal i staročeský jarmark, na kterém mohli návštěvníci vidět stará řemesla a poznat, jak se kdysi tlouklo máslo, vařila povidla v kotli, pekly bramborové placky na plotně, buchty, domácí chléb... A všechno bylo možné ochutnat.

Nechybělo tu pivo, víno ani slivovice. Na stáncích se prodávaly i drobné ruční práce a suvenýry. Po oba večery se konala na místním hřišti lidová veselice s pivem a bramboráky.¹¹⁰

Obrázek 10. Česká beseda Rijeka na Dožínkách v Daruvaru.

Zdroj: <http://www.ceskabesedarijeka.hr/noviny64/images/dozinky1.html>.

Školství

Česká beseda Daruvar se svým sídlem v Dolním Daruvaru si mimo jiné dala za cíl udržovat jazyk a národní uvědomění. Dělo se tak pomocí četby a různých divadelních představení. Vyučovat ve škole mateřským jazykem nebylo možné. Po založení ČSR byly podmínky pro založení školy respektive vyučování v českém jazyce, daleko příznivější. Podnětem k založení školy byl kromě jiného i pobyt vídeňských českých dětí na Daruvarsku, kde se zotavovaly z válečných útrap a podvýživy. První vyučování mělo začít již 1. 9. 1922, ale Československo neposlalo včas učitele a škola nebyla ani dostatečně vybavená, tudíž výuka začala 18. 9. 1922 v bývalém

¹¹⁰ HONSNEJMANOVÁ, D. *Slavné české Dožínky v Chorvatsku*. [online] Místní kultura. [cit. 15. 9. 2012]. Dostupný z: <<http://www.mistnikultura.cz/slavne-ceske-dozinky-v-chorvatsku>>.

hostinci. Na počátku bylo ve škole pouhých dvacet žáků, ale o tři roky později jich už bylo 61.

Prvních 14 dní vyučovala česká učitelka z Vídně, po ní dva měsíce absolvent pražského kurzu pro zahraniční učitele, který tou dobou dlel v Daruvaru jako novinář, Otto Sobotka. „Učebnice žádné, jen já si přinesl z Prahy jeden výtisk „Poupat“; některé děti měly tabulku, ostatní vůbec nic,“ vzpomínal později na těžké začátky. „Venku na české děti pokřikovali posměšnou nadávkou „Pémci“. I úřady bojkotovaly českou školu a všemožně se snažily, aby byla zavřena,“ napsal v roce 1932 v časopisu ČÚZ Krajan. Přes všechny nesnáze a překážky se ale škola udržela do příchodu učitele z Československa, kdy přišly také učebnice, postoj chorvatské veřejnosti se zlepšil a po dvou letech, při první inspekci, prohlásil státní inspektor, že by „byl rád, kdyby aspoň každá pětadvacátá škola chorvatská byla taková, jako tato jedna česká“.¹¹¹

Od 13. 2. 1926 nese škola název Soukromá česká obecná škola J. A. Komenského v Dolním Daruvaru a 25. 4. 1926 byla otevřena vlastní budova školy.

Ve školním roce 1926–1927 byla také založena mateřská škola, kterou v prvním roce navštěvovalo 37 dětí.

Počet žáků ve škole neustále rostl – od roku 1926 do roku 1933 o 231 %.

V roce 1939 byla otevřena nová budova školy, a to v rámci Českého národního domu, kde se nachází dodnes.

Zpočátku (v roce 1922) nebyly k dispozici žádné učebnice, později je Československo začalo posílat. Nejdříve to byla pro první ročník kniha s názvem Poupata a pro ostatní ročníky kniha nesoucí název čítanky Ráno. V dalších zásilkách přišly mluvnice a cvičebnice jazyka českého a učebnice pro počty.

Pro zajímavost stupnice známkování (stupnice byla stejná i na školách v Československu):

1. Mravy: chvalitebné (1), uspokojivé (2), zákonné (3), méně zákonné (4), nezákonné (5)

¹¹¹ Česká menšina v Daruvaru se bojí o svou budoucnost [online]. 10. 1. 2008 [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z: <http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/1182>.

2. *Pilnost: vytrvalá (1), náležitá (2), méně náležitá (3), dostatečná (4), nepatrná (5)*

3. *Prospěch: velmi dobrý (1), dobrý (2), dostatečný (3), sotva dostatečný (4), nedostatečný (5)*

4. *Vnější úprava písemných prací: velmi úhledná (1), úhledná (2), méně úhledná (3), neúhledná (4), nedbalá (5)*

Po skončení 2. světové války přišlo Ministerstvo národní osvěty s výnosem (22. 10. 1945), že od té doby jsou všechny české školy samostatné instituce s vlastní správou a administrací. Česká menšina v Darugaru si přála zřízení své sedmiletky, což se jí také v roce 1949 podařilo (slavnostní zahájení výuky bylo 6. 9. 1949). Když se postupem času ukázalo, že sedmiletá školní docházka nestačí k základnímu vzdělání, začalo se postupně přecházet na osmiletou a ze sedmiletok vznikaly osmiletky – nejdříve ve městech a později i na větších venkovských školách. Daruvaská česká sedmiletka se během školního roku 1953/54 stává českou osmiletou školou.

Vyučování

Od roku 1944 až do roku 1992 probíhala výuka pouze v dopoledních hodinách, 6 dní v týdnu. V roce 1992 byl do českého školství v Chorvatsku zaveden pětidenní pracovní týden s volnou sobotou. Školy znaly zimní i vánoční prázdniny a někdy bylo nutné zavést mimořádné uhelné prázdniny. Od roku 1983/84 byly zavedeny i jarní prázdniny.

Od roku 1970/71 jsou zaváděny speciální hodiny pro nadané žáky, které měly napomoci rozvoji jejich talentu. Poté se zavádí i výběrová výuka, která byla zavedena ve školním roce 1989/90 a měla za cíl pomoci nadaným žákům v jejich dalším rozvoji. První předmět, který byl v rámci výběrových, volitelných hodin vyučován, byl anglický jazyk. Dalšími předměty byla matematika, náboženství a informatika.

Kam chodí děti do školy dnes

Škola J. A. Komenského funguje v Darugaru dodnes a je stále plně navštěvována. Sjíždějí se sem i děti z okolních obcí,

nebot' v nich už není možné místní školy vzhledem k malému počtu žáků udržet. Proto musí děti dojíždět sem.

Česká základní škola má obvodní školy v Dolanech, Dolních Střežanech, Holubňáku, Horním Darugaru a Lipovci.

V roce 1996/97 navštěvovalo školu i s jejími obvodními školami 300 žáků – 255 z nich ústřední školu v Darugaru a 45 žáků navštěvovalo školy obvodní. Na škole pracovalo celkem 38 učitelů. S přístavbou školy se začalo v roce 1997 a stavba byla dokončena v roce 1999.

V české základní škole Jana Amose Komenského vznikl v roce 1971 český radioklub pojmenovaný od roku 1981 na Radioklub Jan Hus. Během domovinské války (1991–1995) nabídli v zájmu obrany kraje místní radioamatéři své zkušenosti i vybavení radiostanice vojákům a policistům.

Další ryze českou školou je ČZŠ Josefa Růžičky v Končenicích. Česká obvodní škola při chorvatské škole působí v Ivanově Sele. Výuka v nich probíhá podle zvláštních osnov, v českém jazyce a v rámci platné chorvatské soustavy. Podle zájmu studentů se otevírají česká oddělení v daruvaském gymnáziu.

Od školního roku 1997/98 platí v Chorvatsku nové učební osnovy (jsou pro všechny menšinové školy stejné), kde je poměrně zastoupena výuka chorvatštiny a menšinového jazyka.¹¹²

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
chorvatský jazyk	4	4	4	4	5	5	4	4
český jazyk	4	4	4	4	4	4	4	4

Tabulka 4. Počet hodin v jednotlivých ročnících chorvatských škol za týden.

¹¹² DANĚK, A. 75 let České základní školy J. A. Komenského v Darugaru. 70 let České mateřské školy Ferda mravenec v Darugaru. Darugar: Česká základní škola J. A. Komenského. Darugar: Nakladatelství „Jednota“, 1997.

V Daruvaru funguje i česká mateřská školka Ferdy Mravence, která má šest oddělení. Právě česká mateřská školka se stala předmětem sváru mezi českými krajany a daruvarskou městskou radou (přestože v ní mají významné zastoupení Češi), která školce krátila příspěvky a i dalšími způsoby se snažila omezovat její činnost.

Výstavba české školy v Daruvaru měla taková nějaká tři období. Nejdříve byla česká škola soukromá toho 1922 roku. Neměla vlastní budovu, až potom, co se postavil v roce 1929 Český národní dům, tak tam škola našla také své umístění. Mezitím žáků bylo tolik, že se tam všichni nevešli, tak v '72. roce se postavila tahle část školy (škola je v areálu Českého národního domu, paní Janotová měla na mysli školu, která je součástí pozemku). Narostl zase počet žáků, že se to jaksi zase nevešlo do jedné budovy nebo nemohla být organizována výuka pod jednou střechou. Tak jsme za finanční pomoci Chorvatské a České republiky dostavěli ještě část, tam to bylo ukončeno v roce 1999, takže teď škola opravdu působí pod jednou střechou. Toto je česká škola, tady je vyučovací jazyk čeština.

Naše škola je zařazena do školní soustavy republiky Chorvatsko. Všechny předpisy, které platí pro řádné chorvatské školy, platí i pro nás. To znamená, my jsme úplně vyrovnání. Když naši žáci zakončí naši školu, mají stejná práva jako i ostatní žáci. Mohou se tak klidně zapisovat nebo přihlašovat do kterékoliv střední školy.

Kromě toho máme tady zákon o školství menšin, který zaručuje všem menšinovým školám a v Chorvatsku to jsou italské, maďarské a srbské, že každá taková škola má právo konat veškerou výuku ve svém mateřském jazyce. Kromě toho dějiny, zeměpis, výtvarnou a hudební kulturu, nebo přírodu a společnost ještě rozšířit látkou, která se vztahuje třeba na krajanský život a zároveň i naši starou vlast jako Českou republiku. Takže se může realizovat. Výuka je tedy poněkud obsáhlejší, ale je ta zakomponováno ve vzdělávacím programu, jako není to nějaká zátěž, je to spíš nějaké obohacení. (Rozhovor s předsedkyní Svazu Čechů v republice Chorvatsko s Lenkou Janotovou).

Město Daruvar je pro českou národnostní menšinu nesmírně důležité. I přestože je Daruvar malým, lázeňským městečkem na severu země, nalezneme zde všechny instituce, které pracují pro Čechy v Chorvatsku.

Sídlo zde má poslankyně pro českou a slovenskou národnostní menšinu paní Z. Čuchnilová, vydavatelství časopisu Jednota, který můžeme shlédnout i na internetu, Svaz Čechů v Chorvatsku. Je zde také základní škola, školka, radioklub aj.

Daruvar má také jednu z nejúspěšnějších tanečních skupin vůbec, a to Holubičku. Daruvar je střediskem Čechů, je zde nově opravený Český Národní dům, stejně tak jako rozšířená základní škola Jana Amose Komenského.

I přes velké úsilí, aktivní práci, kterou odvádí všichni, kdo se jakkoliv podílí na snaze udržet český jazyk a kulturu, máme před sebou neúprosná čísla. Počet Čechů se každým rokem snižuje, neboť mladí lidé přestávají mít větší zájem o své kořeny a spíše splývají s majoritou a cítí se být Chorvaty. Je to zejména způsobené tím, že ve svých bydlištích nenacházejí velké studijní ani pracovní možnosti, odcházejí do velkých měst, odkud se zpět nevracejí a nové spolky nezakládají. Podle údajů ze sčítání lidu je tento úbytek vidět. V roce 1991 se k české národnosti hlásilo ještě zhruba 13 000 osob a o deset let později, v roce 2001, už to bylo pouze 10 500 krajanů.

Budoucnost teprve ukáže, zdali jednoho dne spolky zaniknou a v Chorvatsku zbudou po Čechích jen příjmení, či zda dojde k národnímu obrození a potomci nynější mladší generace budou toužit po udržování svých kořenů. To však ukáže čas.

2.2. Horní Daruvar

Součástí města Daruvar je i obec Horní Daruvar / Gornji Daruvar (vzdálený asi 4 km od centra Daruvaru), kde také působí samostatná Česká beseda.

Spolková činnost

Česká beseda Horní Daruvar byla založena v roce 1924.

V roce 2005 bylo členem besedy 225 členů, roku 2007 bylo členů 215¹¹³ a k roku 2008 měla beseda už jen 199 zapsaných členů platících poplatky, ovšem aktivních členů je malá část z nich, zhruba 30.

Česká beseda má pěveckou hudební skupinu, která se účastní mnoha kulturních krajaňských akcí. Pěvecké těleso vede Amálka Rychtrová. Divadelní ochotnický kroužek v roce 2007 nevyvíjel činnost.

Pan Malina – předseda besedy Horní Daruvar

Foto: Renata Mrázová

Školství

Česká škola v Horním Daruvaru před 2. světovou válkou neexistovala. V důsledku toho chodilo hodně dětí pěšky do čtyři kilometry vzdálené školy v Dolním Daruvaru.

K založení české školy v Horním Daruvaru došlo v roce 1944. Škola byla sice samostatná s vlastní správou, ale neměla žádné prostory. Proto jí byla přidělena jedna místnost fungující jako učebna v budově chorvatské školy.

Během uplynulého období školu navštěvovalo vždy zhruba 10–12 dětí, ale byly i kritické roky, kdy do školy chodilo pouze 7 žáků, což značně komplikovalo její další existenci. V roce 1991, kdy hodně dětí odjelo do Československa, bylo pro ty, co

¹¹³ Český lidový kalendář 2005. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2005 a Český lidový kalendář 2007. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007. 90 s.

zůstaly, uspořádáno vyučování v soukromém domě. V letech 1993–1994 za humanitární podpory ČR a dobrovolné práci hornodaruvarských obyvatel, bylo možné částečně budovu školy opravit a vylepšit.

Dnes je škola v Horním Daruvaru obvodní (spádovou) školou ZŠ J. A. Komenského v Daruvaru a ve školním roce 2008/2009 ji navštěvovalo 6 žáků.¹¹⁴

2.3. Bjelovar

Historie města

Bjelovar se nachází v Bjelovarsko-bilogorském županství, severozápadně od Daruvaru a v současnosti má kolem 30 000 obyvatel. První zmínka o obci pochází z roku 1413, ale historické jádro Bjelovaru s náměstím – tak jak vypadá dnes – bylo založeno až v roce 1756, a to Marií Terezií. Ona sama však město nikdy nenavštívila. Roku 1874, v době, kdy skončily války s Osmanskou říší, byl Bjelovar prohlášen královským svobodným městem.¹¹⁵

Náměstí se nachází v nejstarší části města a čím dál tím více se stává nejenom středem všech místních oslav svátků, ale i turisty vyhledávaným místem.

Obrázek 11. Historické náměstí v Bjelovaru.

¹¹⁴ KRESOVÁ, H. c. d.

¹¹⁵ *Bjelovar* [online]. Wikipedie: Otevřená encyklopedie, © 2009 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bjelovar>>.

Historie českého osídlení

První Češi přicházeli jednotlivě od druhé poloviny 18. století. Jednalo se především o skláře, vojáky a řemeslníky. Podle dosud živého ústního podání založili vesnici Inovčani – dnešní předměstí Bjelovaru. Později se z nich stali hraničáři, kteří vykonávali vojenskou službu. Příliv přistěhovalců z Čech sílí po zrušení nevolnictví, což potvrzuje matrika, v níž přibývá po roce 1781 českých příjmení.

Na Bjelovarsku vznikla jedna z nejstarších českých kolonií kolem 50. let 19. století. Protože ale nebyla ožívována dalšími přistěhovaleckými vlnami a také kvůli kroatizaci a rozptýlenému osídlení, došlo brzy k asimilaci. Stejnorodost a kulturní specifikum si udržuje česká národní skupina pouze v samotném městě Bjelovar.¹¹⁶

Specifika obce

Bjelovar je přírodní, kulturní a politické centrum Bjelovarsko-bilogorského regionu. Město sýrů, jak se také Bjelovaru mezi místními občas přezdívá, se rozkládá v nadmořské výšce 135 m a do hlavního města Chorvatska – Záhřebu – je odsud zhruba 80 km.

Statistické údaje o počtech krajanů

Dnes má Bjelovar i se spádovými obcemi přes 40 000 obyvatel, z nichž Češi tvoří jen malý zlomek – 0,45 %.¹¹⁷

Chorvati	37 895	90,51 %
Srbové	1 980	4,73 %
Albánci	195	0,47 %
Češi	188	0,45 %
Maďaři	107	0,26 %
Romové	64	0,15 %
ostatní/nezjištěno	1 440	3,44 %

Tabulka 5. Etnické složení v Bjelovaru k roku 2001.

¹¹⁶ HEROLDOVÁ, I. Vystěhovalectví do jihovýchodní Evropy. In *Češi v cizině 9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. S. 67–95.

¹¹⁷ *Census 2001* [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/Edefault.html>>.

Spolková činnost

Česká beseda byla založena v prosinci roku 1918, kdy se také zakládá i dramatický kroužek v čele s učitelem Ladislavem Hlaváčkem. Na podporu národního cítění u českých dětí vzniklo v roce 1925 i loutkové divadlo pojmenované Loutkáři. Aby si hry v češtině i chorvatštině užily nejen místní děti, ale i děti ze širokého okolí, pořádalo divadlo časté zájezdy, až se roku 1934 stalo divadlem putovním.

V roce 1939 byli odvolaní čeští učitelé, což se velmi podepsalo na útlumu národního cítění a rozvíjení českých tradic v Chorvatsku. Loutkové divadlo udrželi Češi činné až do okupace roku 1941, pak zanikla česká ochotnická divadla úplně spolu s besedou.

V roce 1944 však byla činnost besedy obnovena a trvala až do roku 1991, kdy začala domovinská válka.

Obrázek 12. Bjelovarská *Lucerna* před Českým domem v Končenicích v roce 2005.

Po jejím skončení v roce 1994 se beseda opět obnovuje a prvním souborem, který vznikl, byl ženský pěvecký sbor s názvem Kateřina. Dále vznikl folklorní soubor *Srdéčko*, divadelní soubor *Lucerna* a hudební soubor *Starí přátelé Prédavec*, kteří při vystoupeních doprovázejí folklorní taneční skupiny i ženský pěvecký sbor.

Beseda má dnes kolem 340 členů, vlastní národní dům a vyvíjí v Bjelovaru bohaté a rozmanité aktivity.¹¹⁸

Školství

V Bjelovaru byla soukromá česká Základní škola T. G. Masaryka založena v roce 1923. Ta byla společně s ostatními českými školami roku 1941 zakázána.

Po druhé světové válce škola celkem třikrát obnovovala svou činnost. Fungovala v letech 1975–1980, 1987–1989 a od roku 1993 do současnosti.

Dnes se však nejedná o samostatnou českou školu v Bjelovaru, ale pouze o výuku češtiny a české kultury na státní chorvatské škole. Kurzy zahájila v únoru 1998 Fanyška Stehnová, prof. češtiny a vedoucí Ústřední knihovny pro českou národnost v Republice Chorvatsko.

Program výuky zahrnuje 70 školních hodin a vychází z praxe výuky cizích jazyků. První stupeň úspěšně absolvovalo 36 návštěvníků, druhý stupeň 10, a třetí jenom 4 návštěvníci. Absolventům bylo uděleno osvědčení.

Začátkem listopadu 2001 začal nový cyklus kurzu češtiny, protože se do 1. stupně přihlásily děti, které se chtějí učit mateřský jazyk svých předků. Chorvatská televize o tomto kurzu vysílala reportáž v multinacionálním magazínu Prizma.

České mateřské školy v obci také nejsou, nejbližší pracují v Daruvaru a v Končenicích. Na střední školu potom místní nejčastěji dojíždí na daruvarské gymnázium, které má od svého založení roku 1954 i české oddělení.¹¹⁹

¹¹⁸ *Stránky České obce Bjelovar* [online]. [2007] [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.ceska-obec.hr>>.

¹¹⁹ *Česká obec Bjelovar* [online]. Svaz Čechů v republice Chorvatsko, 2000 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.savez-ceha-rh.htnet.hr/ceski/besedy/bjelov/index.htm>>.

Česká menšina v Bjelovaru tvoří jen nepatrnou část jeho obyvatel. Sehrála zde velkou roli asimilace, která snížila počet Čechů na minimum. Počet česky mluvících obyvatel je v tomto městě téměř mizivý.

Přesto si zdejší krajané stále dobře uchovávají české národní povědomí a činnost besedy se stále udržuje na vysoké úrovni. Český jazyk ovládá převážně už jen starší generace.

Ale příslibem do budoucnosti by mohl být zájem nejmladší generace o češtinu, s nímž by se mohl ještě zvýšit zájem o českou kulturu a rozvoj České besedy.

2.4. Daruvarský Brestov¹²⁰

V chorvatštině nese tato vesnice název Brestovac Daruvarski. Název Brestovac je odvozen od slova *brest*, což v češtině znamená bříza. Přívlastek „daruvarský“ pak napovídá blízkost města Daruvar.

Daruvarský Brestov je další z vesnic, ve které bychom našli Českou besedu. Tato obec má dnes téměř tisíc obyvatel a bezprostředně navazuje na Končenicice. Obě obce jsou vlastně propojené a jejich „centra“ jsou od sebe vzdáleny pouze cca tři kilometry. Nadřazeným správním celkem jsou právě Končenicice a pokud bychom chtěli znát ještě vyšší samosprávný celek, pak je to župa Bjelovar-Bilogora.

Historie českého osídlení

Národnostní složení obyvatelstva v Brestově bylo vždy pestré. V 18. století a první polovině 19. století zde žili převážně Srbové, z nichž sem mnozí utekli před Turky.

Češi přicházeli do západoslavonského Brestova (podobně jako do Končenic) na pozvání majitele daruvarského a pakrackého panství hraběte Isidora Jankoviće již od roku 1810 – osídlením těchto vesnic chtěl posílit hospodářskou základnu svého panství.¹²¹

¹²⁰ Kromě tabulky počtu členů a kapitoly školství je vše převzato z vyprávění: Bohumil Klígl (starosta obce), Drago Pinkava (místopředseda besedy) a pan Tomek (účetní).

¹²¹ KREISOVÁ, H. c. d.

Ke hromadnému stěhování Čechů (ale i Maďarů) pak dochází zhruba od poloviny 19. století (kolem roku 1820).

Srbů postupně ubývalo, naopak českých a maďarských rodin na konci 19. století zde žilo již kolem dvou set.

Nárůst počtu Čechů a Maďarů v Brestově ustal před 1. světovou válkou a od této doby je tendence spíše opačná – Čechů a Maďarů v Brestově ubývá.

Dnes je ve vsi velký podíl přistěhovalců z Bosny a Hercegoviny. Hospodář Venci Kolert podotýká, že problémy ohledně soužití různých národností zde dnes už nejsou. Navzdory tomu, „bosňáci“ – jak je místní obyvatelé nazývají – si udržují větší odstup. Pokud jde o sňatky, uzavírají je totiž hlavně mezi sebou, zatímco Češi s Chorvaty běžně uzavírají smíšená manželství.

I Brestov se potýká se stárnutím populace. Tendence mladé generace odcházet studovat do větších měst a následně tam i zůstat, se nevyhnula ani této obci.

Specifika obce

Místní lidé pracují především v zemědělství nebo dojíždějí do zaměstnání do blízkého Daruvaru. V minulosti mělo velký význam rybníkářství (stejně jako v Končenicích), ale po 2. světové válce došlo k jeho úpadku. Přestože se dnes využívá pouze jedna třetina kapacity rybníků, jsou pro obec stále charakteristickým znakem.

Náboženství

Jelikož v Brestově měli vždy velký podíl Srbové, nejvíce zastoupené náboženství bylo pravoslavné. Pravoslavní zde dokonce vystavěli roku 1764 svůj kostel. Zbytek obyvatel byli katolíci. Mezi těmito dvěma náboženskými skupinami vznikaly často rozpory. V jednu dobu dokonce nesměly děti jiného vyznání než pravoslavného chodit do školy. Až podle nařízení zemské vlády z roku 1878 musí do školy chodit všechny děti, a to bez ohledu na náboženství či národnost. Roku 1906 brestovští katolíci postavili kapličku a učitelé s dětmi sem museli docházet na nedělní mši. Dnes zde stojí dva kostely – pravoslavný a katolický.

Spolková činnost

První český spolek zde fungoval jako „pobočka“ České besedy v Daruvaru od roku 1920. Oficiální název zněl *Československá beseda Brestov*. O šest let později se beseda osamostatnila. V roce 1939 dokonce vystavěla svůj dům. Před 2. světovou válkou ji chtěl tehdejší předseda zrušit, ale valná hromada jeho stanovisko nesdílela. V roce 1941 byla bohužel beseda zrušena ustašovci¹²². Od konce války, kdy došlo k jejímu znovuootevření, funguje nepřetržitě dodnes.

Česká republika v minulosti poskytla spolku důležité finanční prostředky na jeho chod a činnost (zejména na výstavbu domu). Dnes činnost poměrně upadá. Klesá zájem Čechů angažovat se v besedě, a to zejména aktivně. Zapsaných členů je totiž poměrně dost – beseda má asi 255 členů, což je zhruba 28 % místních lidí.

Český dům se pronajímá k zvláštním příležitostem – svatby, pohřby, křty. Vždy platí, že členům svazu jsou služby poskytovány levněji. Základem je velký sál vhodný na taneční zábavy či na uspořádání divadla. Právě divadlo se zde hrálo v minulosti často. Svatby zde bývají ve velkém stylu. Největší svatba, kterou dům zažil, čítala okolo 600 lidí.

Přání aktivních členů besedy, mezi které patří například hospodář pan Vencl Kolert (členem 43 let), pan starosta Bohumil Klígl, místopředseda besedy pan Drago Pinkava nebo účetní pan Tomek (členem 48 let), je sehnat více mladých členů. Těmi nejsou jen Češi, ale i příslušníci jiných národností, kterým beseda dává možnost věnovat se různým kulturním činnostem.

¹²² Příslušníci chorvatské ilegální fašistické organizace Ustaša (chorvatská revoluční organizace založená 1930 A. Pavelicem v Itálii). Teror byl hlavním prostředkem boje za nezávislé Chorvatsko, v čele hnutí stál vůdce (poglavnik). Se vznikem Nezávislého chorvatského státu v dubnu 1941 se Ustaša změnila v legální a monopolní stranu. Chorvatští ustašovci prosluli prováděním sadistických zvrstev v nebyvalém měřítku – lidé bývali umláceni dřevěnými tyčemi či kovovými palicemi (takto bylo např. během masových poprav v březnu 1942 pobito na 3 000 lidí), ubodávání bajonety, rozsekávání sekýrami a kladivy, ubíčování k smrti, a jejich mrtvá těla byla pak zručně zhanobena, hozena do řeky či do masových hrobů, v táborech byli lidé tunelem nahnáni do velkokapacitních pecí a zaživa upáleni. (podle *Holocaust v Nezávislém státu Chorvatsko*, Navýchod 6/2004).

rok	počet členů
2005	300
2007	255
2008	255

Tabulka 6. Přibližné počty členů besedy v Daruvarském Brestově (2005–2008).¹²³

Školství

Základní škola v Daruvarském Brestově byla otevřena v říjnu roku 1855. Až do roku 1877 měla pouze tři třídy. Většina žáků byla tehdy srbské národnosti, stejně tak byli srbsí i učitelé. Materiální zázemí školy zajišťovala zprvu obec Končenice, později sám Brestov.

Roku 1897 byla stará budova školy zbořena a nahrazena novou. V té době se do vsi nastěhovalo mnoho českých rodin. Ve škole byl až čtyřnásobek českých dětí než ostatních. Nárůst počtu obyvatel a zájem o školu lze vidět v následující tabulce, která znázorňuje počet žáků v jednotlivých letech.

školní rok	počet žáků
1884/85	87
1885/86	108
1887/88	145
1893/94	203
1911/12	235

Tabulka 7. Počet žáků v Daruvarském Brestově 1884–1912.

Před první světovou válkou počet českých dětí klesá. Stoupá naopak počet dětí chorvatských. Po válce dochází k úpadku školy a počty žáků dále klesají. Schází materiální zázemí, protože i lidé trpí nedostatkem finančních prostředků.

Z tohoto období je nám známo přesné národnostní složení žáků:

¹²³ *Český lidový kalendář 2005*. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2005. 90 s.
Český lidový kalendář 2006. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2006. 90 s.
Český lidový kalendář 2007. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007. 90 s.

školní rok	Češi	Srbové a Chorvati	Maďaři	Němci	celkem
1918/19	254	29	19	2	304
1923/24	164	72	18	0	254

Ve školním roce 1926/27 bylo zřízeno československé oddělení v rámci školy. Toto oddělení se ovšem v roce 1929/30 opět zrušilo. Důvodem bylo vydání nového školního zákona, který stanovil hranici pro menšinové oddělení 30 žáků. Učitelé museli být příslušníky dané menšiny a zároveň jugoslávští občané. Ke zřízení oddělení byl také potřeba souhlas státních úřadů.

Počty žáků v československém oddělení:

školní rok	počet žáků
1926/27	13
1928/29	30

K obnově výuky češtiny došlo roku 1932. Výuka probíhala až do roku 1941, kdy daruvarský okres české oddělení zrušil.

Období 2. světové války nám připomíná úryvek z knihy Josefa Vintera:

Během školního roku 1944/45 nemohla být školní docházka pravidelná. Vyučování bylo často přerušováno, učitelé a děti museli často utíkat a skrývat se před vpádem nepřátel. Učitelé nedostávali po celý školní rok žádný plat. Jejich obživu měl na starosti obecní národní výbor. Učitelé se nejdříve stravovali na místní pravoslavné faře, kde byla tehdy veřejná vývařovna. Na faře 1945 byla uspořádána po vesnici sbírka potravin pro učitele. Někteří z učitelů se stravovali u rodičů svých žáků. Pravidelný plat začali učitelé dostávat až od léta 1945.¹²⁴

V roce 1946 se česká škola oddělila od chorvatské a obě školy tak působily jako dvě nezávislé instituce s vlastní správou. Dalo by se říci, že úspěšně. Vedle sebe fungovalo 5 českých tříd a 5 chorvatských.

¹²⁴ VINTER, J. *Česká a chorvatská škola v Končenicích*. Daruvar: Jednota, 2007.

V roce 1954 se podle rozhodnutí Chorvatského sněmu přechází na osmiletou výuku. První generace žáků v Brestově, chorvatské i české školy, tak ukončila osmileté vzdělání ve školním roce 1956/57. Následujícího roku padlo rozhodnutí, že bude zrušena výuka 6. až 8. ročníků a děti budou docházet do školy v Končenicích.

školní rok	počet dětí
1950/51	61
1966/67	65
1968/69	38
1979/80	15 (chorv. odd. 33 žáků)
1996/97	11 (41)
1999/2000	8
2000/2001	4

Od této doby probíhá pouze fakultativní výuka 2x týdně:

2005/06	21 žáků
2006/07	14

České oddělení v Brestově existovalo do školního roku 2000/01, kdy bylo zrušeno pro malý počet žáků (4 děti). Nyní v místní škole působí pouze 2 chorvatská oddělení, která navštěvují děti starousedlíků a přistěhovalci z Bosny a Hercegoviny. České děti docházejí do Končenic.¹²⁵ V Brestově dnes funguje česká školka.

Jak již bylo řečeno, škola měla veliký vliv na hospodářský rozvoj vesnice i na rozvoj kulturní. Škola pořádala oslavy státních svátků, žáci hráli česká i chorvatská divadelní představení, při škole působilo mnoho zájmových a vzdělávacích kroužků. Učitelé pomáhali při elektrifikaci vesnice a později při asfaltování silnice, která vede osadou.

Počet žáků v české škole během doby postupně klesal, protože značná část českých dětí chodila do školy chorvatské. Důvodem bylo podle pana Vencla Kolerta (hospodář České besedy), že rodiče nechtěli zatěžovat děti ještě češtinou.

¹²⁵ VINTER, J. *Česká a chorvatská škola v Končenicích*. Daruvar: Jednota, 2007.

Paradoxem je, že fakultativní výuku češtiny navštěvují z většiny děti bosenské. Další mladí lidé se z Brestova odstěhovali do větších měst, či dokonce do Austrálie, Německa, Rakouska, Kanady. Důvodem byl nedostatek práce a nízký plat.

Kultura

Rozvoj kultury v Brestově je pevně spjat s činností besedy. V rámci ní zde působí pěvecký soubor Pěvenky nebo taneční soubor Korálky. O tento soubor mají zájem i mladí lidé, jak si pochvaluje jeden z krajanů pan Vencl Kolert. Jednou do roka beseda pořádá svazovou přehlídku dechovek.

Dříve zde působil i divadelní spolek, který měl dlouhou tradici. První představení v Brestově vůbec bylo hráno již 1891. V roce 1927 bylo odehráno první české představení Perníkové srdce od paní Kanenské. Hrávala se i čtyři divadla za zimu. Úspěch slavily veselohry nebo dramata a konaly se i majálesy.

Obec Daruvarský Brestov se jednou ročně sdružuje a oslavuje s ostatními Brestovy, které prý v Chorvatsku najdete rovnou čtyři. Největším z nich je obec Brestov, která se nachází v sousedním županství Požežsko-slavonském. Město je podle počtu obyvatel asi čtyřikrát početnější než Daruvarský Brestov (přes 4 000 obyvatel), ale Českou besedu v tomto spřáteleném Brestově nenajdeme (podle cenzu v roce 2001 se při sčítání obyvatel přihlásili k české národnosti pouze dva lidé).

Daruvarský Brestov je poměrně velká obec, kde má Česká beseda dlouholetou tradici. Bylo by tedy škoda, aby její činnost upadala. Prvním krokem k oživení by mohla být motivace zdejších lidí a snaha vzbudit v nich zájem o původ jejich předků, případně i zájem ostatních obyvatel o českou menšinu. V tom nezbyváá než popřát besedě mnoho úspěchů.

2.5. Dežanovec

Historie českého osídlení

Obec Dežanovec (Dežanovac) byla založena již před příchodem prvních Čechů. Ti přišli do vesničky čítající asi jen 10 obytných stavení. Nyní má obec přes 1 000 obyvatel, z toho je zhruba 500 starousedlíků. Ostatní lidé přišli po válce – jedná

se především o Bosence a Srby. Mezi původními obyvateli k rozporům kvůli odlišné národnosti nedocházelo. Dnes ale dochází k jistému opovrhování Bosenci a Srby, kteří jsou sociálně a kulturně zaostalejší. Všeobecně se jim dává za vinu úpadek rozvoje obce. Oficiálně ale žádné problémy neexistují.

Obrázek 13. Typický styl původních chalup.

První Češi se do Dežanovce přistěhovali roku 1866. Byli pozváni hrabětem Jankovičem z Daruvaru, který v této obci vlastnil zámek a klášter. Za práci na panských pozemcích dostávali Češi odměny v podobě vlastních pozemků. Další vlna Čechů přišla roku 1878, kdy se přistěhovalo dalších asi 20 českých rodin. Až do roku 1900 probíhalo stěhování do této obce, nebylo však již tak rozsáhlé, probíhalo většinou po jednotlivcích. V tomto roce byla imigrace do Dežanovce ukončena. Češi v této oblasti pocházejí především ze severovýchodních Čech (od Nového Bydžova, Poděbrad, Městce Králové, Čáslavi, Vysokého Mýta) a několik rodin z Moravy.

Statistické údaje o počtech krajanů

Podle posledního sčítání obyvatel z roku 2001 žije v Dežanovci 54 % Chorvatů, 23 % Čechů, 14 % Srbů, 5 % Maďarů a dále už jen několik Romů, Italů, Bosenců, Němců, Slováků a Slovinců. V samotném Dežanovci žije 1 053 obyvatel, v celé opčině Dežanovec pak žije 3 355 lidí.¹²⁶

Chorvati	1 824	54,37 %
Češi	788	23,49 %
Srbové	461	13,74 %
Maďaři	155	4,62 %
Romové	11	0,33 %
Italové	9	0,27 %
Bosňáci	7	0,21 %
Němci	5	0,15 %
Slováci	3	0,09 %
Ostatní/nezjištěno	6	0,18 %

Tabulka 8. Populace v Dežanovci (opčina) podle národnosti k roku 2001.

Chorvati	2 672	79,64 %
Češi	608	18,12 %
Maďaři	32	0,95 %
Srbové	20	0,60 %
Slováci	3	0,09 %
Italové	3	0,09 %
Němci	2	0,06 %
Ostatní/nezjištěno	15	0,45 %

Tabulka 9. Populace v Dežanovci (opčina) podle mateřského jazyka k roku 2001.

Většina zdejších Čechů svůj rodný jazyk umí a i ho používá, hlavně střední a starší generace. Ale vzhledem k tomu, že ve

¹²⁶ *Census 2001* [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/Edefault.html>>.

zdejší škole je čeština pouze jako volitelný předmět, nová paní učitelka není Češka a podle vyprávění paní Ludmily Bláhové, jednatelky místní České besedy, prý děti spíše od českého jazyka odrazuje, je vidět u mladé generace úpadek zájmu o češtinu a tím i český původ. Počet dětí hlásících se na tento předmět klesl na polovinu.

Spolková činnost

V Dežanovci byla založena Česká beseda 2. března 1924. Do spolku se ihned zapsalo 50 členů. Bylo rozhodnuto požádat o povolení otevřít českou školu. Dále se však ani o spolku ani o škole v kronice řadu let nehovoří.

Teprve roku 1932 byla otevřena v Dežanovci česká paralelní škola oddělená od zdejší státní školy. 19. března 1933 byl zvolen nový výbor České besedy a od této doby se rozvíjí kulturní dění v obci – např. často se hrají divadelní představení, pořádají se zábavy, výlety apod. Také zde velmi dobře pracuje besídka venkovského dorostu. Začlenilo se do ní asi 45 hochů a dívek, kteří postupně přebírali vedení kulturního života. Ten v Dežanovci vyvrcholil celonárodnostními obžínkami v roce 1938, které probíhaly ve znamení 90. výročí zrušení roboty.

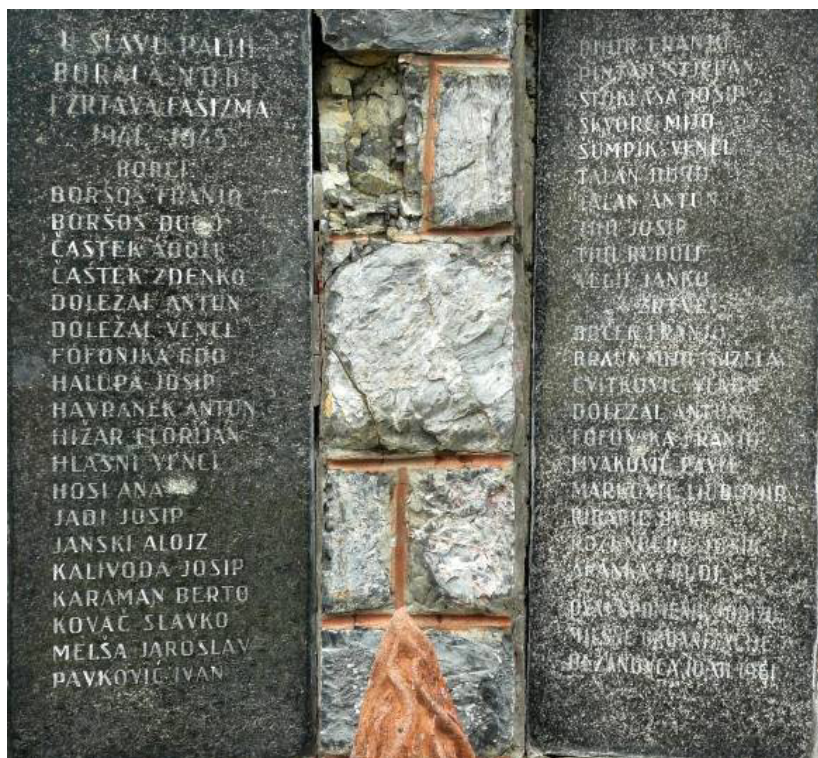
Česká beseda působila nepřetržitě až do roku 1941, kdy se 2. března konala její poslední valná hromada. Koncem roku 1944 začala znovu výuka v české škole. Beseda obnovila činnost o něco později.¹²⁷

Dnes má činnost besedy upadající charakter. Má sice 215 členů, ale jak říká sama předsedkyně paní Bláhová, chybí mládež – ta odchází za vzděláním do větších měst, a ti starší už nemají tolik času, ani zanícení. Aktivní soubory jsou jen dva – folklorní taneční skupina a dechová kapela. Aktivní členové besedy se snaží vyhledávat jiné způsoby činnosti, které by je daly zase dohromady.

Mezi těmito členy je několik žen, které založily skupinu zabývající se výrobou různých předmětů z přírodních materiálů. Její členkou je i paní Bláhová. V roce 2007 tyto ženy předvedly

¹²⁷ MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota, 1994.

své krásné výrobky na jarmarku, který se konal na oslavu stého výročí daruvarské České besedy.

Obrázek 14. V Dežanovci na pomníku padlým ve válce najdeme mnoho českých jmen.

Další vinu na úpadku činnosti České besedy má, podle slov paní Bláhové, z finančních důvodů dlouho trvající obnova kulturního domu. Obyvatelé Dežanovce v současné době také řeší problém, kam umístit českou knihovnu. Dříve byla v nevhodných prostorách na místní poště, a proto musela být vystěhována. Nyní se knihy nacházejí v bývalém lékařském bytě, toto řešení je ale pouze dočasné. O úpadku zájmu o českou kulturu vypovídá i fakt, že do knihovny nikdo nechodí.

Náboženství

Obrázek 15. Průčelí katolického kostela sv. Bartoloměje v Dežanovci.

Náboženství dříve nijak nebránilo v asimilaci, protože původní chorvatští obyvatelé byli katolíci. Naopak roku 1879 byl vystavěn společný katolický kostel, kam chodili a i v současné době chodí jak Češi, tak Chorvaté. Dnes náboženství částečně brání asimilaci Bosenců a Srbů mezi původní obyvatelstvo včetně Čechů. V obci je 81 % katolíků, ke kterým se řadí i Češi, 13 % se hlásí k pravoslavné církvi, což jsou hlavně Srbové.

Školství

První škola v Dežanovci byla otevřena roku 1858, tedy ještě před příchodem prvních Čechů. Neměla však prakticky žádnou úroveň. Ihned po příchodu Čechů se zvýšil počet žáků, a proto musela být škola přistavěna – nejprve roku 1878 a v roce 1896 znovu. V roce 1905 byla poprvé zavedena výuka podle pevných osnov.

Původně se ve škole učilo chorvatsky, a proto se od roku 1924, kdy byla založena Česká beseda, začíná apelovat na vytvoření české školy, protože se u Čechů rozvíjí národnostní cítění. O pět let později je postavena tzv. „nová škola“, jejíž součástí byla od roku 1944 samostatná česká škola. Do této doby byly české školy paralelkami škol státních.

Od roku 1944 počet žáků ve škole narůstal až do roku 1956, kdy měla česká škola 59 žáků. Pak ale začala dělat své postupná asimilace. Počet žáků klesal, až byla nakonec škola spojena se státní chorvatskou školou.

Obrázek 16. Pamětní deska na budově základní školy.

Původní budova v současnosti už jako škola neslouží. V roce 2005 byla postavena zcela nová budova školy, kam chodí i české děti.

Škola v Dežanovci nyní vyučuje češtinu podle modelu C – žáci mají možnost vybrat si tento volitelný předmět v rozsahu dvou hodin týdně.

V Dežanovci je velký počet českých krajanů, ale vzhledem k tomu, že mladá generace stále více odchází za vzděláním i prací do větších měst, je zájem o českou kulturu čím dál menší a spíše jen u starších obyvatel.

Určitou nadějí pro zvýšení zájmu o tuto kulturu u dežanovské mládeže a s tím i spojený nárůst aktivit besedy by v budoucnu mohlo být dokončení rekonstrukce zdejšího kulturního domu. V něm by mohly folklorní spolky České besedy najít adekvátní zázemí k nacvičování svých tanečních, hudebních a divadelních vystoupení.

Obrázek 17. Kdysi byl jistý pan Doležal hoden pamětní desky, dnes už tomu tak zřejmě není...

2.6. Dolany

Dolany / Doljani jsou vesnicí vzdálenou zhruba 4 km od centra Daruvaru směrem na jih. Historie obou obcí jsou velmi

spjaté, Dolany jsou totiž někdy brány jako předměstí Daruvaru – Daruvar se nachází v Bjelovarsko-bilogorském županství. Jeho osmi předměstími (jedná se spíše o přidružené obce) jsou¹²⁸: Daruvarski Vinogradu, Doljani, Donji Daruvar, Gornji Daruvar, Lipovac Majur, Ljudevit Selo, Markovac, Vrbovac.

Dolany jsou posazeny v mírném kopci a z místního malého náměstí, kde sídlí i škola, je nádherný výhled na Daruvar.

Historie českého osídlení

Nejsilnější obydlování však Dolany zažily v 50. letech 19. století, kdy sem přišlo velké množství Čechů, kteří se zde začali usazovat, stavět domy a rozšiřovat vesnici. Nárůst českého obyvatelstva v této obci postupně klesal, až se dnes rovná nule.¹²⁹

V roce 1919 se v okolí Dolan snažili Češi pravidelně scházet na společných sezeních a o 5 let později podpořil místní spolek založení odbočky daruvarské Besedy. Do ní se mohli zapojit nejen Češi z Dolan, ale i z Badlaviny, Holubňáku, Sirače a dalších míst s českým osídlením.

Statistické údaje o počtech krajanů

V Dolanech v současné době žijí hlavně Chorvaté, Srbové, přistěhovalci z Bosny a Češi. Počet Čechů můžeme odhadnout podle počtu členů v besedě, je jich zde kolem 250. Hodně členů má ovšem chorvatskou národnost a na druhou stranu ne všichni Češi jsou členy besedy. Je zde také mnoho smíšených (chorvatsko-českých) rodin.

Navíc vnímání národnostní identity je různé, mnoho Chorvatů se hlásí k češtví, takže při sčítání lidu to pak může být problém. Bohužel bližší statistické údaje nejsou, jelikož při jakémkoliv sčítání se Dolany berou jako součást Daruvaru – viz Daruvar.

¹²⁸ Daruvar [online]. Fact-Archive.com : Online Encyclopedia and Dictionary, 2005 [cit. 10. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.fact-archive.com/encyclopedia/Daruvar>>.

¹²⁹ MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota, 1994.

Spolková činnost

10. března 1919 byla v Dolanech založena odbočka daruvarské Besedy, u které není dodnes známo složení jejího výboru. Spolek však příliš nepracoval a Daruvarští ho koncem roku 1926 zrušili. 27. listopadu 1927 došlo k dalšímu pokusu o organizaci spolku – tentokrát se jednalo o Rolnický a vzdělávací spolek.

Bylo sehráno několik divadel, například divadelní představení s názvem „Srdce“, ale teprve 25. března 1933 konečně vznikla v Dolanech Československá beseda. Její činnost se poněkud zlepšila po 22. srpnu 1937, kdy tu byla založena Besídka venkovského dorostu. V roce 1941 byla činnost spolku úředně zastavena.

V roce 1944 však znovu vzniklo české oddělení a od té doby spolek funguje nepřetržitě do současnosti. K dnešnímu dni má beseda asi 250 členů a je velmi aktivní – vede čtyři taneční skupiny, má dechovou kapelu, pěveckou skupinu, spolek žen, divadelní skupinu...Všechny skupiny se pravidelně účastní různých místních, ale i regionálních či mezinárodních akcí.

Obrázek 18. Folklorní skupina z Dolan.

V prosinci roku 2006, kdy Svaz Čechů oslavil 85. výročí, vystoupily s programem všechny České besedy, včetně Dolan. V březnu roku 2007 se divadelní skupina Dolany stala jedním ze

tří nejúspěšnějších divadelních souborů, od května zase taneční soubor spolupracoval s českou choreografkou Evou Zetovou, v červnu se pravidelně schází besedy na Našem jaru, v červenci 2007, kdy probíhal Týden české kultury, vystoupila taneční skupina – odpoledne mladších žáků a večer pak žáků starších. Dolany na tuto akci v rámci další místní skupiny napekly bohatý výběr koláčů, pečiva a placek.

V září se pak pravidelně koná přehlídka zvaná Zpěvanky – v roce 2007 to bylo v Rijece – kterých se účastní i dolanský pěvecký sbor.

V červnu 2009 oslavila Česká beseda Dolany 90. výročí založení. Oslavy v místním kulturním domě v Dolanech se účastnilo několik dalších krajanských souborů.¹³⁰

Náboženství

Naprostá většina obyvatel jsou zde katolíci (Chorvati, Češi), k nim se také hlásí i Bosenci. Místní Srbové jsou pravoslavní.

Ve škole je nabídka výuky náboženství, a to v rozmezí dvou hodin týdně – učitelky dokonce studovaly náboženství v ČR. I když je zde pouze jeden kostel a všechny mše jsou chorvatské, nikdy tu prý nebyl žádný náboženský konflikt.

Školství

Dnes je škola v Dolanech obvodní školou ZŠ J. A. Komenského v Daruvaru (pobočka daruvaské školy) a v roce 2008/2009 ji navštěvovalo 6 žáků.¹³¹

V občanské válce¹³² (domovinská válka) nebyla příslušnost k jinému národu než chorvatskému rozhodně ku prospěchu, takže se většina obyvatel dobrovolně označovala jako Chorvati. Učitelka paní Prokopićová vysvětlovala, že toho se nyní snaží lidé „zbavit“ a dětem tomu pomáhá škola. Všechno ale závisí na

¹³⁰ *Krajanské akce ve světě* [online]. Krajane.net, 2008 [cit. 10. 9. 2009]. Dostupný z: <http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/1643>.

¹³¹ KRESOVÁ, H. *Česká menšina v Chorvatsku* [online]. Dům zahraničních služeb. Ministerstvo školství České republiky, 12. 2. 2009 [cit. 5. 9. 2009]. Dostupný z: <http://www.dzs.cz/index.php?a=documents&general_file_id=1063&project_folder_id=16&>.

¹³² Tento pojem se běžně používá v Čechách, v Chorvatsku se preferuje pojem *domovinská válka*. Neutrální pojem je *válka v Chorvatsku v letech 1991–1995*.

učitelích – jak moc jsou aktivní, jestli vedou i mimoškolní aktivity...

Po skončení války škola stále funguje a rozvíjí se – zařídili si zde i svojí knihovnu. V současné době se zde učí podle modelu A (výuka všech předmětů v českém jazyce), ale je tu bohužel jen první stupeň od 1. do 4. třídy, potom žáci musí přejít do Daruvaru.

I přes nízký počet obyvatel jsou Dolany velmi rozvinutá obec, což je dáno i výhodnou polohou blízko u Daruvaru – místní mají blízko do práce a škola v Dolanech je obvodní (spádovou) školou daruvarské školy.

Česká beseda je tady velmi aktivní a je vidět na většině oslav na Daruvarsku. Místní jsou velice příjemní lidé, a když zjistí, že jste z Čech, začnou se usmívat a vyprávět, kde v Čechách vyrůstal jejich děda, nebo jestli oni sami v Čechách někdy byli...

Obrázek 19. Škola v Dolanech a patrné stopy z války.

I když obec skoro sousedí s Daruwarem, tak při hledání paní Bublicové, která vede zdejší besedu, nám bylo řečeno, že z Dolan do Daruvaru je to daleko, takže nás místní i přes naše protesty začali vozit autem a pomáhali nám při

shánění zdejších učitelek – Dolňané jsou velmi příjemní a ochotní. Zajímavé je u místních vytváření nových „českých“ výrazů pro věci, kterým naše čeština v posledních letech vytvořila nový výraz – týká se to například slova *vyprintovat* – česky vytisknout. Také na otázku, jestli se v současné době dávají dětem spíše česká nebo chorvatská jména, nám bylo řečeno, že se roztrhl pytel s cizími jmény – největší inspiraci prý místní nachází v mexických a argentinských telenovelách, které byly právě vysílány v televizi.

2.7. Dolní Střežany

Dolní Střežany jsou součástí opčiny Dežanovec / Dežanovac. Vesnice je obklopena lesy a mírnými kopci. Nachází se zde baptistický kostel a směrem k vesnici Horní Střežany stojí i kostel katolický.

Místní do lesa moc často nechodí, jelikož tam od občanské války (tzv. Domovinská válka – 1991–1995) zůstaly miny a vláda na jejich odstranění pracuje velice pomalu.

Obyvatelé zde mají své vlastní hospodářství, což je stále výsadou především starší generace, jelikož mladší generace po studiích většinou odchází žít natrvalo do měst.

Historie českého osídlení

Obec respektive obce (Dolní a Horní Střežany – chorvatsky Donji a Gornji Sređani) byly založeny někdy kolem roku 1800. V Horních Střežanech se původně usadili katolíci a v Dolních Střežanech žili pravoslavní, řečtí katolíci a v současnosti zde žijí i dvě rodiny baptistů. Zakladateli bylo několik chorvatských rodin, které zde bydlely ještě před příchodem českých imigrantů, tehdy se ale ještě nemluvilo o vesnicích. Češi přicházeli do oblasti Daruvarska již kolem roku 1826¹³³, a to nejčastěji z Moravy, především z Jihlavska.

¹³³ *Přistěhování* [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku. [cit. 2. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=13>.

Statistické údaje o počtech krajanů

V Dolních Střežanech žije 229 obyvatel¹³⁴. Z toho Českou besedu dle údajů ze zasedání valné hromady z roku 2005 tvoří 116 členů¹³⁵, z nichž má většina české kořeny.

Obrázek 20. Herci Dolních Střežan ve hře Jedovatý pavouk v roce 2008.

Někteří odcházejí na sezónní práce do Německa a Rakouska. Dále se zde nacházejí především Chorvati a minimálně i Srbové. Jelikož chybí zástupci mladší generace, můžeme hovořit o postupném vymírání obce.

Postavení Čechů se v posledních letech v jednom ohledu částečně zhoršilo, především kvůli dozvukům občanské války. Do výsledků voleb v Chorvatsku totiž mohli výrazně zasáhnout Srbové jako nejpočetnější menšina. Zatímco dříve mohli příslušníci menšin v parlamentních volbách volit jednoho zástupce za menšiny a jednoho zástupce z chorvatských

¹³⁴ *Dežanovac* [online]. Wikipedija, Slobodna enciklopedija, 2009 [cit. 1. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://sh.wikipedia.org/wiki/Dežanovac>>.

¹³⁵ *České besedy* [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku. [cit. 1. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=2&Itemid=5>.

politických stran, nyní mají pouze jednu možnost: buď český zástupce, nebo chorvatská politická strana.

Se získáváním národnosti je to dnes také složitější. Pokud se narodí dítě, tak se čeká se zapsáním národnosti do jeho 18 let, kdy se má samo rozhodnout (už jako dospělý občan), pokud se ale neozve, je automaticky považován za Chorvata, čímž se má dosáhnout vyššího počtu Chorvatů v zemi. K tomu říká Jiřinka Machová: *Já vím, když já sem syna rodila...před válkou, já říkám, ne, já jsem Češka, manžel je Čech a on je taky Čech (syn).*

Spolková činnost

Přesný rok založení České besedy dnes bohužel není možné dohledat, protože během druhé světové války byly při požáru ztraceny archivní dokumenty. S jistotou lze říci, že beseda existovala, ačkoli nebyla příliš aktivní.

V době občanské války byla činnost besedy přerušena. V těchto nešťastných časech využila většina rodin pomoci České republiky a přečkala válku tam.

Svého obnovení se Česká beseda dočkala 5. února 1995. V současnosti je předsedkyní Jiřinka Machová. Za hlavní úspěch besedy v nedávné době by mohla být považována renovace Českého domu.

Obrázek 21. Český dům v Dolních Střežanech.

Jak již bylo uvedeno výše, beseda má nyní 116 členů, včetně několika Chorvatů a Srbů. Na chodu se financemi podílí jak česká (výrazně až po válce), tak i chorvatská vláda.

Dříve fungovala divadla a dechovky, a přestože se dnes vesnice potýká s nedostatkem mládeže, je dechovka stále aktivní. Kromě ní jsou zde tři divadelní skupiny a beseda se pokouší o založení pěveckého sboru a taneční skupiny.

Školství

Ve Střežanech je možné navštěvovat českou školu, a to do čtvrté třídy (v ročníku je 1–5 dětí), poté děti jezdí do Daruvaru – místní škola je pobočkou Základní školy J. A. Komenského v Daruvaru.

Ve školním roce 2006/2007 navštěvovalo dolnostřežanskou obvodní školu 5 žáků (z toho 1 žák ze sousedního Holubňáku). Ve školním roce 2007/2008 a 2008/2009 už školu navštěvovali jen 4 žáci.

Škola spolupracuje s Českou republikou na výměnných zájezdech pro děti (7. třída) a i učitelé jezdí do Čech na semináře o českém jazyce.

2.8. Holubňák

Holubňák / Golubinjak patří do opčiny Dežanovec / Dežanovac a žije v něm 218 obyvatel. Vesnice byla založena Čechy už ve 2. polovině 18. století. Tehdejší přistěhovalci získávali kácením místních lesů půdu, kterou mohli obdělávat.

Dnes ve vesnici tvoří Češi 70 % obyvatel, Srbové 29 % a Chorvati 1 %. Během Domovinské války (1991–1995) se ovšem téměř všichni považovali za Jugoslávce. Místní mezi sebou hovoří převážně česky, včetně jejich dětí. Především po Domovinské válce zavládlo nadšení ze samostatného Chorvatska a každý se cítil být Chorvatem, ale dnes se situace údajně obrací a opět se do popředí dere češství.

Obyvatelé obce se věnují zemědělské činnosti. Všichni mají svá pole, která s celou rodinou obdělávají. Někteří k tomu ještě dojíždí za prací do firem v Daruvaru. Zvonko Klimeš k tomu dodává: *To byl blázen, kdo vymyslel sedláka...*

Dostupnost služeb (zdravotní péče, pošta, aj.) je pouze v Daruvaru, přesto si místní příliš nestěžují – kromě samozřejmě televize je v obci možnost připojení k telefonu a internetu.

V obci žijí katolíci a baptisté – v obci jsou dva kostely a také dva hřbitovy. Náboženské konflikty mezi místními nebyly a nejsou.

Obrázek 22. Baptistická modlitebna v Holubňáku.

Spolková činnost

Československá beseda v Holubňáku byla založena 3. ledna 1926¹³⁶ a podnět vyšel od daruvarských menšinových pracovníků. Spolek však špatně pracoval a spoléhal hlavně na pomoc z Daruvaru. 19. září 1937 byla založena Besídka venkovského dorostu. Spolky zápasily s nedostatkem místností a nemohla se od nich očekávat větší činnost, až na sehrání nějaké divadelní hry.

Dnešním předsedou českého spolku je Zvonko Klimeš a údajně v roce 2006 uváděly 46 členů. Česká vláda pomohla pro

¹³⁶ *Holubňák* [online]. Svaz Čechů v republice Chorvatsko. [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=5>.

Besedu získat Český dům a opravit jej. Na chod přispívá i vláda chorvatská.

V obci především funguje hasičský a fotbalový spolek. Beseda nepořádá společně organizované zájezdy do České republiky.

Školství

Roku 1931 se Matici školské podařilo vymoci založení paralelní školy, ale v roce 1937 přestala česká škola existovat. Později byla obnovena, ale pro nedostatek žáků byla v roce 2007 opět zrušena. V Holubňáku chvíli fungovala také škola chorvatská, ale jelikož počet dětí nebyl na samostatnou školu dostatečný, byla také zavřena.

Obrázek 23. Bývalá česká škola v Holubňáku.

Dnes děti dojíždějí do sousedních Střežan a následně do Daruvaru.¹³⁷

¹³⁷ Srv. MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota Daruvar, 1994.

Holubňák dnes zápasí s nedostatkem tzv. produktivní generace, která se nadobro stěhuje do měst, především do Daruvaru. Ve vesnici žijí především starší lidé. Podle slov předsedy českého spolku se alespoň pokoušejí připravit na účast Dožíněk v Daruvaru. Kromě účasti na Dožínkách ovšem Holubňák nevykazuje skoro žádnou činnost.

2.9. Ivanovo Selo

Vesnice Ivanovo Selo se nachází v župě Bjelovarsko-Bilogorské, cca 9 kilometrů vzdušnou čarou severně od Daruvaru. Obec spadá pod město Hrubečné Pole (Grubišno Polje) stejně jako Treglava nebo Velké a Malé Zdence. Při sčítání obyvatel v roce 2001 mělo Hrubečné Pole 7 523 obyvatel, z nichž 62 % tvořili Chorvati, což je celkem nízké číslo. Za to zde byl a stále ještě je velký počet Čechů (18 % = 1 356 lidí). Po Češích následují Srbové s 12 %. Češtinu za mateřský jazyk označilo 963 lidí, tedy 71 % našich krajanů. Stejně jako v ostatních obcích i v Hrubečném Poli převládá katolické náboženství – 82 % a na druhém místě je pravoslaví (11 %).¹³⁸

Obrázek 24. Letecký snímek Ivanova sela (<http://wikimapia.org>).

¹³⁸ *Census 2001* [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/Edefault.html>.

Podíváte-li se na letecký snímek, zjistíte, že vesnice je vystavěna do tvaru kříže. Tvoří ji tedy pouze dvě silnice, podél kterých jsou vystavěny domy.

Historie obce a českého osídlení

Ivanovo Selo bylo založeno jako ryze česká vesnice. Jde o první obec, kterou založili sami Češi, a to v roce 1826. Proč se Češi usadili právě tady, co je k tomu vedlo? Původně se Češi přistěhovali na dvůr rodiny Pejačevičů a Švajgerů roku 1825. Přijeli sem za prací a lepším živobytím, které jim bylo slibováno.

Skutečnost byla bohužel jiná. Češi tedy požádali o přidělení půdy v pásmu Vojenské hranice. Velitel tohoto regimentu jim vyhověl a Válečná rada rozhodla o přidělení území Presadu (nyní Ivanovo Selo). Počet přistěhovalých českých rodin tehdy čítal několik desítek rodin. Počty se ovšem v jednotlivých pramenech dost liší.¹³⁹

O Ivanově Sele se někdy můžeme doslechnout také jaké o *Pémii*. Toto označení později získalo obecnější rozměry – vzniklo od slova Bohémie, a proto se Čechům někdy říká Pémáci.

Od roku 1864 má Ivanovo Selo vlastní hřbitov. Do té doby se pohřbívalo v Hrubečném Poli. Jako první byl na hřbitově pohřben pan Jozef Kosina, který zemřel ve věku 60 let. Druhou pohřbenou osobou byla jeden a půl roční holčička. Po založení tohoto hřbitova se sem začali pohřbívat i lidé z okolních vesnic. Dnes má Ivanovo Selo dva hřbitovy. Ten druhý, z roku 1991, se nachází přímo na návsi a čítá asi desítku hrobů.¹⁴⁰

V obci se nachází katolický kostel Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, na jehož zdi byla umístěna pamětní deska obětí občanské – domovinské – války. Kostel byl založen přes odpor místních úřadů v roce 1948 a do výzdoby jeho interiéru bylo

¹³⁹ HEROUT, V. *Ivanovo Selo – Prošlost posuta trnjem i suzama*. Jiřina Staňová. 1998. Chorvatština. Daruvar: NVI Jednota Daruvar, 1998. 70 s. Dostupný z: <<http://www.bostik.cz/czech/knihal1.php>>.

¹⁴⁰ HEROUT, V. *O našich hřbitovech*. 2007.

zakomponováno množství prvků připomínající český původ farníků.¹⁴¹

Tragická událost. Jugoslávská občanská válka bohužel přímo zasáhla i Ivanovo Selo. 21. září 1991 na vesnici zaútočili Srbové. Lidé se jako obvykle shromažďovali na návsi s nadojeným mlékem připraveným na prodej, když došlo ke granátovému útoku. Sedm zdejších českých civilních obyvatel bylo zabito. Jelikož hřbitov byl obléhaný Srby, musely být oběti pohřbeny přímo na návsi, kde dodnes stojí památník na jejich vzpomínku.¹⁴²

Obrázek 25. Památník padlým v Ivanově Sele.

Zdroj: <<http://obeclegionarska.cz>>.

Spolková činnost

Česká beseda zde byla založena roku 1934. Nyní má kolem stovky členů. Předsedkyní besedy je paní Anna-Marie Štrumlová-Tučková, která vystudovala obor bohemistika v Záhřebu. Stará se jak o správu besedy, tak o praktické věci.

Paní předsedkyně nás velmi mile přijala a pozvala na návštěvu. Paní Anna-Marie je hlavní aktivní členkou besedy. Přiznává, že by si přála, aby byli místní více aktivní ohledně České besedy a její činnosti.

¹⁴¹ Československá obec legionářská: *Bolestné vzpomínky v Ivanově Sele* [online]. 2006 [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://obeclegionarska.cz/index.php?mid=4&aid=119>>.

¹⁴² Vyprávění paní Anny-Marie Štrumlové-Tučkové.

Většina práce je totiž na ní a na několika dalších aktivních lidí. Sama vede divadelní skupinu Cobydup.

Při besedě působí kromě divadelní skupiny i taneční skupina. Obec se každoročně účastní dožínek, na které zdobí alegorický vůz. Jejich vystoupení ukazuje mlácení obilí tradičním způsobem.

Čeština je zde stále aktivní a česky umí i děti. Podle paní předsedkyně mají děti rády česká klasická díla od autorů jako je Božena Němcová, K. J. Erben, K. Čapek a další. Beseda odebírá i české časopisy jako např. Květy.

Školství

Místní děti mají možnost navštěvovat klasickou malotřídku přímo ve vesnici nebo dojíždět do Hrubečného Pole. Ve školním roce 2003/2004 navštěvovalo obvodní školu Ivanovo Selo (ústředí Hrubečné Pole) pět žáků a následující rok čtyři žáci, z toho tři nastoupili do první třídy a jeden žák do druhé třídy.

Ve školním roce 2006/2007 se češtinu učilo 6 žáků: dva žáci v první třídě, tři ve třetí třídě a jeden ve čtvrté. Dvakrát měsíčně sem dojížděla učitelka z České republiky. Na rok 2007/2008 se zapsalo dokonce 8 žáků.

O tom jak je výuka pro tak malý počet dětí obtížná, napovídá článek, jehož autorkou je paní Stráníková:

Dramatickou situaci prožívali ivanoselští rodiče společně s předsedkyní zdejší České besedy Annou-Marií Štrumlovou Tučkovou. Přestože ještě před týdnem nás ředitel základní školy I. N. Jemeršiče Drago Pušić ujistil, že Ministerstvo školství RCH povolilo existenci jednotřídky pro čtyři žáky, dva dny před začátkem školního roku tajemnice školy rodičům oznámila, že škola v Ivanově Sele se zavírá. Důvod? Rodiče dvou tréglavských prvňáčků odmítli své děti do Ivanova Sela posílat. Nakonec pomohlo bleskurychlé angažování předsedkyně Besedy a škola v Ivanově Sele bude mít ne čtyři, ale dokonce pět žáků!¹⁴³

Etnomuzeum

Ivanovo Selo nepatří k turisticky navštěvovaným vesnicím, přesto se má čím pochlubit – etnografickým muzeem. Podle předsedkyně České besedy jde o jedinou etnosbírku v celém

¹⁴³ Výstřižek z kroniky České besedy v Lipovci.

Chorvatsku. Muzeum spravují právě Češi a jeho součástí je statek, který v minulosti patřil rodině Kosinových. Skládá se z malého stavení a jeho doplňků jako je studna nebo chlév pro dobytek. Stavení je obnovené a okolní stavby hezky opravené. Uvnitř stavení se nachází původní vybavení, které se používalo na venkově. Sběrka je skromná, ale o to má větší kouzlo.

Etnografické muzeum je otevřené pouze na vyžádání, protože nepřetržitý provoz by se zde nevyplatil. Podle místních obyvatel sem turisté zabloudí tak dvakrát do měsíce.

Skanzen byl založený už v roce 1979. Roku 1991 však musel odolávat dělostřeleckým a letadlovým útokům. Místní lidé tedy přestěhovali část starých předmětů do místní školy a část až do Bjelovaru. Na konci roku 1991 dopadl granát do bezprostřední blízkosti statku a stavbu tak ohrozil. Okolní statky měly porušenou statiku, ovšem skanzen se udržel. Roku 1996 přešel skanzen pod správu Bjelovaru a začaly opravy. Finančně činnost podpořil zejména Svaz Čechů a město Bjelovar. Sběrka byla obnovena teprve před dvěma lety a vesnice se stará o její rozkvet. V červenci 2008 zde byl uspořádán první Etnoden. K tomuto dni byli sezváni lidé z okolních vesnic a z médií. Mohli jste vidět například ukázky mlácení obilí nebo třeba ochutnat staročeské pochoutky. Místní lidé věří, že Etnoden se stane tradicí, a že se sběrka bude nadále rozšiřovat.

Zajímavosti

Mezi zajímavosti v Ivanově Sele určitě patří čapí hnízda. V tomto kraji je sice nějaké čapí hnízdo téměř v každé vesnici, ovšem Ivanovo Selo je přímo osadou čápů – napočítat zde můžete 28 hnízd.

V Ivanově Sele byl zvyk recitovat (modlit se) na Velký pátek ráno na zahradě báseň. Ze starého původu tohoto říkadla se dá usoudit, že si ho Češi přinesli do Ivanova Sela z Čech. Během odříkávání se klečelo, do dlaní se brala rosa a rosou se umýval obličej.¹⁴⁴

¹⁴⁴ HEROUT, V. Velikonoce *Naše řeč*, Číslo 53 – Březen 2007.

Šel Pan Ježíš do zahrady
naklonil svou svatou hlavu
na zelenou travičku,
na studenou rosičku.
Přišel k němu Svatý Petr a Pavel:
„Co tady, pane Ježíši, děláš?“
„Počítám všechny rány, co mi
Židi udělali, když mi
korunu od trní na hlavu stavěli.
Petře a Pavle, vezměte dva klíče,
rozložte mladýmu, starýmu,

chudýmu, bohatýmu:
Kdo se tu motlitbičku pomodlí
v pátek dopoledne, ten v neděli,
do mši svatý,
tři dušičky vysvobodí.
První otcovskou, druhou
mateřskou,
třetí sám svou,
do nebe království
bude mít cestu otevřenou.

Česká beseda v Ivanově Sele má velkou výhodu v tom, že starostou obce je také Čech. Díky tomu je možná užší a jistě přátelštější spolupráce a vzájemná výpomoc. Kromě „krajanského“ starosty má Ivanovo Selo štěstí i na paní předsedkyni, která je velmi schopná a hlavně zapálená pro činnost besedy. Nejen díky těmto lidem bude jistě beseda fungovat i v příštích letech na stejně dobré úrovni jako dnes, nebo ještě na lepší.

2.10. Končenice

Končenice / Končanica je dnes opčinou, pod kterou spadá osm dalších obcí – jejich celkový počet obyvatel je 2 824, v samotných Končenicích žije 986 osob. Celková rozloha opčiny Končenice je 8 361 ha.

Název Končenice (chorvatsky Končanica) vznikl nejspíš tak, že zde končila cesta. Díky velkému množství rybníků, které jsou doménou tohoto území, byla okolní půda velmi silně podmáčená. Dnes už je vybudovaná silnice spojující Daruvar se Zdenci, což ale dřív nebylo. Cesta naprosto chyběla, a to zejména z toho důvodu, že se nevědělo, jak ji postavit, když všude byl problém s vodou. Nakonec cestu postavili na dubových podkladech.

Historie obce a českého osídlení

Přestože mají Češi v Končenicích většinu, jedná se o vesnici, do které Češi přišli, a nejsou tak jejími zakladateli. Už od samého počátku byli Češi zcela dominantní etnickou skupinou a

toto privilegium si udrželi až dodnes. Českého obyvatelstva samozřejmě stejně jako všude jinde ubývá, ale stále Končenic platí za ryze českou vesnici.

Krátký přehled událostí z krajauské minulosti Končenic:

- 1826 začalo hromadné stěhování českých rodin do Končenic,
- 1860 byla postavena školní budova a začala pracovat škola
- 1900 sehrála divadelní skupina České besedy Daruvar první divadelní představení v Končenicích
- 1909 byl postaven kostel Nanebevzetí Blahoslovené Panny Marie se sochami sv. Václava – patrona české země a sv. Jana Nepomuka na hlavním oltáři. Kostel zdobí 14 obrazů znázorňujících křížovou cestu, dovezených z Čech s českými podpisy.
- 1920 sehráli končeničtí ochotníci pod vedením Ivana Matuška první divadelní hru Poklad.
- 1931 bylo otevřeno české paralelní oddělení při státní chorvátské škole.
- 31. ledna 1932 se konala ustavující schůze České besedy.
- 1933 uspořádal Zdeněk Terešák první hudební koncert.
- 1934 byla založena čítárna.
- 1935 byla založena Besídka venkovského dorostu.
- 1935 se konaly první dožínky v Končenicích (pak znovu roku 1953, 1964, 1981, a 1997).
- 1938 zavítal do Končenic misionář Vladimír Jeřábek a kázal v češtině.
- 1941 byla zakázána česká škola.
- 1944 byla znovu otevřená česká škola.
- 1946 hromadně reemigrují do České republiky i Končeničtí.
- 1957 získala pionýrská dechová hudba z Končenic na okresní přehlídce v Daruvaru první cenu

- 1980 byla založená Dechová hudba České besedy Končence.
- 2001 dala obec České besedě do trvalého užívání a správy Český dům.¹⁴⁵

Během občanské války v devadesátých letech 20. století se spolupráce mezi Českou republikou a Chorvatskem projevila ve velkém, protože téměř všechny děti byly v roce 1992, kdy konflikt nabral na síle, odvezeny do bezpečí do České republiky, kde většina dětí strávila skoro půl roku. Ostatní členové rodin museli zůstat v Chorvatsku, nicméně děti s nimi byly v neustálém kontaktu a měly tak představu, co se doma děje.

Dnes už žijí všechny národnosti v poklidu, nicméně těsně po válce byla situace poněkud napjatější. Češi, kteří byli samozřejmě automaticky na straně Chorvatů, nebo se jimi také cítí být, měli chvíli problém bydlet vedle Srbů, ale vzhledem k pravdivému rčení: „Čas je všelék“ pomohl i zde překonat zažitou nenávist a zášť.

Statistické údaje o počtech krajanů

Statistické údaje o počtu Čechů (podle národnosti a jazyka) jsou k dispozici za opčinu jako celek¹⁴⁶:

	podle národnosti		podle mateřského jazyka	
Češi	1 318	46,67 %	1 267	44,87 %
Chorvati	1 145	40,55 %	1 505	53,29 %
Srbové	214	7,58 %	5	0,18 %
Maďaři	61	2,16 %	15	0,53 %

Specifika obce

Končence byly dříve velmi významnou oblastí díky svým rybníkům, které dávaly pracovní možnosti mnoha lidem v okolí.

¹⁴⁵ *Česká beseda Končence* [online]. Svaz Čechů v republice Chorvatsko, 2000 [cit. 19. 3. 2008]. Dostupný z: <<http://www.savez-ceha-rh-t-com.hr/ceski/besedy/konc/index.htm>>.

¹⁴⁶ *Census 2001* [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/Edefault.html>>.

Bohužel rybníkářství už odzvonilo – ačkoliv je to stále oblast bohatá na rybníky, není jich už zdaleka tolik.

Mnoho lidí ztratilo práci a obyvatelé Končenic teď nejčastěji pracují na svých polích, neboť hlavním zdrojem obživy v této oblasti je pořád ještě zemědělství. Mnoho lidí bylo ale také nuceno odejít hledat práci do větších měst (Daruvar), což je všeobecný trend dnešní doby. Téměř žádný mladý člověk zde nezůstává a odchází pryč, do větších měst, kde je jednak větší možnost studovat, ale i lépe získat práci.

Přesto jsou Končenic největší českou osadou v Chorvatsku, jedinou, kde česká menšina tvoří většinu místního obyvatelstva.

Spolková činnost

Česká beseda Končenic byla založena 31. ledna 1932. Beseda dnes patří mezi nejpočetnější a nejaktivnější členské spolky Svazu Čechů.

Obrázek 26. Český dům v Končenicích. (Foto: Zuzana Kohlová)

Pracují v ní čtyři sekce: divadelní, taneční a hudební (dechová hudba) a pěvecký sbor.

V životě Čechů v Chorvatsku zaujímá dechová hudba první místo po jazyce a každá Česká beseda se snaží mít dechovou hudbu. Nynější dechový orchestr České besedy Končenic (měl

několik předchůdců) byl založen roku 1980. Tento orchestr jako první v dějinách české menšiny v Chorvatsku natočil roku 1998 nosič zvuku (magnetofonovou pásku a CD), jež je průřezem jeho repertoárem.

V roce 2005 měla beseda 460 členů a v roce 2007 437 členů.¹⁴⁷

V Končenicích proběhly v sobotu 14. července 2012 padesáté šesté Dožínky. Poprvé po dlouhé době šlo o jednodenní slavnost. Záštitu nad ní přijalo Ministerstvo kultury Republiky Chorvatska, nikoho však na ně nevyslalo.

Při příležitosti Dožinek připravila historická skupina České besedy v Končenicích výstavu.

Výstava byla koncipována do tří celků. Na prvních třech panelech mohly dobové fotografie těm starším návštěvníkům připomenout, kdežto ti mladší si mohli udělat představu, jak namáhavé byly žně kdysi. Nechyběl na nich pověstný končenicový „dampf“. Osm panelů bylo věnováno minulosti vesnice, chronologickému výpisu důležitých dat z kroniky Končenic, ilustrovaný celou řadou zajímavých fotografií.

Začínal rokem 1702 a prvním záznamem Konchova pole, a končil rokem 2011 a uvedením do provozu vodovodu a sportovní haly. Usmíval se na nich mimo jiné i divadelní kroužek z roku 1925 či první výbor České besedy Končenic z roku 1934. Velkým překvapením byla ale celá řada starých a dosud nezveřejněných starých pohlednic vesnice, které pro tuto výstavu ochotně zapůjčili vesničané. Na výstavě tak bylo vidět, jak kdysi vyhlížela budova železničního nádraží v Končenicích.

Dožínková výstava nebyla jediná, kterou si toho dne bylo možno v Končenicích prohlédnout. V místním kostele, který byl toho dne otevřen po celý den, si návštěvníci mohli v příjemném chládku znovu prohlédnout výstavu, kterou na počest stého výročí vysvěcení kostela uspořádal Viktor Horyna.

Sedm posledních panelů bylo věnováno dosavadním šesterým dožínkám v organizaci České besedy Končenic. Byly bohatě doplněné texty z Jednoty, které na okamžik dopodrobna přiblížily časy minulé. „Nebylo jednoduché sehnat všechny tyto dokumenty, ale dělali jsme to s radostí. Čerpali jsme z archivu Svazu Čechů,

¹⁴⁷ Český lidový kalendář c. d. (2005, 2007).

Besedy, novin a periodik, pátrali mezi vesničany,“ řekl nám Viktor Horyna, člen besední historické skupiny.

Upozornil na úplně poprvé vystavenou fotografii z prvních končevických dožíněk z roku 1935. Jde vlastně o snímek vyjmutý z asi dvouminutového amatérského snímku, který je sám o sobě raritou a cenným dokumentem. Jménem Besedy zároveň poděkoval za pomoc historikům Václavu Heroutovi a Josefu Vintrovi. Pěknou a funkční výzdobou výstavy bylo staré nářadí a výšivky, většinou ze sbírky dalšího člena sekce, Zorana Hašpla. Příležitostný leták k výstavě připravila Lenka Lalićová jménem informační rady Svazu Čechů.¹⁴⁸

Obrázek 27. Výstava v Končevicích při Dožínkách v roce 2012.

Zdroj: http://jednota.hr/images/stories/02012/30/IMG_6278.jpg

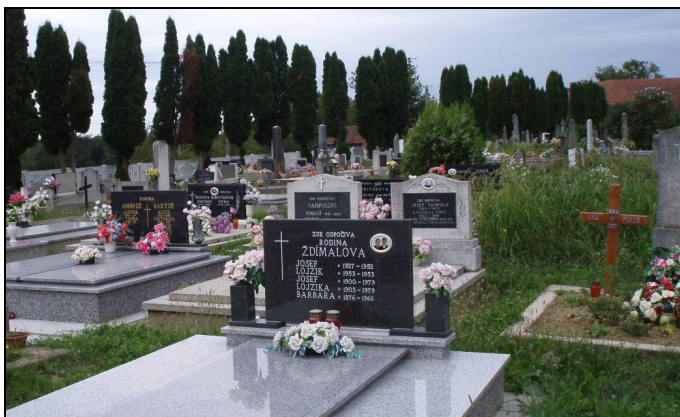
¹⁴⁸ *Dožínková výstava.* [online] Jednota, novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko. 21. 7. 2012. [cit. 18. 9. 2012] Dostupné z: http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=1760&Itemid=1

Náboženství

Naprostá většina obyvatel opčiny Končevice jsou římskými katolíci – 2 468 osob (87,39 %). K pravoslavné církvi se přihlásilo 211 osob (7,47 %).¹⁴⁹

Obrázek 28. Kostel v Končevicích. (Foto: Zuzana Kohlová)

Obrázek 29. Končevický hřbitov. (Foto: Zuzana Kohlová)

¹⁴⁹ Census 2001 [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/Edefault.html>.

Školství

Těžké začátky v novém domově odsouvaly školu v životě kolonistů na vedlejší kolej i v Končenicích. V roce 1850 zde bylo více než sto stavení českých přistěhovalců, z nichž někteří zde žili už přes třicet let. Škola zde byla nicméně otevřena teprve až v roce 1860. Do té doby neměly končeniccké děti žádnou možnost vzdělání, a tak první generace potomků gramotných přistěhovalců neuměla číst ani psát. Podobně tomu bylo i jinde, a to zejména v zapadlých vesnicích.

Dopátrat se přesného data otevření školy je těžké – Antun Cuvaj ve své knize *Grada za povijest školstva*, IV. knjiga, s. 85, píše, že škola byla otevřena v roce 1859, zatímco ve školní kronice je zapsán rok 1860.

Škola byla postavena díky finanční podpoře hraběte Juliuse Jankoviće. Prvním učitelem v končeniccké škole byl Juraj Krenčič, což byl vysloužilý voják, který se rodičům zamlouval především tím, že byl na děti přísný a vyžadoval od nich absolutní kázeň a tvrdou přípravu.

Již v prvním roce po otevření měla škola 97 žáků, ale děti do školy nechodily řádně – spíše pomáhaly při obhospodařování statku, dobytka atd. Navíc dětí bylo hodně, místa a pomůcek málo, což zpočátku velmi silně ztěžovalo práci. Ke kvalitní práci jistě nepřispíval ani fakt, že učitelé byli zpočátku neerudovaní a často se střídali.

V roce 1855 byla vytvořena funkce *dozorce*, který s učitelem a farářem sepisoval soupis dětí, kteří měli povinně nastoupit do školy a dbal o to, aby děti do školy opravdu chodily. Každé dva týdny kontroloval školní docházku a podílel se na stanovení pokuty, kterou nezodpovědní rodiče museli na obecním úřadě platit. Dozorce dále kontroloval učitele, jestli chodí včas na hodiny, zda dětem dávají nějaké mimoškolní práce a jak s nimi zachází.

V roce 1874 vstoupil v platnost a účinnost zákon o povinné čtyřleté docházce, kde hlavním vyučovacím jazykem byla chorvatština. V této době chodilo do školy 102 žáků.

Když v roce 1914 vypukla první světová válka, bylo ve škole zakázáno psaní cyrilicí a veškerá školní činnost byla

organizována pro válečné hospodářství. Muži byli na frontě a školní docházka byla ještě horší než obvykle. Následky válečných nepokojů byly citelné ještě dlouho po skončení války.

Po roce 1918 se na chorvatském území začaly otevírat školy s českým vyučovacím jazykem.

České školy se v období mezi dvěma světovými válkami dělily do čtyř typů:

1. soukromé (zde učili pedagogové, kteří byli vysíláni a také placeni československým ministerstvem školství a národní osvěty)

2. doplňovací (byly zakládány tam, kde nebylo možno otevřít školu soukromou; úkolem bylo doplňovat a rozvíjet jazykové znalosti češtiny a pěstovat vlastenecké cítění u českých dětí, které řádně chodily do místní, chorvatské školy. Učitelé byli také vysíláni MŠNO.

3. státní paralelky (většina českých paralelek byla otevřena v letech 1925–1930, a to především v místech, kde si to rodiče buď přáli, nebo zde bylo alespoň 30 dětí školou povinných, potomků Čechů, kteří absolvovali místní školy a byli jugoslávskými státními občany. Učitelé byli dosazováni jugoslávským ministerstvem školství.

4. okresní (kočovné) školy vznikaly především v malých roztroušených osadách, kde žily malé skupinky Čechů.

V roce 1929 vešel v platnost zákon, který umožňoval v případě minimálního počtu 30 dětí, které mluví jiným jazykem, otevřít oddělení (paralelku) v jejich jazyce.

V končevické škole byla otevřena paralelka českého jazyka až v roce 1931, protože průzkum obyvatelstva o zřízení české školy dopadl v neprospěch jejího zřízení – 90 rodičů ze 120 se hlásilo k zachování chorvatské školy a pouze 30 rodičů si přálo vznik výuky v češtině. Nicméně od roku 1937 byly na končevické škole vedeny kurzy doplňovací češtiny. Do kurzu bylo přihlášeno 100 dětí a společně hrály divadlo.

V roce 1932/33 byla ve škole dvě „česká oddělení“ (tj. 1.–4. třída), v roce 1938 bylo kvůli nedostatku zapsaných dětí jedno české oddělení zavřeno. Ve školním roce 1938/39 bylo zapsáno

24 žáků do českého oddělení a 30 žáků do jugoslávského oddělení. V roce 1941 byla česká paralelní škola v Končenicích uzavřena. Během druhé světové války se zde vyučovalo pouze v chorvatském jazyce.

25. 11. 1944 byla v ryze české osadě Končenicích otevřena pouze česká škola se čtyřmi třídami. Na základě rozhodnutí oblastního národního výboru ze dne 22. 10. 1945 byly otevřeny české školy s tím, že všechny budou samostatné a budou mít vlastní vedení a administraci.

Ve školním roce 1945/46 byly ve škole čtyři třídy, do kterých chodilo 110 žáků. Ve školním roce 1946/47 měla škola pět tříd se 157 žáky.

V 1. a 2. třídě se vyučovaly tyto předměty: chorvatský nebo srbský jazyk, počty, kreslení, zpěv, tělocvik a psaní.

Ve 3. a 4. třídě chorvatský nebo srbský jazyk, dějepis, zeměpis, přírodopis, počty, kreslení, zpěv, tělocvik a český jazyk.

Když se mnozí po druhé světové válce odstěhovali do Československa, výrazně poklesl i počet žáků. Nicméně škola fungovala a počty žáků se dokonce zvyšovaly, a tudíž přibývalo i tříd.

Ve školním roce 1954/55 má končenicická škola poprvé sedmou třídu, následující školní rok 1955/56 se končenicická škola stává osmiletkou a školu navštěvuje 218 žáků. Počet žáků ve školním roce 1967/68 byl 223.¹⁵⁰

Kam chodí děti do školy dnes

Tím, že ubývá mladých lidí v obci, snižuje se samozřejmě i počet žáků ve škole. Proto v dnešní době mají děti možnost učit se češtinu pouze v dobrovolných kurzech češtiny v rozsahu dvou hodin týdně.

Škola je díky rekonstrukci a darům ČR moderně vybavená a splňuje náročné standardy pro výuku. V roce 2002 získala končenicická škola 12 počítačů z České republiky, v roce 2003 byla dokončena přestavba školy, v roce 2004 získala škola darem od Československého ústavu zahraničního v Praze knihy

¹⁵⁰ VINTER, J. *Česká a chorvatská škola v Končenicích*. Daruvar: Jednota, 2007.

pro školní českou knihovnu, knihovní vybavení, police atd. Knihovna nese název prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. ČSÚZ škole věnoval také jeden počítač a DVD přehrávač.

Do končenické školy dnes chodí děti pouze v rámci prvního stupně. Další školy jsou v nedaleké vesnici Diošu, v Daruvarském Brestově či v Stražanci.¹⁵¹

Ve školním roce 2008/2009 navštěvovalo ZŠ Josefa Růžičky Končenice 123 žáků a mateřskou školu 16 žáků.¹⁵²

Přestože mají Končenice svůj vlastní, nově opravený Český národní dům a také základní školu Josefa Růžičky, která prošla náročnou rekonstrukcí a nyní poskytuje jedny z nejmodernějších výukových standardů, zažívají stejně jako jiná místa úbytek českého obyvatelstva. Mladí lidé stále více tíhnou k chorvatské identitě, navíc odcházejí do větších měst, kde jsou lepší jak studijní, tak i pracovní podmínky a začíná být nedostatek těch, kdo by mohl v českém odkazu pokračovat.

2.11. Kralovec-Šibovec

Historie českého osídlení

Kralovec je část obce Šibovec – odtud je tedy spojení Kralovec-Šibovec. Vesnici Šibovec (v dnešní opčině Sirač) založili Srbové, kteří na tomto území byli první.

Tato vesnička leží ve Slavonské nížině, která vždy platila za velice úrodnou. První nárůst osidlování této nížiny českými přistěhovalci se datuje do druhé poloviny 18. století.¹⁵³

Obyvatelé tehdy získávali půdu tím, že si ji vykáceli a dále obdělávali, původně měl tedy každý své hospodářství.

Dle vyprávění jednoho z místních měli údajně být prvními českými příchozími „husité“, kteří nechtěli přistoupit na katolickou víru. Větší nárůst příchodu českých rodiny byl za první světové války, především se jednalo o obyvatele Moravy.

¹⁵¹ VINTER, J. *Česká a chorvatská škola v Končenicích*. Daruvar: Jednota, 2007.

¹⁵² KRESOVÁ, H. c. d.

¹⁵³ KRESOVÁ, H. c. d.

Obrázek 30. Domovský list potomka jednoho z přistěhovalců.

Po občanské válce (1911–1915) dostalo mnoho rodin byt ve městě. Jejich stávající domy ve vesnici Kralovec-Šibovec chátrají a „země leží ladem“, protože se zde hospodářství věnuje již málokdo. Dříve byl rozšířen chov dobytka, koní a pěstování zeleniny a oříšků.

Dnes ve vesnici žijí především starší lidé, mladší pracují ve městech. Ačkoli by se dalo říci, že je vesnice před vymřením, jsou zde i rodiny, které mají malé děti a opravují si dům, ale to je spíše výjimečné.

Ve vesnici není obchod, lékař, vše se nachází v blízkém okolí (Dolany, Holubňák), nebo se musí jet do Daruvaru.

Statistické údaje o počtech krajanů

Jako specifikum obce je možné označit to, že se doslova jedná o obydlenu zatačku.

V celé opčině Sirač, do které patří i Kralovec, žije celkem 2 546 obyvatel, z nichž je 71 % Chorvatů, 14 % Srbů a 10 % Čechů. Podle údajů Rady české menšiny obce Sirač žije na Siračsku 209 českých obyvatel, ale před domovinkou válkou to byl dvojnásobek. V Šibovci žije 93 Čechů.¹⁵⁴

Školství

Škola byla založena přibližně v roce 1936. Jednalo o školu chorvatskou, český jazyk zde byl vyučován jako nepovinný předmět. Nyní škola nefunguje.

Děti je málo a zpravidla jezdí do škol v okolních vesnicích (většinou do Dolan, kde je výuka do čtvrté třídy a potom přecházejí dále do Daruvaru). Výuka češtiny probíhá i v základních školách Šibovec a Sirač dvě hodiny týdně (formou nepovinného předmětu).

Spolková činnost

Spolková činnost byla dříve silně cítit především v Kralovci, kde bylo divadlo, venkovní pódium, pěvecký a taneční sbor (přibližně konec 90. let 20. století až rok 2003). V současnosti je cítit mezera po předešlé generaci a Česká beseda nefunguje. V Šibovci se mluví stále častěji chorvatsky, čeština má sice stále ještě své místo mezi lidmi, ale mladší generace ji zapomíná.

V lednu 2009 se sousední Česká beseda v Sirači rozhodla pomoci znovu založit besedu v Šibovci. Obec Sirač přislíbila finanční podporu ve výši 18 300 kun. Důvodem má být fakt, že na Siračsku žije cca 209 Čechů a zhruba 44 % žije právě v Kralovci-Šibovci.¹⁵⁵

¹⁵⁴ *Jednota: Cílem je znovuzaložení besedy v Šibovci* [online]. Novinově vydavatelská instituce [cit. 1. 9. 2009]. Dostupný z:

http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=239&Itemid=5

¹⁵⁵ *Jednota: Cílem je znovuzaložení besedy v Šibovci* [online]. Novinově vydavatelská instituce [cit. 1. 9. 2009]. Dostupný z:

http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=239&Itemid=5

Náboženství

Většina obyvatel byla především dříve spíše pravoslavného vyznání, nebo protestantského. Postupem času se zde sice uchýtila i víra katolická, ale v současnosti je náboženské vyznání spíše na ústupu.

Náboženství jako takové soužití mezi lidmi nebránilo. Rozdílů vždy smazala většina. Pokud bylo více pravoslavných, chodilo se na pravoslavnou mši. Když se zvýšil počet katolíků, sloužila se mše katolická.

Po občanské válce se katolický spolek „Charitas“ postaral o humanitární pomoc, údajně pomáhá i dnes.

Bude velice zajímavé sledovat pokus siračské besedy o znovuoživení krajanské činnosti v Šibovci. Celý projekt je ovšem ztížen tím, že mnoho mladých rodin odjíždí do měst a svoji budoucnost spojují s životem jinde.

2.12. Lipovec

Historie obce a českého osídlení

Vesnici Lipovec je možné najít na mapě poblíž Daruvaru pod chorvatským názvem Ljudevit Selo. Vesnice patří jako spádová obec k Daruvaru.

Český název vznikl již při samém založení vesnice – u prvních domků rostlo velké množství lip. Chorvatský název této vsíky nám připomíná, že zde žila hraběnka Ljudevita. Jak to přesně se založením vesnice bylo, není jednoznačné.

Podle zápisů pana Karla Adlafa byla vesnice založena roku 1861. Ve stručné historii obce z března roku 1961 (od roku 1861 do roku 1961) se píše, že na začátku stály na území Lipovce jen strohé chatrče z proutí, oblepené hlínou. Již tyto chatrče byly obydleny našimi krajany, kteří se sem přistěhovali ze své vlasti, protože je sem vyhnaly nepříznivé podmínky v Čechách. Přišli na vyzvání tehdejšího hraběte Jankoviče.

Ze zápisu pana Adlafa se lze dále dočíst o několika důležitých událostech, které znamenaly pro vesnici velký pokrok. Mezi tyto události patří založení první továrny na cementové tašky v roce 1890. Ve stejném roce byl na řece

Teplíci postaven mlýn. Rovněž první divadlo se v Lipovci hrálo roku 1890.

S příchodem 2. světové války došlo i k úpadku vesnice. Během války zemřeli 3 lipovečtí občané – mladíci mezi 20 – 25 lety.

V roce 1953 byl do vsi zaveden elektrický proud a v letech 1960–1961 se za obcí vystavěla trafostanice fungující dodnes.

Dalším zdrojem o historii Lipovce je článek z časopisu Jednota. Zde se rok založení vesnice poněkud liší. Můžeme v něm ovšem nalézt mnoho zajímavých informací o životě zdejších lidí:

... Jak došlo k založení této osady, není snadno něco určitého říci. Z vyprávění starších lidí a z některých jiných pramenů možno však některé věci z prvních počátků a dějin Lipovce zjistit.

Doba, kdy byl Lipovec založen, je jen přibližně známá. Byly to poslední roky polovice minulého století, a proto také Lipovec patří mezi vesnice poměrně novějšího data. Tvrdit, že Lipovec založila hraběnka Ljudevita Jankovičová, není snadné. Ona se totiž za hraběte Jankoviče provdala teprve v roce 1854, a první obyvatel se do Lipovce přistěhoval v roce 1850. A když se hraběnka Ljudevita provdala a přišla na daruvarský zámek, v Lipovci již bydlelo několik rodin. Jak tedy k tomu došlo, že se tato osada po ní jmenuje? Vypráví se, že prý lid sám pojmenoval osadu na znamení díky hraběnce za dobrotu, kterou mu prokazovala.

... Osada se dosti rychle vyvíjela. Tak v roce 1890, kdy bylo sehráno první divadelní představení, v Lipovci již žilo 25 rodin. Rodiny, které se tam přistěhovaly, dostaly od hraběte pole k obdělávání, jež si mohli po dvaceti letech koupit. Ale mohl se již i volně koupit nějaký ten pozemek.

Když se sem naši lidé přistěhovali, nemohl si ovšem nikdo z nich hned postavit pěknou chalupu. Muselo se stavět narychlo, aby bylo kde bydlet, a stavět tak, aby to ani hodně nestálo a ani nedalo hodně práce. Byla to proto obyčejně bouda opletená proutím a nahozená zvenčí a zevnitř blátem. Nejednou se stalo, že když začal v zimě vítr silně foukat, musela se nábytkem ta nějaká díra ucpat, neboť déšť a vítr bláto spraly, pruty shnily a vzduch měl pak volný průchod. Lid se však pilnou prací postupně vzcháhal a vyšší životní úroveň pak přinášela i větší potřeby. Začal proto stavět nové a lepší domky, začal i kulturně žít a kulturou se zabývat.

Ani v hospodářském ohledu nebyl náš lid vždy ve stejném postavení. Z počátku se dělalo, jak to šlo, ale vždy dbali, aby to šlo lépe a výnosněji než dříve. Měli pochopení pro hospodářské náradí, o němž si byli vědomi, že je rolníkovým nejlepším přítelem a pomocníkem. Proto není divu, že téměř každé hospodářství v Lipovci má nějaký ten stroj, který se mu zdál být nejpotřebnějším. Ač se hlavně zabýval obděláváním půdy, nebyly pšenice, kukuřice nebo brambory jejich výlučnými výrobky. Dbali, aby se potraviny co nejvíce doma spotřebovaly a aby se na trh zase vyvedlo více dobytka, čímž si také získá více peněz. A s větší sumou peněz možno i v hospodářství více učinit. Takové hospodaření mělo dobré výsledky. Hodně k tomu přispělo i to, že se naši hospodáři rádi odborně vzdělávali, a že odebírali různé hospodářské časopisy z Čech a odjinud.

Je opravdu zajímavé poslechnouti si některého z našich starců, jak vypráví o poměrech, v nichž žil jeho otec, jaké potíže měli a jak těžké chvíle prožívali, jak se za jejich mládí žilo, chodilo na zábavy atd. Tak se s koňmi po celé noci chodilo na pastvu, a tak se nejednou stalo, že pasáka navštívil vlk. Mnohdy to byly hrozné chvíle. Tak se vypráví, že jednou jakási Kačenka pásala odpoledne dobytek a jak dřímala ve trávě, najednou se před ní objevil vlk, kterého přihnal hlad. Utéci již nebylo kam. Vlk se k děvčeti přibližoval pomalu, hroživě cenil zuby. Co si počít, co dělat? A děvče se rozhodlo. V ruce mělo hůl, a jak se vlk přiblíží, tak mu vrazí do chřtánu. A tak se stalo. Když pozdě večer domácí přišli pro dobytek, měli co vidět. Kačenka ležela ve mdlobách a vedle ní mrtvý vlk s holí v krku.

A ještě jedna vlastnost našich krajanů v Lipovci je hodna zaznamenání. Oni si totiž byli vždy vědomi toho, že jednotlivec sám o sobě málo docílí. Tento jejich postoj hodně přispěl k rozvoji osady. Jejich heslem bylo a zůstalo: „Jeden za všechny, všichni za jednoho.“ (Karel Malina, Jednota, rubrika Z dějin a života našich osad, článek Lipovák o Lipovci)

Zajímavostí je, že ve vsi nebyl vystavěn kostel. Místní se musejí spokojit s kapličkou.

Spolková činnost

V obci Lipovec funguje Česká beseda od roku 1935.

Předsedkyní České besedy je v současnosti Drahuška De Bonová, místopředseda Vitomír Veltruský a jednatelka Alenka Veltruská, která rovněž spravuje kroniku České besedy.

Vývoj počtu členů besedy v posledních letech (zaokrouhlen na desítky)¹⁵⁶:

V roce 2005 zde bylo 170 členů

2006	170
2008	160

K počtům členů České besedy v Lipovci poskytla podrobnější informace paní Alenka Veltruská. K letošnímu roku je z celkového počtu členů 160 aktivních zhruba 60–70 členů.

Ve vsi je samozřejmě Český dům, který byl uveden do chodu roku 1955. Sídli v něm i místní škola a schází se zde folklorní skupiny. Český dům (sloužící také jako divadelní sál) je dotován z České republiky a je právě rekonstruován. Před jeho postavením se divadlo hrálo všude možné (ve mlýně, na zahradách, ve stodolách, po barácích...).

Kultura

Při České besedě v Lipovci působí divadelní, taneční a pěvecká skupina.

¹⁵⁶ Český lidový kalendář. c. d. (2005–2006).

Divadlo v Lipovci má již dlouhou tradici. Dokonce zde bylo odehráno první české krajské divadlo v roce 1890. Představení se jmenovalo Mlynář a jeho dítě (autor A. Raupach).

Foto: Zuzana Kohlová

Dnes do Lipovce jezdí režiséři z Čech, aby pomohli krajanům realizovat hry. Letos se zde ve dnech 14.–15. března konala divadelní přehlídka krajských divadelních skupin s velmi bohatým programem. Za pátek se stihlo odehrát 7 představení a v sobotu 6 představení. Mezi hrané autory patřili zejména čeští umělci, ale i např. Carlo Goldoni. Za zmínku určitě stojí i návštěva litvínovského divadla.

Místní taneční skupina nese název Perličky. Jde o skupinu, kterou tvoří děti z lipovecké základní školy.

V neposlední řadě se Lipovec pyšní pěveckým sborem Lipovecká děvčata (přestože členy jsou ženy v důchodu).

Dožínky se v Lipovci konaly v roce 1935 a v roce 1962, kdy to byly první poválečné dožínky. Probíhaly ve dnech 18. až 19. srpna. Neúčinkovali zde jen Češi ale i některé maďarské besedy. Pro zajímavost uvádíme spotřebu některých surovin na dožínkách v roce 1962. Podle toho si můžeme udělat obrázek o tom, o jak velkou akci skutečně jde. Dnes budou čísla ještě mnohem vyšší.

Spotřebovalo se tedy: 1 200 l vína, 25 hl piva, 40 l kořalky, 20 l likéru, 200 l sodovky, 500 ks chleba a porazilo se 10 prasat, 22 beranů, napeklo se 31 ks dortů, 50 plechů koláčků, obrat peněz byl 1 460 000 dinárů a čistý zisk dosáhl 340 000 dinárů.

Dožíněk se zúčastnilo na 3 000 lidí.¹⁵⁷

Letos měl Lipovec na dožínkách v Daruvaru stánek s ručně upletenými prstýnky ze slámy. Jde o velice starou tradici, jejíž obnovení mělo veliký úspěch.

Ve vesnici kromě České besedy působí ještě skupina dobrovolných hasičů.

Statistické údaje o počtech krajanů

Pokud jde o národnostní složení obce, je zde 80–90 % Čechů. Dalo by se tak říci, že jde o ryze českou vesnici, protože zbylých pár procent jsou totiž Chorvaté ze smíšených manželství (česko-chorvatských).

Dnes zde žije přes 40 rodin. Stabilní počet členů se vysvětluje následovně: zatímco mladí odcházejí za vzděláním, stejně jako v ostatních obcích, nová generace je dostatečně silná na to, aby daný úbytek vyrovnala.

Školství

Ryze česká osada Lipovec až do roku 1956 neměla svou vlastní základní školu – proto děti nejdříve chodily do české školy v Dolním Daruvaru. Docházka do české školy v Daruvaru nebyla snadná, a tak si lipovečtí krajané přáli mít vlastní školu. Toto přání jim bylo splněno, až když si postavili svůj Národní dům, ve kterém byly zajištěny místnosti pro školu a byt pro učitele.

Základní škola v Lipovci byla založena roku 1957. Sídlo má v Českém domě. Protože jde o školu českou, tak výuka probíhá v češtině, ale vzdělávat se zde mohou i příslušníci všech ostatních národností. Vyučování je pouze pro první čtyři třídy, pátou až osmou třídu musí děti absolvovat v Daruvaru (počet žáků se totiž rok od roku snižuje – ve školním roce 1993/1994 bylo žáků pouze 12, proto bylo druhé oddělení zrušeno a učitelé převedeni do Daruvaru). Dnes je škola v Lipovci obvodní (spádovou) školou ZŠ J. A. Komenského v Daruvaru.

¹⁵⁷ Zápisky o Lipovci, Adlaf Karel.

Český jazyk se vyučuje 4 hodiny týdně. Výuku zde vede paní předsedkyně Drahuška De Bonová.

Vývoj počtu žáků ve škole:

rok	počet žáků
2005	18
2007	10
2008	9
2009	5

Tabulka 10. Počty žáků ve škole v Lipovci (2005–2008).

Ačkoliv jde o malou vesnici, Česká beseda zde jen vzkvétá. Jde tak příkladem ostatním besedám. Alespoň navenek zde působí vše jak má. Obec je malebná, beseda funguje a navíc jsme zde narazili na příjemné lidi. Co víc si přát?

2.13. Tréglava

Tréglava je maličká vesnička položená asi 2,5 km severně od Ivanova Sela. V mapě ji lze najít pod názvem Trojehlava (Trojeglava). Administrativně spadá pod Bjelovarsko-Bilogorské županství, konkrétně pod obec Hrubečné Pole (Grubišno Polje), které zahrnuje celkem 24 obcí.

Důležité je nezaměňovat „českou“ Trojeglavu s nedalekou Trojeglavou u Dežanovace. Asfaltová silnice sem vede až od roku 2002.

V obci převažují hospodářská stavení. Téměř kolem každého domku je pozemek, kde se chovají domácí zvířata jako kozy, ovce nebo slepice. Zkrátka na vás dýchne atmosféra pravého venkova. Většina zdejších lidí se živí zemědělstvím nebo dojíždí za prací do Hrubečného Pole. Nejbližší autobusová zastávka je až v Ivanově Sele, proto se místní obyvatelé neobejdou bez auta.

Většina věřících obyvatel je katolického vyznání, ale kostel ve vsi není.

Statistické údaje o počtech krajanů

Statistické údaje o počtech Čechů jsou k dispozici pouze pro spádovou obec Hrubečné Pole. Ta patří svoji rozlohou 269 km² mezi největší obce Bjelovarsko-bilogorského županství. V roce

1991 žilo v celé obci 1 953 Čechů, v roce 2001 jich bylo 963 (12,80 % všech obyvatel).

Spolková činnost¹⁵⁸

Historie tréglavské besedy je velmi mladá a její začátky opravdu zajímavé. O tom, jak to všechno začalo, nám s chutí vyprávěla paní Alenka Havelka, zakladatelka a předsedkyně besedy, zároveň kuchařka v Hrubečném Poli, ale také žena, která se stará o početnou rodinu a k tomu stíhá obhospodařovat statek.

Předsedkyně besedy v Tréglavě Anna Havelka (vpravo), její dcera (vlevo) a neteř Iva Černá (uprostřed), která byla prvním narozeným dítětem v mezinárodně uznaném Chorvatsku.

Foto: Renata Mrázová

Paní Havelka založila besedu za podpory místních obyvatel v roce 2002. Hlavním cílem bylo poskytnout zázemí mladé generaci a zajistit jim volnočasové aktivity přímo ve vsi. Tím odpadlo dojíždění do okolních vesnic. Ve vsi byla založena taneční skupina *Hvězdičky*, hudební skupina *Šumaři* (harmonikáři) a divadelní scéna *A je to*. Náměty divadelních her pochází z klasické české literatury nebo z vlastní tvorby. Tyto zájmové útvary vzbudily takový zájem, že sem dojíždějí lidé z Hrubečného Pole, kteří Českou besedu nemají.

Beseda zaznamenává veliký úspěch. Díky tomu, že funguje teprve několik let, lidé jsou stále aktivní a plní nadšení. Beseda má přibližně 70 členů a z toho zhruba 40 aktivních, což je velmi pěkné číslo v porovnání s ostatními spolky. Finance jsou získávány z České republiky prostřednictvím Českého svazu

¹⁵⁸ Vyprávění předsedkyně České besedy paní Alenky Havelkové.

a také z obce Hrubečné Pole – možná také díky tomu, že starostou je v obci Čech. Paní Alenka Havelková si také pochvaluje zdejší demografickou situaci. Podle ní se ze vsi za posledních deset let nikdo neodstěhoval, naopak zde žije mnoho mladých rodin.

Díky finanční pomoci z České republiky a Hrubečného Pole probíhá stavba Českého domu. Hrubá stavba je již hotová a nyní přijdou na řadu další práce. Na výstavbě se podílí kromě firmy také místní obyvatelé.

Budoucnost domu je předem daná – bude sloužit jako zázemí pro kulturní skupiny. Ze začátku byly problémy s vlastnictvím pozemku, kde beseda stojí. Jak říká paní Havelka, problém s pozemky je tu velmi častý, protože nejsou jasně vytyčené hranice. Nakonec beseda chybějící část pozemku odkoupila a začalo se stavět. Majitelem domu není přímo Česká beseda Tréglava, ale obec Hrubečné Pole. O jeho výstavbě a následném provozu však rozhodují pouze členové besedy.

Češi v Tréglavě jsou na svůj původ velmi hrdí. Jejich hlavním úsilím je zachovat češtinu v běžné mluvě. A opravdu, celá rozvětvená rodina Havelků doma nemluví jinak než česky. Samozřejmě i mladá generace umí plynule česky, a tak nemáme problém si s nimi pohovořit o zdejších zvyklostech mladých lidí. Lidé také usilují o dvojjazyčný název vesnice, ale zatím bohužel neúspěšně. Pokud by to obec povolila Čechům, musela by to povolit i Srbům, což samozřejmě nemůže připustit. Do budoucna plánují obyvatelé spolupráci s českou vesnicí Homole u Brna – výměnný pobyt, kdy by krajané zjistili, jak se žije u nás a naopak.

Kromě besední činnosti ve vsi funguje také hasičský spolek.

Počty členů besedy podle Českého lidového kalendáře: 2005 – 90 členů, 2006 – 70 členů, 2007 – 70 členů.

Školství

Vzhledem k tomu, že Tréglava je vesnice s bezmála sty obyvateli, není zde ani škola. Rodiče však posílají děti do nedalekého Ivanova Sela nebo Hrubečného Pole. Základní škola v Hrubečném Poli vyučuje češtinu od první do osmé třídy, proto

tam dojíždějí na výuku děti z okolních vesnic. Ve školním roce 2003/2004 se česky učilo 34 žáků. Následující rok pak nastoupilo do první třídy dalších dvanáct žáků. Do školy dojíždí jednou měsíčně i učitelka z České republiky.

Česká Beseda v Tréglavě na nás zapůsobila asi nejvíce optimisticky. Vypadá to, že její činnost se ubírá tím správným směrem. Lidé jsou pro práci v besedě nadšení, děti navštěvují volnočasové aktivity a učí se česky. Dospělí zajišťují stavbu nového besedního domu. Snad tohle nadšení nevyprchá ani v dalších letech.

2.14. Velké a Malé Zdence

Velké a Malé Zdence se nacházejí asi 12 km severozápadně od města Daruvaru, centra zdejší české oblasti. Administrativně jsou součástí města Hrubečné pole (Grubišno Polje). V roce 2001 žilo ve Velkých Zdencích 1 075 obyvatel.

Název vesnic je odvozen od slova *zdenac*, což v chorvatštině znamená studny – v okolí byly kdysi velké studny a také rybníky.

Vesnice nejsou původně české, můžou se pochlubit bohatou historií, která sahá až do 13. století – písemné zprávy hovoří o tvrzi Zdenci, o které můžeme slyšet ještě v 14. a 15. století.

Původní název Malých Zdenců byl Horní Zdence a Velké Zdence se jmenovaly dříve Dolní Zdence – oba názvy jsou odvozeny z postavení vesnic podle toku řeky Ilovy. Dochované zprávy hovoří, že v Dolních Zdencích stály dva kostely, jeden zasvěcený Blahoslavené Panně Marii a druhý Všem svatým. V Horních Zdencích byl jeden kostel zasvěcený také Blahoslavené Panně Marii. Majitelem nemovitostí byla jistá rodina Bathori, které patřilo asi deset okolních vesnic.

Lidé se živilí zemědělstvím a rybníkářstvím. Dnes už v okolí není mnoho práce, většina firem zanikla, a tak se mladí stěhují do velkých měst.

Mlékárna ve Zdencích

V minulosti zde fungovala velká mlékárna, kterou založil, jak jinak, československý rodák pan Matěj Macháček. Malé a

Velké Zdence dělí pouze křižovatka, na které tento drobný obchodník původem ze Slovenska mlékárnu postavil. Později Velké Zdence „ukradly“ kousek území Malým, protože mlékárna Velké Zdence je lepší název než mlékárna Malé Zdence. Po celý život tohoto podnikatele mlékárna dobře prosperovala. Po jeho smrti (dožil se 52 let) převzal mlékárnu jeden z jeho tří synů Josef, který ovšem nebyl takový dobrý obchodník a po nástupu světové krize byl donucen mlékárnu roku 1928 prodat. Koupil ji obchodník Viktor Herešic a pojmenoval ji po své dceři Zdenka. Po hospodářské krizi rozšířil výrobu a zaměstnával zde mnoho Čechů a českých odborníků.

Mlékárna zaměstnávala mnoho lidí, ale po privatizaci zaměstnává nyní pouhou hrstku z původního množství a práce je stále méně.

Historie českého osídlení

Poloha obcí za řekou Ilovou z nich dlouhou dobu činila pohraniční vesnice. Písemné zprávy o těchto vesnicích se objevují po třicetileté válce. Po vytačení Turků z Uher (po roce 1683) vzniká v této oblasti tzv. Volná krajina, do které se začali stěhovat Srbové, Chorvati a také v malé míře Maďaři.

Srbové zde dostávali půdu zadarmo, za to však museli hlídat hranice před případným opětovným vpádem Turků. Půdy byl dostatek ještě na začátku 19. století, kdy rakouská vláda rozšiřovala v Čechách zprávy o možnosti stěhování lidí do této oblasti. První nevelká vlna přišla do Chorvatska někdy kolem roku 1825, ta však záhy splynula s původním obyvatelstvem. K největší kolonizaci Čechů Vojenské krajiny docházelo až ve druhé polovině 19. století.

O počátcích českého osídlení ve Zdencích vypráví jeden z krajanů Jaroslav Slunečko:

20. února 1875 přišli do Chorvatska, do Zdenců, moji prarodiče. Zakoupili zde domek a zemědělskou půdu. Zhruba ve stejné době docházelo k největší kolonizaci Čechů zdejší Volné Krajiny. Ta trvala až do konce století. Prarodiče – Josef (*1843), pocházel z vesnice Malovice v okrese Tábor a jeho žena Barbara (*1847) rozená Švejdová, pocházela ze sousední vesnice Nová Ves. Do Chorvatska přijeli i s dědou Františkem.

Počet Čechů stále rostl. Začali se mezi sebou stýkat. Způsob obdělávání půdy který se naučili v Čechách, úspěšně provozovali i zde. Původní obyvatelé, tedy Srbové a Chorvatí, neuměli dobře hospodařit a půdu po dvou setí pšenice nechávali ležet ladem, pouze sem vyháněli dobytek. To si ovšem Češi nemohli dovolit. Nakoupili koně a krávy a založili hnojník. Orali a hnojili půdu, sázeli brambory, řepu, pšenici a ostatní plodiny. Půda byla úrodná a nemusela se nechávat ležet ladem. Postupně tento způsob hospodářství pronikl do celého kraje.

V období mezi světovými válkami se ve všech českých rodinách hovořilo česky, česky uměla dokonce i spousta Chorvatů. Pokud se ženíl Čech, tak si v naprosté většině případů bral Češku, Chorvat Chorvatku, Srb Srbku, Maďar Maďarku a téměř vůbec nedocházelo k míchání národností. Dnes je tomu již jinak. Stále častěji dochází ke smíšeným manželstvím a čeština postupně mizí. Zanedlouho nastane doba, kdy českou stopu budou tvořit pouze česká příjmení a nápisy na náhrobcích za zdmi hřbitovů.

Spolková činnost

Česká beseda se podle vyprávění místních pamětníků podílela před válkou na zakoupení rádia. Ve vesnici sice nebyla zavedená elektřina, ale rádio na baterie poslouchat šlo. Znepokojivé zprávy se objevovaly ještě před začátkem války, ale až po jejím začátku docházelo k velkým změnám. Moci se chopili *ustašovci* a vláda v čele s Pavelicem. Srbští sousedé byli vystěhováni do Srbska a později do koncentračních táborů. Češi se v této době obávali, kdy dojde řada na ně, ale jelikož byli výborní zemědělci, čistky se jim vyhýbaly. Válka pokračovala a začal se šířit partyzánský odboj. V roce 1942 vznikla na území Chorvatska česká rota, která postupně přerostla v Českou partyzánskou jednotku Jana Žižky. Velké a Malé Zdence s okolními vesnicemi a okresním městem Hrubečným Polem (Grubišno Polje) osvobodila právě mezi 17. a 20. srpem 1944 Česká brigáda.

Česká beseda dnes. Oficiální znovuzaložení České besedy proběhlo 7. listopadu 2000, kdy byla zapsána do obchodního rejstříku. Prvním zvoleným předsedou se stal Dalibor Brůža. Při valné hromadě 21. dubna 2007 měla beseda 171 členů a představitelé besedy byli zvoleni takto: předsedkyně Jaruška Krčmová, místopředsedové Dalibor Brůža a Juraj Šantak, jednatelka Melisa Husáková.

Kultura. Češi si do nové vlasti nepřinášeli pouze jazyk, způsob práce, ale samozřejmě i svůj způsob života, svoji kulturu.

Pro Čechy byla typická dechovka, která se od té chorvatské, nebo balkánské dost liší. Proto také vzbudila ve vesnici značný zájem, a to nejen u Čechů.

Dnes je s Českou besedou spojeno mnoho kulturních skupin. Mají tři taneční skupiny rozdělené podle věku (nejstarší nese jméno Vodička) a vystupují po besedách po celém Chorvatsku. S choreografií jim pomáhají i lidé z Čech, protože navázali spolupráci s Boskovicemi a Skalicí nad Svitavou, odkud je soubor Skaličánek.

Dále zde působí divadelní skupina, pěvecký sbor – Zdenačky a již zmíněná dechovka. Češi se zde starají o kulturní vyžití a daří se jim to moc dobře.

Školství

První škola byla otevřena někdy kolem roku 1840, kdy toto území ještě patřilo do Vojenské hranice. Škola byla proto až do roku 1873 pod vojenskou správou až do zrušení Vojenské hranice.

Původní budova školy, stavení českého rodáka pana Merkla, byla ve špatném stavu a hrozilo její zřícení, proto se škola přestěhovala. Roku 1861 byla zahájena výstavba nové školy a roku 1862 již začala výuka v nové budově. V roce 1874 byla škola ve Velkých Zdencích prohlášena za obecnou národní školu. Přibližně od roku 1880 se začal počet žáků výrazně zvyšovat, jak je patrné z tabulky:

školní rok	počet dětí celkem	z toho českých
1881/82	68	25
1882/83	79	31
1884/85	83	38
1885/86	100	46
1909/10	154	85
1910/11	155	85

Po 1. světové válce se muselo prosadit znovuotevření české školy, ale protože byl počet žáků české národnosti dost vysoký, škola pro českou menšinu mohla být otevřena. Z Prahy byl do Velkých Zdenců vyslán za podpory Ministerstva školství první český učitel Miroslav Nechyba a zahájil výuku ročníku 1924/25. Zůstal tady však jen jeden školní rok. Největší problém byl tedy sehnat českého učitele.

30. března 1926 povolil ministr pro osvětu Štěpán Radic, aby byla ve Velkých Zdencích otevřena česká paralelka a zároveň, aby byl ve škole zaměstnán učitel, který ovládá český jazyk. Roku 1926 nastoupila Slávka Máchová, jako učitelka českého kombinovaného oddělení.

školní rok	žáci v české škole	žáci v chorvatské škole
1933/34	61	73
1934/35	60	70
1935/36	42	50
1936/37	45	51
1937/38	40	45
1938/39	46	54
1939/40	40	50
1940/41		92

V průběhu 2. světové války se v české škole neučilo. Výuka byla znovu zahájena ve školním roce 1945/46, ale tentokrát škola nepůsobila jako paralelka, ale jako škola samostatná. Do školy se na žádost občanů vrátila Slávka Máchová, která roku 1932 odešla. 1. února 1949 přišel do školy učit Josef Zámstný, výborný učitel, který začal psát školní kroniku a naplno se dětem věnoval. Vedl divadelní představení, taneční a pěveckou skupinu. Těmito vystoupeními doplňovali kulturní dění a společně s Českou besedou, tak přispívali ke kulturnímu vyžití v obci. Když 1. února 1961 odešel ze školy Josef Zámstný, byla to pro školu velká ztráta. Dřívější učitelka Slávka Máchová o něm řekla:

Něco tak hlubokého v člověku, láska k dětem, škole, ta vřelá oddanost ke své vesnici, svému rodnému kraji a své zemi, co by měl mít každý učitel, to bylo v českém učiteli Josefu Zámostném a on to rozdával kolem sebe plnými rukama.

Na místo Josefa Zámostného nastoupila jeho někdejší žačka Zlata Janáčková. Nová učitelka se snažila pokračovat v jím započaté práci – ve škole se nadále hrálo divadlo, pokračoval pěvecký sbor a začala se pravidelně scházet i taneční skupina.

V roce 1962 proběhly oslavy 100. výročí postavení školní budovy.

Roku 1970 škola vstoupila do dekády, ve které došlo k jejímu zániku. Prvním varovným signálem byl stále se zmenšující počet českých žáků – ve školním roce 1970/1971 jich bylo pouze 9. Stará škola navíc neodpovídala představám o moderní výuce a budova taktéž dosluhovala. Proto bylo rozhodnuto postavit na novém místě novou školní budovu, a to na rozcestí mezi Velkými a Malými Zdenci, aby mohly děti obou vesnic tuto školu navštěvovat.

Škola byla slavnostně otevřena Josefem Zámostným 29. ledna 1977. V nové budově byly 4 učební místnosti, 2 kabinety, sborovna, školní kuchyň a příslušenství.

školní rok	počet českých žáků	školní rok	počet českých žáků
1961/62	21	1969/70	15
1962/63	18	1970/71	9
1963/64	21	1971/72	10
1964/65	14	1972/73	9
1965/66	16	1973/74	11
1966/67	16	1974/75	16
1967/68	17	1975/76	16
1968/69	16	1976/77	14

Naděje, že nová škola umožní české vyučování pro obě osady, se ovšem nenaplnila kvůli malému počtu dětí, a tak školní rok 1978/1979 byl pro českou školu rokem posledním. Do české školy chodilo jen 7 žáků a do následujícího roku se jich přihlásilo, podle jednoho zdroje čtyři a podle jiného jen dva žáci.

Po zániku české školy zde však ještě probíhala fakultativní výuka češtiny. Do hodin se zapisovali nejenom Češi, ale i žáci jiných národností, a proto byla účast vysoká. Hodiny péče o mateřský jazyk a kulturu vedla až do roku 1995 Zlata Skenderová, pak ji vystřídali jiní.¹⁵⁹

školní rok	žáci fakultativní výuky	učitelky
1993/94	40	Zlata Skenderová
1994/95	34	Zlata Skenderová
1995/96	30	Blanka Bílá
1996/97	50	Zdenka El-Majzoubová
1997/98	63	Lydie Frantálová
1998/99	60	Ana-Marie Štrumlová
1999/00	61	Ana-Marie Štrumlová
2001	64	Jana Staňová

Náboženství

Koncem 19. a během 20. století žilo ve Velkých Zdencích kolem osmi rodin českých evangelíků a ostatní české rodiny byly katolické. Dnes mladá generace spíše tíhne ke katolictví, které v Chorvatsku převládá, protože většina rodin je smíšených – jeden partner je Čech, druhý Chorvat. Ve Velkých Zdencích se nachází kromě katolického kostela i evangelický kostel, kde se věřící každou neděli scházejí. V 90. letech sem přišly dvě evangelické kazatelky až z Finska.

Zajímavost

O Zdencích se psalo krajauském tisku v roce 1935:

Tragedie v Malých Zdencích¹⁶⁰. V každé naší osadě se zachovalo vyprávění nějaké tragedie, která postihla některou jejich rodinu. Jedna taková se stala 31. července 1935 v Malých Zdencích, kde se utopila ve věku 27 let Anna Kedršťová z Illovy a na onen svět sebou vzala i tři svoje malé dcery: sedmiletou Anežku, pětiletou Mařenku a tříletou

¹⁵⁹ HEROUT, V. *České školy ve Velkých a Malých Zdencích*. Daruvar: Jednota, 2001.

¹⁶⁰ U nás a ve světě před 70 lety. *Naše řeč*, č. 47 – Zář 2005.

Amálku. Příčinu této sebevraždy nikdo nevěděl. Mohl to vědět jedině její manžel Alois, který se již nikdy neoženil a tajemství si odnesl do hrobu. O této události tehdy psaly mnohé noviny. V pamětní knize hrubečnopolské fary je o tom napsaná trochu zvláštní poznámka: „...Příčina zůstala tajemstvím, ale která rodina nemá doma svaté obrazy, jen obrazy přírody, a k tomu žije v hojnosti, nemůže mít štěstí a klid. Rodina, která nekoná křesťanské povinnosti, neklaní se Bohu, nemůže mít spokojenost. Jaký život, taková smrt!“

3. Záhřebské županství a Záhřeb

Podle údajů z roku 2001 žilo v Záhřebském županství celkem 238 obyvatel české národnosti (0,08 %) a češtinu jako svůj mateřský jazyk užívalo 124 lidí (0,04 %).¹⁶¹

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 žilo v Záhřebském županství 244 Čechů, což je 0,08 % všech Čechů žijících v Chorvatsku. Češi v tomto županství tvoří podíl 2,5 % obyvatel.

Oproti předchozímu sčítání obyvatel před 10 lety vzrostl počet Čechů v tomto županství na 103 %.¹⁶²

3.1. Záhřeb

Záhřeb je hlavním městem Chorvatska a zároveň jeho největším městem – v bývalé Jugoslávii mu patřilo druhé místo za Bělehradem.

Vznik města spadá až do roku 1850, kdy se spojuje Kaptol, Gradec a Vlaška Ves do jednoho města Záhřebu.

Po rozpadu Rakousko-Uherska se v Záhřebu konal sněm jihoslovanských národů zaniklého mocnářství, na němž se rozhodlo o vytvoření jednoho státu – Království Srbů, Chorvatů a Slovinců.

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 žilo v Záhřebu 835 Čechů, což je 0,11 % všech Čechů žijících v Chorvatsku. Češi v hlavním městě Chorvatska tvoří podíl 8,7 % obyvatel.

¹⁶¹ Census 2001 [online]. c. d.

¹⁶² Population by ethnicity. c. d.

Historie České besedy

Mnoho pracovních příležitostí a také češtině blízký slovanský jazyk, to jsou jen některé z výhod, kvůli kterým se čeští krajané rozhodli přijít právě sem. Cizí prostředí a zvláště pak velké město však v sobě může skrývat pocit samoty a vykořenění. To byly možná hlavní pohnutky k založení nejstarší České besedy v celém Chorvatsku.

Beseda byla založena 14. října 1874 pod názvem Česká Beseda, jako kulturní a osvětový spolek Čechů v Záhřebu. V roce 1913 pak vznikl v Záhřebu ještě jeden spolek sdružující Čechy, a to Český vystěhovalec, který po vzniku Československé republiky změnil své jméno na Československá obec. Oba dva spolky působily v Záhřebu souběžně až do roku 1937. Po vzniku Národního domu, v témže roce, v Šubicově ulici se oba spolky spojily v jeden. Nový název byl Spojené spolky Česká beseda a Československá obec. V roce 1982 byl název změněn na Česká beseda Záhřeb s podtitulem Spolek Čechů a Slováků.

Záhřebská beseda vyvíjí bohatou činnost – organizuje doplňovací školu českého jazyka, věnuje se i nejmenším dětem, má svoji divadelní skupinu, taneční skupinu Jetelíček a Záhřebské sluníčko (vzniklé z žáků České doplňovací školy, kteří každou sobotu pravidelně navštěvovali výuku češtiny – má dvě skupiny: mladší z žáků základních škol a starší z žáků středních a studentů vysokých škol).

Zábavní sekce záhřebské České besedy organizuje v sále Českého domu několik příležitostných zábav pro členy a jejich hosty, které bývají hojně navštěvovány. Některé z těch zábav jsou spojené s českou tradicí a obsahují také kulturní program. Zábavy, které se v průběhu roku organizují, jsou: maškarní bál, josefovská zábava, český bál, majáles, václavské posvícení, kateřinská a silvestrovská zábava.

Pod Českou besedou působí od 4. října 2001 i smíšený pěvecký sbor Bohemia, který má nyní 33 členů. V průběhu prvního roku sbor nacvičil dvacet českých lidových písní, úryvků z českých oper, a také několik chorvatských písní.

Beseda má i turistickou sekci a sekci *Přítel*, která pomáhá starším, nemocným a nemohoucím členům spolku.

Školství

Krajanské spolky Česká beseda a Československá obec měly ve svých stanovách trvale zachovat a přenést na mladé generace svůj původ, znalost českého jazyka, vlastivědy a poznávání české kulturní tvořivosti.

Proto v roce 1922 založily Českou doplňovací školu, kterou řídilo Kuratorium, sestavené ze stejného počtu členů České besedy a Československé obce v čele s předsedou.

Obrázek 31. Česká doplňovací škola České besedy Záhřeb – školní divadlo s učitelem Kořínkem.

Prvním učitelem byl Oldřich Pech. Vzhledem k rozdílnému stáří a znalosti českého jazyka, byly děti rozděleny do čtyř skupin. Školní látka byla přizpůsobena věku žáků a jejich znalosti českého jazyka. Učitelé, kteří působili na České doplňovací škole od roku 1922 do roku 2009: Oldřich Pech: 1923/24–1929/30, Karel Kořínek: 1930/31–1932/33, Josef Štěpánek: 1933/34–1936/37, Josef Greif: 1937/38, Adolf Polák: 1938/39–1941, Otto Sosnovec: 1946/47–1951/52, Josef Matušek: 1952/53–1954/55, Zdeněk Šmejkal: 1955/56–1964/65, Marcela Čovićová: 1995/96–1996/97, Helena Jílková: 1997/98–1998/99, Emilie Novosadová: 1999/2000, Jarmila Kozáková: 2001/02,

Ivana Tichá: 2000/01, 2002/03–2007/08, Maja Burgerová: 2007/08–2008/09.

Začátkem roku 2001 školu převzala učitelka Ivana Tichá, která začala s výukou úplně novým způsobem – prostřednictvím hry. V Záhřebu se už v málokteré rodině mluví doma česky a téměř všechny děti samozřejmě mluví jen chorvatsky.

Přiblížit dětem českou kulturu, školu a jazyk, aby s vůlí a radostí začaly do školy přicházet ve větším počtu, byla velice odpovědná, namáhavá, ale překrásná práce. Učitelka přizpůsobila plán a program výuky, která probíhá také v přizpůsobenou dobu – každou sobotu od 9,30 až 14 hodin. Školáci pak po skončení školního roku obdrží osvědčení o ukončené výuce.

Obrázek 32. Školáci a učitelka Ivana Tichá v České doplňovací škole v Záhřebu.

Školáci začali kromě výuky nacvičovat divadlo a folklorní představení a několikrát ročně při různých příležitostech vystupují na svém jevišti. Kromě mikulášských a vánočních večírků začaly se v Besedě konat dětské karnevaly, velikonoční besídky, besídky ke konci školního roku.

Naše děti, jako představitelé České doplňovací školy, už pět let vystupují na záhřebské přehlídce literární, dramatické a novinářské

tvorivosti žáků základních a středních škol LIDRANO, na záhřebské přehlídce dětského folklóru, začali vystupovat na Našem jaru – dětské krajské přehlídce folklórní a dramatické tvorivosti, vystupují na Festivalu dětských českých písní v Končenicích, vystupovaly také na přehlídce záhřebských divadelních amatérů a dokonce v Čechách (Praha, Brno, Písek).

Do školy se každý rok zapíše asi 65 žáků a studentů. Doplnovací školu v její činnosti financuje pouze Česká beseda Záhřeb ze svých vlastních zdrojů.¹⁶³

Beseda Záhřeb má i vlastní muzeum, nebo spíše pamětní síň, která vznikla na základě oslav 130. výročí založení České besedy Záhřeb v roce 2004, kdy členové besedy přinášeli a věnovali různé předměty ze svých domů, které náleželi jejich předkům a pocházejí z jejich pravlasti České republiky. Mezi předměty můžeme nalézt starobylé kroje, předměty z českého křišťálu, keramiky a skla, staré knihy psané česky, mapy a spoustu fotografií. Vzácná je pamětní kniha z roku 1879, do které se zapisují významné události, zástupci členů správního výboru a také významní hosté. O založení muzea a o jeho chod se stará paní Jarmila Kozáková Marinkovičová, nynější jednatelka spolku.

3.2. Dubrava

Dubrava je obec v Záhřebském županství na hranici Moslaviny a Příhoří. Sousedí s Vrbovcem, Čazmou, Ivanič Gradem a Bjelovarem. Obecním střediskem se stala v roce 1963. Obyvatelé se převážně zabývají zemědělstvím. Jedná se o střediskovou obec s 1 275 obyvateli (se spádovými obcemi má 5 500 obyvatel).

Uprostřed obce stojí původně gotický kostel sv. Margarety z 12. století. Za doby Turků v 16. století utrpěl velké škody. Dnešní podobu má od druhé poloviny 18. století, kdy byl přestavěn a obnoven. Nachází se v něm socha Matky Boží Moravské z Místřina, kterou si sem přivezli tehdejší čeští přistěhovalci. Podle vyprávění místních socha plakala, když se

¹⁶³ *Doplnovací škola ČBZ*. [online]. © 2006–2009 Česká beseda Záhřeb [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z: <http://ceska-beseda-zg.hr/cz/dopunska_skola/>.

Moravané stěhovali do Chorvatska, proto si ji vzali s sebou a do Dubravy ji přivezli na trakaři.

Obrázek 33. Dubrava (<http://jednota.hr>)

Největší podniky v obci jsou Gramip, Sablič Mlinoprom a Poljostroj. V Dubravě mají mateřskou i základní školu.

V Dubravě vznikla 7. června 2009 nejmladší Česká beseda – počet jejích členů je 151.

Obec Dubrava ve východní části Záhřebského županství si v těchto dnech připomíná 915 let od prvního historického uvedení.

Prvním známým Čechem v Chorvatsku biskup Duch, duchovní misí a majetkem spjatý s Dubravou (chorvatsko-uherský král Ladislav mu daroval Dubravu s pozemkem a lesy), se přítomným připomněl trvalý odkaz Čechů v jejich prostředí. Mlynář Jan Kurka se do Dubravy přistěhoval v roce 1857. V druhé polovině 19. století, hlavně kolem roku 1880 se do oblasti Dubravy přistěhovali Češi z jižní a střední Moravy. Domácí obyvatelé poučovali jak obdělávat a zušlechťovat půdu, krmit dobytek a vůbec – přispěli k rozkvětu celého kraje. V dnešním Záhřebském županství je obrovský počet jejich potomků.

Krajané uváděli Čechy a česká příjmení spojená s Dubravou: Bratři Crhové byli inovátoři a podnikatelé, Chytil a Ježek lékaři, Neduchal, Svoboda, Králík, Březina, Škarupka a Kremeček pokrokoví řemeslníci, Přichystal a Procházka státní úředníci, Ludvík Šustek a Filip Homolka faráři a mnozí další.

Se založením besedy byl spokojený i starosta J. Burek: „V Dubravě jsme nikdy nedělali rozdíl mezi Čechy a ostatními. Nikdy jsme o tom neuvažovali, kdo je čím. Spolu jsme Dubravu budovali. V našich dvorech jsou traktory značky Zetor, osadou projíždějí škodovky.“¹⁶⁴

Víc než čtyřicet procent obyvatel jsou původem Moravané, dozvěděli jsme se od Darka, kteří se sem v první polovině devatenáctého století přistěhovali z Kyjova, Vyškova a jiných moravských osad. Je velká škoda, že se v Dubravě už česky nemluví, přesto tu v roce 2009 založili, vlastně znovuzaložili, Českou besedu. Besedu v Dubravě měli i dříve, zakládali ji mnohokrát, ale nikdy netrvala víc než dva či tři roky. Poprvé byla založena v roce 1911, pak zase v letech 1920, 1924 a 1934.

Ačkoliv v Dubravě už na ulici není slyšet českou řeč, jsou rodiny, ve kterých se česky ještě donedávna mluvilo, dokud žili babičky a dědečkové. Tak to bylo i u Dragijů a je zajímavé, jak se v této rodině čeština zachovala. Příjmení Dragija totiž není české - Darkův tatínek pocházel z Chorvatského Záhoří, „ale když se do Dubravy přišel, jednoduše se musel česky naučit,“ říká Darko krásnou češtinou, přestože do české školy nechodil. Neměl příležitost, česká škola v Dubravě nikdy nebyla. Je to škoda, protože tak střední a mladá generace už jazykem svých předků nemluví a Darko je přesvědčen, že by se čeština udržela, kdyby tu škola byla.

Dubravu opravdu dobře zná, žije tu celý svůj život. Ačkoliv nebyl na zakládající schůzi a do Besedy se zapojil o něco později, dnes je velice aktivním členem a vykonává funkci místopředsedy. Pracuje v Gramipu, podniku, který vyrábí zemědělské stroje a hodně vyváží i do České republiky. Řekl nám také, že nejvíce členů zdejší Besedy pracuje právě v této firmě.¹⁶⁵

¹⁶⁴ *V obci Dubrava založena Česká beseda Záhřebského županství* [online]. Jednota. Novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko., 17. 6. 2009 [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z:

http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=451&Itemid=1

¹⁶⁵ *V Dubravě s mladými krajany Elvírou a Darkem* [online]. Jednota. Novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko, 21. 7. 2012 [cit. 18. 12. 2012].

Dostupný z:

http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=1755&lang=hr

4. Požežsko-slavonské županství

Podle údajů z roku 2001 žilo v tomto županství 775 osob s českou národností. Z tohoto počtu uvádělo češtinu za svůj mateřský jazyk 263 osob.¹⁶⁶

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 žilo v Požežsko-slavonském županství 649 Čechů, což je 0,83 % všech Čechů žijících v Chorvatsku. Češi v tomto županství tvoří podíl 6,7 % obyvatel.

Oproti předchozímu sčítání obyvatel před 10 lety poklesl počet Čechů v tomto županství na 84 %.¹⁶⁷

4.1. Kaptol

Kaptol leží v blízkosti hlavního města Slavonie Požega ve východní Slavonii asi 40 km od Daruvaru. Přímo v Kaptolu žije asi 1 600 obyvatel a spolu s okolními k němu přidruženými menšími obcemi má celkem 4 000 obyvatel.¹⁶⁸

Historie českého osídlení

První Češi přišli do Kaptola v 60. a 70. letech 18. století. Jednalo se sice již o založenou vesnici, ale příchodem Čechů se počet jejích obyvatel několikanásobně zvýšil. Největší příliv nastal po zrušení Vojenské hranice v roce 1873, která protínala území dnešní Slavonie už od roku 1529 na obranu křesťanského světa proti tureckému výboji. Její okolí nebylo příliš osídleno a Češi, kteří sem byli pozváni hrabětem Daruvaru Jankovičem, zde obhospodařovali jeho nevyužité pozemky, které později dostali do vlastnictví. Příliv Čechů však postupně ustával a od 19. století už přicházejí jen jednotlivci.¹⁶⁹

¹⁶⁶ *Census 2001* [online]. c. d.

¹⁶⁷ *Population by ethnicity*. c. d.

¹⁶⁸ *Kaptol (Požeško-slavonska županija)* [online]. Wikipedia: Slobodna enciklopedija, ©2009 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <[http://hr.wikipedia.org/wiki/Kaptol_\(Požeško-slavonska_županija\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Kaptol_(Požeško-slavonska_županija))>.

¹⁶⁹ Srv. HEROLDOVÁ, I. *Vystěhovalectví do jihovýchodní Evropy* In: ČEŠI V CIZINĚ 9, 1996. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze, s. 67–95.

Specifika obce

Zajímavostí této obce je její velikost. Jedná se o největší vesnici, kde se trvale usídlili čeští krajané na Požežsku. Přestože zde Češi mají jen 2,5% zastoupení, což se rovná stovce obyvatel, počet členů besedy je téměř trojnásobný. To je dáno tím, že se do besedy hlásí lidé s českými kořeny i z okolí, kde ve vesnicích nejsou čeští krajané tak početně zastoupeni, aby založili vlastní besedu. Členové besedy jsou také lidé ze smíšených chorvatsko-českých rodin, kteří už mají většinou chorvatskou národnost, ale stále vnímají své české kořeny.

Statistické údaje o počtech krajanů

Přesné počty krajanů v jednotlivých letech bohužel nelze dohledat, ale stejně jako u jiných vesnic si můžeme vytvořit představu jejich počtu podle určitých důležitých dat.

Při vzniku besedy byl počet jejích členů 95. Tento počet postupně narůstal až do druhé světové války. O tom svědčí i nárůst žáků v české škole, která s besedou úzce spolupracovala, z 27 až na 110. Tento nárůst však zastavilo již zmíněné období druhé světové války, kdy beseda svou činnost ukončila. Těsně před válkou zde žilo z 1 140 obyvatel 718 Čechů.

Po válce vlivem asimilace nezadržitelně počet Čechů ve vesnici klesá. Počet žáků ve škole se snížil až na 46 a v domovinské válce došlo k dalšímu přerušení aktivity besedy i školy.

Beseda byla obnovena až v roce 1997 a od té doby počet členů opět stoupá až na současných 280. Českých rodin je však v Kaptole již velice málo a češtinu používají děti v mimoškolním životě minimálně.¹⁷⁰

¹⁷⁰ Srv. *S učitelkami péče o český jazyk a kulturu z Kaptola* [online]. Jednota. Novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko, 2006 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=430&Itemid=32> a *Česká beseda Kaptol* [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku, 2006 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=5>.

	1991		2001	
Chorvati	1 216	89,34 %	3 862	96,38 %
Češi	134	9,84 %	100	2,50 %
Srbové	7	0,51 %	9	0,22 %
Jugoslávci	4	0,29 %		
Ostatní			36	0,90 %

Tabulka 11. Populace podle národnosti v roce 1991 a 2001 (Kaptol).¹⁷¹

Chorvati	3 964	98,93 %
Češi	23	0,57 %
Srbové	6	0,14 %
Ostatní	14	0,35 %

Tabulka 12. Populace podle mateřského jazyka v roce 2001 (Kaptol).¹⁷²

Spolková činnost

Česká beseda v Kaptolu byla založena 25. ledna 1923. Zpočátku v besedě působil pouze divadelní soubor, ale s narůstajícím počtem členů brzy přibyl i pěvecký a taneční soubor. Hned od počátku byla beseda v Kaptole jednou z nejsilnějších, což potvrzuje velmi brzké splnění důležitého cíle, pro který mimo jiné beseda vznikla – založení české školy. To se povedlo roku 1924.

Aktivita besedy v Kaptole stále narůstala, přestože neměla vlastní dům. Nárůst členů a přibývání dalších souborů, jako např. roku 1929 soubor loutkového divadla, však daly první impuls k jeho stavbě – k dokončení Národního domu došlo v roce 1932.

Činnost besedy byla dvakrát přerušena během druhé světové a domovinské války. Obnovena byla až v roce 1997 a její činnost stále narůstá.

V současné době má ve svých řadách 280 členů, tři taneční skupiny a jednu kapelu. Národní dům byl obnoven, a to i díky

¹⁷¹ *Kaptol* [online]. Wikipedija: Slobodna enciklopedija, © 2009 [cit. 8. 9. 2009].

Dostupný z: <<http://sr.wikipedia.org/sr-el/Каптол>>.

¹⁷² *Census 2001* [online]. c. d.

finanční pomoci ČR. V roce 2007 se v něm po třiceti letech opět hrálo divadelní představení.

Beseda spolupracuje i s ostatními besedami a zúčastňuje se různých výročí na oslavu vzniku jiných besed, Dožínek, každoročně pořádá přehlídku *Naše jaro v Kaptolu* a organizuje výlety s vystoupeními i v ČR.

Nedávno v Kaptolu přibyla jedna konkurenční menšinová skupina – bosenský folklorní spolek.¹⁷³

Obrázek 34. Opravený Český dům v Kaptole.

Náboženství

Většina obyvatel obce se hlásí ke katolíkům. Dalšími mnohem méně zastoupenými církvemi jsou řečtí katolíci, svědci Jehovovi, pravoslavná církev a muslimové.

Podobně jako v dalších obcích náboženství rozhodně nepatří k faktorům, které by bránily asimilaci, spíše naopak. I díky

¹⁷³ Srv. *S učitelkami péče o český jazyk a kulturu z Kaptola* [online]. Jednota. Novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko, 2006 [cit. 8. 9. 2009].

Dostupný z:

<http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=430&Itemid=32> a

Osmdesáté páté výročí České besedy Kaptol [online]. Jednota. Novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko, 2008 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z:

<http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=113&Itemid=1> a

Česká beseda Kaptol [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku, 2006 [cit. 8. 9. 2009].

Dostupný z: <[http://savez-](http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=5)

[ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=5](http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=5)>.

společnému katolickému vyznání docházelo k mísení Čechů s Chorvaty a dnes již v Kaptole lze jen těžko najít čistě českou rodinu.

Kaptol se stal první zastávkou českého kněze Vladimíra Jeřábka, který přednášel v Jugoslávii. Vykonal zde celotýdenní misii zakončenou postavením misijního kříže s nápisem *Česká katolická misie konaná roku páně 1938.*¹⁷⁴

Římsko-katolická církev	3 963	98,90 %
Svědci Jehovovi	7	0,17 %
Agnostici	7	0,17 %
Pravoslavná církev	6	0,15 %
Islám	5	0,12 %
Řecko-katolická církev	1	0,02 %
Nevěřící	4	0,10 %
Nezjištěno	14	0,35 %

Tabulka 13. Populace v Kaptolu podle náboženství.

Školství

Česká škola v Kaptole se poprvé otevřela v roce 1924. Jednalo se českou doplňovací školu F. Palackého pro 27 žáků, která působila při škole státní. Protože se však stále navyšoval počet žáků, stala se po dvou letech samostatnou soukromou českou školou.

První učitelé byli z Čech a zakládali ve škole různé zájmové kroužky. Po určitou dobu působila ovocnářská, včelařská, jezdecká a krejčovská sekce. Počet žáků se pořád zvyšoval až do druhé světové války, kdy dosáhl čísla 110.

Zdejší učitelé vždy podněcovali menšinovou činnost, která prospívala i České besedě. Sami organizovali mnohá vystoupení v okolních osadách požežského údolí.

¹⁷⁴ Srv. BAKALÁŘ, S. *Život české a slovenské menšiny v Jugoslávii v období od Mnichova po vznik NDH (1938–1941)*. Brno, 2009. 99 s. Masarykova univerzita. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Vladimír Goněc. CSc. Dostupný z: http://is.muni.cz/th/136162/ff_m/.

Po druhé světové válce, kdy byla činnost školy i besedy obnovena, však zájem o češtinu a českou kulturu vlivem asimilace pomalu, ale jistě opadá. Činnost skomírající školy pak byla zcela přerušena domovinskou válkou.

Obnovena byla až spolu s obnovení besední činnosti, kdy projeví krajané zájem také o výuku češtiny, ale už jen jako paralelní výuka státní chorvatské školy. Začali s jednou skupinou žáků v nižších třídách, nyní jsou už dvě skupiny. Učit se česky mají možnost žáci všech tříd základní školy. Ale zájem o tuto výuku rozhodně nevzrůstá.

Dnes chodí do školy 22 dětí a výuka češtiny probíhá v rámci místní základní školy podle modelu C – péče o jazyk a kulturu, kdy si ji žáci mají možnost vybrat jako volitelný předmět v rozsahu dvou hodin týdně.¹⁷⁵

Obec Kaptol je příkladem toho, co dokáže asimilace. Ještě před druhou světovou válkou zde Češi tvořili většinu obyvatel – přes 60 %. Ale přerušením činnosti besedy pomalu ustával i zájem o češtinu, českou kulturu a český původ.

I když byla činnost besedy po válce obnovena, měl počet jejích členů klesající tendenci. Během šedesáti let postupné asimilace, které pomáhalo i společné katolické vyznání Čechů a Chorvatů, se počet obyvatel s českou národností snížil na 13 %. Počet lidí, kteří pokládají češtinu za mateřský jazyk, klesl na úplné minimum.

Těmto nízkým číslům přispěla také domovinská válka v letech 1991–1995. Po jejím ukončení mnoho Čechů raději přijalo chorvatskou národnost ze strachu z diskriminace etnik. Činnost besedy byla sice obnovena a české povědomí opět narůstá, ale už jen těžko dosáhne úrovně, kterou se kdysi Kaptol mohl chlubit.

¹⁷⁵ Srv. *S učitelkami péče o český jazyk a kulturu z Kaptola* c. d.;

Osmdesáté páté výročí České besedy Kaptol c. d.;

České školy [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku, © 2007 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z:

<[\[http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=17\]\(http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=17\)>.](http://savez-</p></div><div data-bbox=)

4.2. Prekopakra

Obec byla založena už před příchodem prvních Čechů. Z historického hlediska se jednalo o řemeslnickou vesnici, která tvořila místní řemeslnické centrum. Dnes má tato obec kolem 800 obyvatel a je jednou ze 42 spádových obcí příslušných k městu Pakrac.

Žijí zde Chorvati, Němci, asi 70 Čechů, Italové a minimum Srbů – těch bylo málo i před válkou a za války bojovali společně s místními Chorvaty na jedné straně.

Kvůli národnosti dříve problémy nikdy nebyly. Menší rozpory dnes vznikají kvůli nedávné občanské válce, která se promítá do vztahů místních etnik. Češi však nemají větší problémy, protože během občanské války stáli na straně Chorvatů, kterých je v obci drtivá většina. Po válce se navíc mnoho Srbů ještě hlásilo o chorvatské občanství, jelikož v poválečné době docházelo k jejich jistě negativní diskriminaci ze strany státu, přestože s místními obyvateli měli vztahy velice dobré.

Jako v mnoha dalších vesnicích jsou i zde stále hodně patrné stopy z války.

Obrázek 35. Rozstřílený dům v Prekopakře.

Historie českého osídlení

První Češi přišli do Prekopakry již kolem roku 1830. Tato nepočetná skupinka však nevyvíjela žádnou spolkovou činnost, kterou by si uchovávala národní charakter, a brzy došlo k asimilaci s původním obyvatelstvem. Výraznější vlna českých krajanů dorazila do Prekopakry kolem roku 1900. Ti se již snažili odlišovat od původních obyvatel a založili jednu z prvních besed v Chorvatsku.¹⁷⁶

Statistické údaje o počtech krajanů

Přesné statistické údaje bohužel nelze kvůli dvojímu úplnému zničení Českého domu dohledat, ale počet krajanů v besedě lze odhadnout podle její aktivity. Počet členů besedy od jejího založení narůstal až do první světové války, během níž byla beseda neaktivní. V meziválečném období byla beseda neaktivnější a i počet jejích členů byl historicky největší. Po druhé světové válce až do 80. let byla aktivita besedy malá a i počet členů se pohyboval maximálně kolem stovky. Před občanskou válkou začala beseda svou aktivitu navyšovat, s čímž souvisel i narůstající počet členů. Občanská válka však opět činnost besedy pozastavila. Větší aktivitu začala vyvíjet beseda až kolem roku 1997, kdy byl postaven nový národní dům.

Chorvati	925	68,67 %
Češi	212	15,73 %
Srbové	171	12,69 %
Jugoslávci	39	2,89 %

Tabulka 14. Národnostní složení obyvatel Prekopakry v roce 1991.

Spolková činnost

Česká beseda v Prekopakře byla založena 13. března 1907, patří tedy k nejstarším českým spolkům v Chorvatsku a nejstarším na venkově. Brzy po založení máme zprávy o úspěšné divadelní činnosti a o složení prvního správního výboru. Za 1. světové války spolek nepracoval, ale již

¹⁷⁶ Srv. HEROLDOVÁ, I. Vystěhovalectví do jihovýchodní Evropy. In *Češi v cizině* 9. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze, 1996, s. 67–95.

8. prosince 1919 začíná znovu. Velice úspěšné působila divadelní skupina, která konala zájezdy do širšího okolí a měla dokonce vypůjčené kostýmy z Národního divadla v Praze.

Roku 1930 se začalo jednat o stavbě Národního domu. Spolkový dům neboli „domeček“, jak mu místní krajané říkají, měl zajímavou historii. Dvakrát se stavěl z trosek. 15. srpna 1931 byl nově postavený dům slavnostně otevřen. V roce 1933 byly přistavěny šatny a jeviště. V té době fungoval v Prekopakře také soubor loutkového divadla, který hrál představení po českých školách. Po druhé světové válce se však musel stavět znovu, protože byl zcela zničen. Koncem osmdesátých let minulého století byl dům zrekonstruován – slavnostně byl otevřen 15. srpna 1991. O čtyři dny později na něj dopadly první granáty z nedaleké Krajiny a byl takřka srovnán se zemí. Po válce se dům začal opět stavět za finanční pomoci ČR a byl otevřen 15. května 2004.

V současnosti je „domeček“ využit na maximum. Zkoušky zde mají folklorní skupiny, pěvecký sbor a scházejí se zde různé další kroužky. Dnes má beseda v Prekopakře kolem 150 členů ve dvanácti pěveckých a tanečních sborech a patří k jedné z nejméně aktivních v Chorvatsku. Soubory z Prekopakry také každoročně dojíždějí do ČR, kde se účastní nejrůznějších slavností, zejména na Chodsku.

Náboženství

Většina místních občanů (mezi nimi i Srbové) se hlásí ke katolíkům. Zhruba 40 lidí se hlásí k baptistům a asi 30 k evangelíkům. Ti však postupně přecházejí ke katolíkům, a proto se jejich počet neustále snižuje, zatímco počet baptistů mírně narůstá.

Náboženství není faktorem, který by bránil v asimilaci Čechů s majoritním obyvatelstvem – v asimilaci brání spíše silně zakořeněné národní povědomí, které je udržováno krajaňskou činností.

Školství

Ve školním roce 1926/1927 byla v Prekopakře otevřena česká paralelka k chorvatské škole. Samostatná česká škola zde byla založena roku 1936, ale během druhé světové války byla

zavřena a už nebyla otevřena. Později byla budova školy vyměněna za pozemek, kde stojí dnešní Český národní dům. Nejbližší škola, kde se učí čeština, je v Pakraci a v Lipiku. Zde se v rámci paralelní školy česky učí 4 hodiny týdně. Počet dětí, zajímavých se o výuku českého jazyka po dlouhé době opět narůstá spolu se zájmem o krajauskou činnost v besedě.

Obec Prekopakra má poměrně nízké procentuální zastoupení Čechů v porovnání s ostatními obcemi, kde Češi žijí. I přesto ale místní spolek funguje mnohem lépe a výrazněji než v mnoha obcích s větším počtem Čechů. Možná tomu napomáhá i skutečnost, že kolem Prekopakry nejsou v blízkosti žádné další vesnice s vysokým počtem Čechů, kteří by zakládali vlastní spolky, jedná se spíše o jednotlivce. Tito krajané z okolí se pak hlásí k besedě v Prekopakře.

O neustálé aktivitě místní besedy svědčí zmodernizovaný Český dům, který je na vysoké technické úrovni a je hojně využíván na různé oslavy svátků, divadla nebo slavnosti. Česká krajauská činnost zde neupadla hlavně proto, že zde většina mladých zůstává a neodchází za vzděláním a lepší prací do větších měst, jak tomu bývá v jiných obcích.

Obrázek 36. Cedule upozorňující na stále zaminovanou oblast v pakrackých lesích.

Obrázek 37, 38. Český národní dům během občanské války roku 1991 a v roce 2009.

Obrázek 39, 40. Připomínka nedávné občanské války.

5. Sisacko-moslavinské županství

Podle údajů z roku 2001 žilo v Sisacko-moslavinském županství celkem 670 obyvatel české národnosti (0,36 %) a češtinu jako svůj mateřský jazyk užívalo 315 lidí (0,17 %).¹⁷⁷

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 žilo v Sisacko-moslavinském županství 578 Čechů, což je 0,34 % všech Čechů žijících v Chorvatsku. Češi v tomto županství tvoří podíl 6 % obyvatel.

Oproti předchozímu sčítání obyvatel před 10 lety poklesl počet Čechů v tomto županství na 86 %.¹⁷⁸

5.1. Bjeliševac

Historie českého osídlení

Bjeliševac (Bjeliševac) u Kutjeva je malá vesnička nedaleko Požegy. První příchod českých osadníků na území v okolí Požegy spadá do roku 1837¹⁷⁹. O usazení v samotném Bjeliševci se hovoří kolem roku 1868¹⁸⁰. Bjeliševac, kde nyní žijí Češi, zaznamenal zvýšený příchod imigrantů zhruba před 120 lety, a to především z oblasti Valašska (mj. vesnice Pržno, Vidče)¹⁸¹. Přistěhovalci si s sebou kromě svých osobních věcí přinesli hlavně kulturu a zvyky rodného jazyka.¹⁸²

I dnes místní taneční skupina používá valašské kroje a právě na Valašsko vedou i cesty členů místní besedy.

Česká Beseda Bjeliševac zorganizovala 6. – 9. června 2009 druhou cestu do Čech na Valašsko, odkud pochází většina obyvatel Bjeliševce. Do země svých předků celkem odcestovalo autobusem 41 lidí. Nejmladšímu účastníkovi bylo šest let a nejstarší byla sedmdesátiletá babička. Pro některé to byla první cesta do Čech, takže i očekávání bylo

¹⁷⁷ *Census 2001* [online]. c. d.

¹⁷⁸ *Population by ethnicity*. c. d.

¹⁷⁹ KRESOVÁ, H. c. d.

¹⁸⁰ Šrv. *Přistěhování* [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=13>.

¹⁸¹ MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota, 1994.

¹⁸² *Jednota* [online]. Novinově vydavatelská instituce [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=27>.

veliké. Hostitelem se krajanské výpravě stala Velká Lhota a dle slov předsedkyně besedy Alenky Hruškové se může výprava považovat za úspěšnou: „Cesta byla překrásná, jsme plni dojmů i překrásných vzpomínek. Domů jsme dojeli bohatší v srdci a šťastnější v duši.“¹⁸³

Obrázek 41. Taneční skupina ve valašských krojích a cesta na Valašsko.

Zdroj: Novinově vydavatelská instituce Jednota <www.jednota.hr>.

Náboženství

Není bez zajímavosti, že Bjeliševac je, jak řekl celocírkevní kazatel pro české sbory ve východní Evropě Petr Brodský: „...totiž jediné místo v Chorvatsku, se kterým má Českobratrská církev evangelická styky.“¹⁸⁴

V Bjeliševaci byla postavena i nová modlitebna Českého evangelického sboru, který se v ní poprvé sešel na Štědrý večer roku 2002. Kázání měl chorvatský farář ze Záhřebu. Bohoslužeb se zúčastnilo 78 lidí (sbor čítá dohromady 59 členů, sousední pleternický 26).¹⁸⁵

V neděli 11. května 2003 byla v Bjeliševci v chorvatské Slavonii sláva. Otevíral se nově postavený kostel našich krajanů, kteří tam přišli před více než sto lety. Sbor čítá i se sousedními obcemi 59 členů (29. 4. nás bylo na bohoslužbách 40). Na slavnosti a přípravách se podíleli všichni občané i katolíci. Lidé přijeli zblízka i zdaleka. Biskup chorvatské reformované církve, do níž český sbor patří, Endre Langh přijel se všemi svými faráři a posvěcujícím požehnáním kostel slavnostně otevřel. Kázal synodní senior Pavel Smetana na text J 3,16: Tak Bůh miloval svět. Pán Bůh nám nabízí novou životní orientaci, život v naději a otevírá pro nás sama nebesa. Bohoslužeb se také účastnil zástupce římskokatolického biskupa z Požegy monsignore Josip Depčić

¹⁸³ Jednota [online]. c. d.

¹⁸⁴ Srv. Jednota [online]. c. d.

¹⁸⁵ FRYDRYCH, M. Bjeliševac. *Evangelický časopis Český bratr*. č. 2, 79/2003, s. 10.

a z Osijeku prof. Steve z teologické školy i s dalšími Američany. Přítomen byl starosta Kutjeva, pod jehož správou Bjeliševac patří. Chorvatského ministerského předsedu zastupoval Fraňo Dubrovič ze Záhřebu. Ale nejvýznamnějšími hosty, vedle synodního seniora Pavla Smetany a jeho paní a předsedy synodu Vladimíra Kopeckého, byli Valaši, kterých přijelo 55. Bratr Trusina z Hrubé Lhoty předal sboru dřevěný obraz s vypáleným kalichem na Bibli a s veršem, který je na stropě lhoteckého kostela: *Dům můj dům modlitby jest*, a krásně vyšívaný ubrus na stůl Páně. Pěvecký sbor lhotecko-růžďecký pod vedením Marie Hurtové zazpíval čtyři písně.¹⁸⁶

Školství a spolková činnost

Krajané v Bjeliševci si 10. září 1932 vymohli povolení k otevření české státní paralelní školy ještě před založením Československé besedy, ale neměli učitele. Československá beseda jako taková se dočkala svého oficiálního založení 5. února 1933.

Ve školním roce 1933/34 byl konečně nalezen učitel. Škola byla v Tomínovci a navštěvovaly ji děti z obou vesnic. Samotný spolek nevykazoval žádnou větší činnost. Hrál se divadla a konaly přednášky s častými zájezdy obyvatel z Kaptola. V Bjeliševci neměli vlastní knihovnu, proto se spokojili kočovnou knihovničkou.¹⁸⁷

Ve školním roce 2007/2008 patřil Bjeliševac mezi obce, kde se ve škole dvě hodiny týdně vyučoval předmět „český jazyk a kultura“, čímž se obec může řadit mezi ty, ve kterých se český jazyk ještě stále drží.

Spolková činnost v Bjeliševci se řadí mezi ty, které zažily oživení po Domovinské válce (1991–1995). K jejímu obnovení došlo 9. dubna 2000.¹⁸⁸

V současnosti je předsedkyní České besedy Alenka Hrušková a dle údajů z roku 2005 uvádí okolo sta členů, v roce 2007 počet členů vzrostl na 118.¹⁸⁹

¹⁸⁶ FRYDRYCH, M. Bjeliševac. *Evangelický časopis Český bratr*. č. 9, 79/2003, s. 6.

¹⁸⁷ MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota, 1994.

¹⁸⁸ *Česká beseda Bjeliševac* [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=5>.

¹⁸⁹ *Český lidový kalendář*, c. d. (rok 2005 a 2007).

Pokud jde o zprávy z poslední doby, tak stojí o zmínění zpráva novinově vydavatelské skupiny Jednota, která 13. března 2009 uvedla, že se Česká beseda Bjeliševac konečně dočkala své pěvecké skupiny. Zkoušky začaly během zimy 2008, kdy se patnáct členů spolku za doprovodu harmoniky Gorana Hrušky rozhodlo začít zpívat. Vybrali si několik písní z bohaté pokladnice českých písní a začali se učit je zpívat. Ženy mají údajně přinést pečivo a muži něco k pití, aby „vymazali“ hlasivky, a aby se píseň daleko slyšela.¹⁹⁰

Obrázek 42. Pěvecká skupina v Bjeliševci.

Zdroj: Jednota <www.jednota.hr>.

5.2. Jazvenik

Údaje o obci, počtech obyvatel a krajanů¹⁹¹

První zmínky o Jazveniku jsou z roku 1224. Do roku 1572, kdy bylo město dobyto Turky, stálo v Jazveniku 57 domů. Turci Jazvenik vypálili a na místě nezůstalo jediné stavení.

V roce 1609 zde bylo 7 domů, v roce 1610 jich bylo 9 a v letech 1620 až 1635 zde opět nestál ani jeden dům. V roce 1665 bylo v Jazveniku 25 domů. Od roku 1806 se uvádějí údaje o počtu obyvatel – žilo jich zde 158, v roce 1830 pak 172 obyvatel, v roce 1848 147 obyvatel a v roce 1857 to bylo 127 obyvatel.

¹⁹⁰ *Jednota* [online]. Novinově vydavatelská instituce [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=27>.

¹⁹¹ RAJKOVIĆ, M. c. d..

V 19. století (rok 1869) získala tato oblast autonomii vytvořením „hrvatsko-slavonske-dalmatinske“ zemské vlády.

Do druhé poloviny 19. století zde žili pouze Chorvati a od 90. let 19. století se začíná vlivem příchodu Čechů výrazně zvyšovat počet obyvatel obce. Sestupná tendence počtu obyvatel je patrná od 50. let 20. století.

Rok	Počet domů	Počet obyvatel
1869		139
1880		166
1890		244
1900		277
1910		285
1921		276
1931		301
1948	65	264
1953	68	277
1961	66	270
1971	62	253
1981	60	233
1991	56	177
2001	54	143

Tabulka 15. Počet obyvatel Jazveniku (1869–2001).

Příchod prvních Čechů do Jazveniku není sice nijak samostatně zaznamenán, ale dobrým vodítkem je matrika kostela sv. Marije Magdalene v Selimu. Zde je jako první české dítě pokřtěn Alojz Povolni, narozený 16. 6. 1869, syn Karla Povolni, a matky Karoliny, rozené Braneš.

V této době už Češi žili v okolních vesnicích Stupnu, Selimu a Lekeniku.

Vznik české kolonie v Posávi a v Jazveniku se tedy datuje do sedmdesátých let 19. století.¹⁹² Původní obyvatelé se po dlouhé generace zabývali především zemědělstvím a chovem dobytka a podobně tomu bylo i Čechů, kteří přicházeli do Jazveniku z jižní Moravy, Českého Brodu, okolí Prahy, z Chrudimi a ze Zlína.

¹⁹² *Přistěhování* [online]. c. d.

Podle záznamů v matrikách přišlo mezi lety 1869 a 1880 do Jazveniku 13 Čechů a v období 1880–1890 pak 38. Nejvíce Čechů přišlo mezi lety 1890 a 1900, kdy jich přišlo 70 a pak v období 1900–1910, kdy počet příchozích dosáhl počtu 87. Pak počet příchozích slábl – v letech 1910–1920 se přistěhovalo 49 Čechů a do roku 1930 to bylo 41 osob. V období 1930–1940 sem přišlo 36 Čechů. Po válce se naopak někteří Češi začali vracet – do Československa, ale někteří odešli i do Ameriky.

Do druhé světové války hovořili v Jazveniku česky i Chorvaté, po válce se situace obrátila a Češi začali používat chorvatštinu.

Jazvenik měl dlouho velice špatnou infrastrukturu – teprve v roce 1980 byla vybudována asfaltová silnice napojující se na trasu Sisak – Záhřeb, v roce 1993 byla vesnice připojena na telefonní síť a v roce 1998 došlo k napojení na místní vodovod.

Spolková činnost

Češi v Jazveniku založili svoji besedu již v roce 1928. Ustavující schůze spolku v Jazveniku se konala 2. října 1932, kde se již jednalo i o založení školy a o stavbě spolkového domu. Školu se založit nepodařilo, ale spolkový dům se začal stavět roku 1935 a již 29. září téhož roku byl otevřen.¹⁹³

Protože se vesnice Jazvenik nachází nedaleko mnohem většího Sisku (Sisaku), byly obě obce předurčeny k vzájemné spolupráci, zvláště pokud šlo o krajanská témata (silnému poutu se těší ostatně všechny vesnice v Sisacko-moslavinském županství včetně Mezurače a Lipovlan).¹⁹⁴

Po 2. světové válce se opět objevovaly snahy otevřít českou školu, ale protože chyběli čeští učitelé, ztroskotal i tento pokus. Český jazyk se vyučoval až od školního roku 1986/1987 ve škole v Selimu jako volitelný předmět.

Valná hromada v roce 2006 uvedla, že zdejší Česká beseda čítá 60 členů, současným předsedou je Karel Vaško. Česká beseda v Jazveniku se pravidelně zúčastňuje Dožíněk a jiných krajanských spolkových činností. Krajané se také mohou chlubit

¹⁹³ Srv. MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota Daruvar, 1994.

¹⁹⁴ Srv. *Český lidový kalendář 2007*. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007. 90 s.

i svým ženským fotbalovým týmem, který při oslavách prvního máje v roce 2009 obsadil třetí místo.

Obrázek 43. Ženský fotbalový tým v Jazveniku.

Za celkem více než 80 let své existence zažil krajanský život časy vzestupů i pádů, přesto spolek po všechna léta zachoval živou činnost. Jazvenická beseda se může mimo jiné pochlubit taneční skupinou založenou v roce 1976 a svým divadlem, které se zde hraje již 73 let – divadelní pódium má beseda vlastní.

*Zdejší beseda je činná i za hranicemi Chorvatska – krajané spolupracují v zemi svých předků, České republice, s folklorním souborem Vysočan z Hlinska. Letos v srpnu mohlo 25 krajanů navštívit díky pozvání hlineckých Českou republiku – Prahu a především právě Hlinsko *Je to překrásné město, ve kterém člověk nepozoruje chvat, přeplněné ulice či nějaký stres. Odpoledne jsme měli vystupovat, ale překazil nám to nečas, takže vystoupení bylo odloženo. Naše nálada však neutrpěla a po večeři – jídlo nám opravdu chutnalo – jsme se odebrali do zahrady za restaurací, kde nás domácí bavili písní a tancem. Pilo se pivo, zpívalo a tančilo hluboko do noci*, vzpomíná Darija Hanžová na neobyčejný výlet.¹⁹⁵*

Jazvenik patří mezi obce, kde se vyučuje dvě hodiny týdně předmět „český jazyk a kultura“ a od roku 2002 organizuje

¹⁹⁵ *Jazveničtí na Hlínecku v ČR* [online]. Jednota, novínově vydavatelská instituce [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=27>.

Česká beseda v Jazveniku kurzy českého jazyka ve svém Národním domě.

Obrázek 44. Jazvenické děti.

5.3. Mezurač¹⁹⁶

Historie obce a českého osídlení

Chorvatsky se obec jmenuje Međurici a nachází se jižně od oblasti Daruvaru v županství Sisak-Moslavina. Název Mezurač můžeme přeložit jako Meziříčí – vesnička totiž leží mezi dvěma říčkami, Ilovou a Pakrou.

Mezurač spadá pod správu města Kutina, které mělo v roce 2001 téměř 25 000 obyvatel, z nichž 220 obyvatel (mezi nimi i mezuračtí) mělo češtinu za svůj rodný jazyk a 377 obyvatel se přihlásilo k české národnosti. Nejpočetnější menšinou v Kutině (a to s velkým náskokem) jsou Srbové. Co se týče náboženství, je zhruba 85 % obyvatel katolického vyznání.¹⁹⁷

Vesnice byla založena Chorvaty v roce 1228, loni (v roce 2008) tedy oslavila 780. výročí. V době nadvlády Turecka (2. polovina 15. století – 17. století) došlo k jejímu vylištění a Chorvaté toto území opouštěli. Do opuštěné oblasti se posléze začali stěhovat řemeslníci a učni. Kolem roku 1880 začalo osídlování Čechy. Ti s sebou přinesli i své nástroje.

¹⁹⁶ Údaje převzaty z vyprávění pana Velibora Potužaka, předsedy a hospodáře České besedy Mezurač.

¹⁹⁷ *Census 2001* [online]. c. d.

V roce 1900 se sem začali stěhovat i Slováci, a právě přítomností Slováků je tato obec zajímavá. Dnešní zastoupení české menšiny je asi 10 % obyvatelstva a Slováků kolem 8 %. Ještě okolo roku 1990 zde přitom bylo, podle předsedy místního spolku pana Velibora Potužaka, až 60 % Čechů.

Obrázek 45. Nově opravený katolický kostel v Mezurači.

(Foto: Zuzana Kohlová)

Česká beseda Mezurač

Za počátky České besedy lze považovat již vznik spolku *Československá obec Mezurač*, ke kterému došlo 20. února 1920. Roku 1936 pak byl vystaven národní dům.¹⁹⁸ Ve válečných letech 1941–1945 byla činnost besedy přerušena. V roce 1961 beseda organizovala Dožínky.

¹⁹⁸ *Česka beseda Meduric* [online]. 2007 [cit. 19. 12. 2008]. Dostupný z: <http://www.meduric.ceska-beseda.hr/index.html>.

Práce v besedě je dobrovolná a nadšení pro spolkovou činnost v Mezurači rozhodně nechybí. Důkazem je dodržování starých českých zvyklostí a fungování mnoha kulturních skupin.

Ačkoli jsou dnes česká a slovenská beseda odděleny, spolkový dům využívají společně.

Obrázek 46. Český dům v Mezurači využívají jak Češi, tak Slováci.

(Foto: Zuzana Kohlová)

Mezi typické zvyklosti, které mezuračtí dodržují, patří například tanec s věnci. Tento tanec smí na veselce tancovat pouze svobodní chlapi se svobodnými děvčaty. Věncem na hlavě představuje obrovský koláč. Mezi další zvyky patří stavění májky, maškarády, šupání na Velikonoce a spousta dalších.

Asi nejúspěšnější zdejší skupinou je taneční soubor Mezuračtí čerti. Nejpyšnější jsou na své pravé kyjovské kroje z roku 1976. Mezuračtí čerti však nejsou besedě zdaleka jedinou skupinou. Fungovala zde i divadelní skupina, která se bohužel po válce rozpadla.

Mezi další aktivitu patří mimo jiné i organizace výměnného pobytu s Českými Budějovicemi. Navíc Česká beseda Mezurač je jednou z mála, která má své vlastní internetové stránky.

V roce 2005 měla beseda 230 členů, v roce 2007 se uvádí stejné číslo jako v roce 2008, a to 203 členů¹⁹⁹.

Slovenská beseda s názvem Matice slovenská (založena 1996) je z pohledu Čechů méně aktivní, ale může jít pouze o subjektivní názor.

Náboženství

V Mezurači je naprostá většina obyvatel věřících. Předseda České besedy pan Velibor Potužak dokonce uvádí, že 99 % obyvatel jsou katolíci. Ve vsi tak samozřejmě nechybí kostel – stojí přímo naproti českému domu a je zasvěcen svatému Mikuláši. Kostel je nově opraven jak zvenku, tak i uvnitř.

Od kostela ve vsi je ve vzdálenosti asi 3 km vidět na kopci kostel další, zasvěcený Svatému Duchu. Vede k němu pouze polní cesta, ale pro místní je tento kostel příliš nedostupný a daleko, proto není tolik využíván.

Kdysi stávala na kopci turecká tvrz, která se ovšem dodnes nedochovala.

Školství

V Mezurači jsou v provozu dvě základní školy – ZŠ Mezurač a ZŠ Banova Jaruga, která vychází vstříc českým dětem. Předmět péče o český jazyk a kulturu se zde vyučuje osm ročníků, přičemž jsou vždy dvě třídy spojeny. Výuka probíhá třikrát týdně, ale škola se bohužel potýká s nedostatkem učitelů češtiny.

Z dalších jazyků se učí samozřejmě chorvatština a také slovenština, právě díky velkému podílu slovenské menšiny ve vsi. Místní školka je sice chorvatská, ale přesto do ní prostřednictvím básniček a říkanek čeština proniká.

Ve školním roce 2006/2007 školu navštěvovalo 60 žáků a v roce 2007/2008 už jen 40 žáků.²⁰⁰ Úbytek dětí je zřejmý. Pan Velibor Potužak ovšem upozorňuje na přírůstek v příštích letech. Podle dalších generací by měly děti přibývat, počínaje už příštím rokem.

¹⁹⁹ Český lidový kalendář. c. d. (2005, 2007, 2008).

²⁰⁰ Český lidový kalendář. c. d. (2007, 2008).

Při cestě do Mezurače, směrem na jih, přibývá stavení poničených za války, které se ještě nestihly opravit (nebo spíše na opravy nejsou peníze). O to větší radost vám udělá příjezd do Mezurače, kde můžete zaslechnout češtinu.

Nadšení místním lidem nechybí, beseda zde funguje na dobré úrovni, a tak o jejím zachování v příštích letech není pochyb.

5.4. Sisak

Město Sisak leží na soutoku řek Sava a Kupa jihovýchodně od hlavního města Záhřebu. Leží v Sisacko-moslavinském županství, v současnosti má cca 52 000 obyvatel.

Dějiny osídlení tohoto místa jsou starší než 2500 let. Úrodné prostředí soutoku dvou řek dalo vzniknout významnému městu, které v dobách antického Říma neslo název Siscia (zde byl zavražděn sv. Quirinus, který je dnes patronem města). Nejznámější historickou stavbou v Sisku je „Sisacký Grad“, který pamatuje již 16. století.

Dnes slouží jako muzeum a především i jako pomník vítězství nad Turky v roce 1593. Mezi další památky můžeme zařadit barokní Malí Kaptol, klasicistní Velki Kaptol a Stari most.

Během 2. světové války se zde nacházela část koncentračního tábora Jasenovac (popravování zde byli především Srbové, Židé a Romové).

Nedaleko města je naleziště ropy, a díky tomu nacházejí obyvatelé pracovní uplatnění i v místní rafinerii. Obě řeky také tvoří bohatý zdroj obživy pro rybáře. Mezi zajímavosti je možné zmínit i mnoho horkých minerálních pramenů v okolí s teplotou od 42 do 52 °C. Blízko je přírodní park Lonjsko Polje.²⁰¹

Statistické údaje o počtech krajanů

V Sisaku žije podle etnického rozdělení 100 osob s českou národností (0,19 % z celkového počtu 52 236 obyvatel) a český

²⁰¹ Srv. *Sisak* [online]. Wikipedie: Otevřená encyklopedie [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sisak>>.

jazyk jako svou mateřtinu považovalo osob 50 (0,10 % z celkového počtu 52 236 obyvatel).

Demografická struktura z roku 2001 byla následující: Chorvati: 43 402 (83,09 %), Srbové: 3 897 (7,46 %), Bosňáci: 795 (1,52 %), ostatní: 4 142 (7,93 %).²⁰²

Historie českého osídlení a činnost besedy

Vznik české kolonie Sisku (Sisaku) – podobně jako v Posáví – se datuje do sedmdesátých let 19. století.²⁰³ Československá beseda byla ve městě založena již 26. listopadu 1928. Iniciátorem a prvním předsedou spolku byl Ing. Jaroslav Sýkora. O činnosti předválečné České besedy je málo údajů, protože nebyla příliš činná. Ve válečných letech nepůsobila a po válce se už vůbec nepřipomíná.

Beseda byla znovu založena se stejným cílem 28. října 2004: aby si Češi v Sisku zachovali svou kulturu, identitu a český duch. Současný počet členů je okolo 110 – členy spolku ovšem nejsou pouze Češi, ale každý, kdo má zájem o českou kulturu. Předsedkyní je Jiřinka Vidovičová. V rámci besedy fungují pěvecká, hudební, divadelní, vydavatelská nebo čtenářská skupina. Beseda také vlastní knihovnu s českými knihami.

Lidé zde mají možnost navštěvovat každoročně otevírané kurzy češtiny, které trvají zhruba půl roku. Přes léto je otevřen zvláštní kurz češtiny pro děti.

V roce 2009 se krajané vypravili již potřetí do Čech, konkrétně do Českých Budějovic, Karlových Varů, Trocnova a Třeboně.

Místní beseda nemá postavený vlastní spolkový dům, ale v roce 2009 se jejím představitelům podařilo po dlouhém vyjednávání bezplatně získat od města prostory k činnosti.²⁰⁴

²⁰² *Census 2001* [online]. c. d.

²⁰³ *Přistěhování* [online]. c. d.

²⁰⁴ *Srv. Jednota* [online]. c. d.

6. Primorsko-goranské županství

Podle údajů z roku 2001 žilo v Primorsko-goranském županství celkem 145 obyvatel české národnosti (0,05 %) a češtinu jako svůj mateřský jazyk užívalo 130 lidí (0,04 %).²⁰⁵

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 žilo v Primorsko-goranské županství 198 Čechů, což je 0,07 % všech Čechů žijících v Chorvatsku. Češi v tomto županství tvoří podíl 2,1 % obyvatel.

Oproti předchozímu sčítání obyvatel před 10 lety vzrostl počet Čechů v tomto županství na 137 %.²⁰⁶

6.1. Rijeka

Historie města

V době Římské říše zde byla liburnská osada, od 7. století je město osídleno Slovy. Ve středověku jí vládli aquilejští patriarchové, od 13. století získala titul města. Roku 1471 se Rijeka stala majetkem Habsburků, v jejichž područí zůstala dalších 300 let. Až v 18. století, v roce 1717, byla vyhlášena svobodným přístavem. V letech 1808 až 1814 ji drželi Francouzi, poté byla navrácena Rakousku a od roku 1822 spadala pod Uhersko. Po rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918 se většina obyvatel přiklonila k připojení k Itálii, čemuž bylo vyhověno. V meziválečném období tak byla Rijeka rozdělena mezi Itálii (většina města) a Jugoslávii (východní části), od roku 1947 byla již celá jugoslávská.

Statistické údaje o počtech krajanů

Většinu obyvatel v současnosti tvoří z největší části Chorvaté, procentuálně jsou na druhém místě Srbové, na dalším jsou Italové, následují je Slovinci, po nich jsou na pátém místě Bosenci a Čechů je zde pouze kolem 0,07 % (96 osob v roce 2001, v roce 1991 to bylo 144 osob). Češtinu jako mateřský jazyk používá 85 osob.

²⁰⁵ Census 2001 [online]. c. d.

²⁰⁶ Population by ethnicity. c. d.

Spolková činnost

Česká beseda Rijeka, založena 17. září 1994 jako první z několika nově založených českých spolků po vlastenecké válce v Chorvatsku, působí v rámci Svazu Čechů v Republice Chorvatsko. Dnes má kolem 150 členů.

Obrázek 47. Český národní dům v Rijece.

Česká beseda v Rijece je velmi aktivní – v současné době zde působí tři taneční skupiny, divadelní skupina, loutkové divadlo, pěvecká skupina a knihovna. O své činnosti Beseda informuje česky vydávaným zpravodajem *Naše řeč*, který vychází třikrát ročně. Ukázky z časopisu:

Povídka na S: Sen Sylvie Skopalové. Sličný Svatopluk Skopal strávil srpen spolu se svou starou svařteřlou Sylvíí Skopalovou. Společně spali, slunili se. Snad se snášeli. Stala se strašná situace. Stará Skopalová spala sama, schoulená snila svůj strašlivý sen. Snědla slizkého slimáka. Skopal se synem se smějí. Společnost se Skopalové strani. Skopalová se snaží sen setřást. Strašlivý sen stále setrvává. Skopal se spustil se sousedkou, sličnou sekretářkou, slečnou Slávkou Stříbrnou. Skopalová soptí. Sličná samaritánka Stříbrná, slíbivše Svatoplukovi sedm statných synů, spěchala splnit svůj slib. Slabomyslný Skopalův syn Stáňa se sesypal. Skopalovou Stříbrná strašně sere, sevře sekáček, se silou smrtící saně sekne Slávku. „Smrt Stříbrné!“, samou slastí skučí.

Pobavení s češtinou. V „naši“ češtině často nesprávně používáme slova ZÁVOJ místo zatáčka nebo obvaz. Pro zatáčku na silnici existuje chorvatské slovo „zavoj“, které je stejně dobře použitelné i pro obvaz – v chorvatštině jde tedy o homonyma. V češtině máme používat slovo závoj pro průsvitnou tkaninu pro zahalení ženského obličejce nebo hlavy; kupříkladu svatební závoj, smuteční závoj... Neřekneme tedy: „Potkal jsem Pepu v dolanském závoji“, nýbrž: „Potkal jsem Pepu v dolanské zatáčce.“ Špatně se vyjádříme, i když řekneme. „Pepa má na ruce závoj, protože se zranil.“ Měli bychom říci: „Pepa má na ruce obvaz, protože se zranil.“

		
<p>Závoj</p>	<p>Zatáčka není závoj</p>	<p>Obvaz není závoj</p>

Nejen v „naši“ češtině pod vlivem chorvatštiny, ale často už i v hovorové češtině v Čechách, se nesprávně módně používá výrazu „mluvit na televizi“. Jak to krásně a jasně zobrazila Vedrana, je nabíledni, že naše předsedkyně opravdu nemluvila na televizi, nýbrž v televizi.

	
<p>Mluvit v televizi</p>	<p>Mluvit na televizi</p>

Je podzim a je načase myslet na zimní zásoby potravin. Je známo, že naše krajanky jsou velmi dobré hospodyně a především na venkově připravují **zimní zásoby potravin**. Často se však vlivem chorvatštiny pro uskladněnou zeleninu výraz „**zimnica**“ používá i v naší češtině. Slovo **zimnice** má však v českém jazyce zcela jiný význam. Je to příznak blížící se nemoci, kdy se chvějeme zimou a přitom již máme mnohdy horečku. Teď, když už to víme, určitě neřekneme, že by si někdo z nás „měl chut“ připravit si na zimu zimnici.

	
<p>Zásoby potravin na zimu</p>	<p>Zimnice</p>

Česká beseda Rijeka spolupracuje s většinou z ostatních Českých besed v Chorvatsku, s kulturně uměleckými spolky v Přímoří, Istrii a Gorském Kotaru. Navázala kontakty s mnohými organizacemi z České republiky. Taneční, divadelní a pěvecká skupina vystupovala nejen v krajanských osadách v Chorvatsku, ale i v mnohých místech, kde nejsou krajanské spolky a také i v České republice (Bílovice nad Svitavou, Římov, Rožnov pod Radhoštěm, Němčice nad Hanou, Ostrava, Chomutov.)

Beseda rovněž pořádá kurzy českého jazyka.

7. Virovitičko-podravské županství

Podle údajů z roku 2001 žilo v tomto županství celkem 92 obyvatel české národnosti (0,10 %) a češtinu jako svůj mateřský jazyk užívalo 69 lidí (0,07 %).²⁰⁷

²⁰⁷ *Census 2001* [online]. c. d.

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 žilo ve Virovitičko-podravském županství 104 Čechů, což je 0,12 % všech Čechů žijících v Chorvatsku. Češi v tomto županství tvoří podíl 1,1 % obyvatel.

Oproti předchozímu sčítání obyvatel před 10 lety vzrostl počet Čechů v tomto županství na 113 %.²⁰⁸

7.1. Verovice

Verovice (chorvatsky Virovitica) se nachází ve Virovitičko-podravském županství. Město má přes 16 000 obyvatel – s okolními obcemi je to více než 23 000 obyvatel. Z tohoto počtu je zhruba 93 % obyvatel chorvatské národnosti a 3,5 % Srbů.

Čechů zde bylo v roce 2001 pouze 78 (0,34 %), z nichž 61 označilo češtinu za svůj mateřský jazyk. 90,5 % obyvatelstva jsou katolíci.

Spolková činnost

Česká Beseda Verovice byla založena v roce 2002 a nyní čítá zhruba 200 členů. Je tak jednou z mála besed, kde počet členů přibývá – v roce 2005 totiž vykazovala členů 182. Předsedkyní besedy je Jasna Bergerova a jednatelkou Durda Kovačová.

Beseda má svou skupinu hudebníků, kteří doprovázejí smíšený pěvecký sbor a tanečníky. Verovice mají i svou vlastní dechovou skupinu, která se představuje na všech krajských dechovkových setkáních.

Verovická beseda se může dále pochlubit divadelním spolkem, který je rozdělen do dvou sekcí – dospělí a dětská divadelníci, součástí besedy je i taneční a malířská skupina. Beseda od svého založení v roce 2002 měla problémy s prostory, které se po pětileté činnosti vyřešily tím, že město poskytlo Besedě místnost, zatím tedy pouze na jeden rok. Beseda si zároveň za finanční pomoci republiky Chorvatsko a ČR mohla pořídit prostory v části staršího domu.

²⁰⁸ Population by ethnicity. c. d.

Zprava o činnosti České besedy Verovice v období květen 2003 – květen 2004.²⁰⁹ Beseda je v druhém roku své činnosti, nemá svůj prostor, své členstvo informuje info stránkou zaslanou poštou, na které se mohou vyčistit dění v minulém období a také plánované akce. Zatím z důvodu nedostatku prostoru zájemci o taneční skupinu, hudební, pěveckou nezačali stalou činností. Výuka češtiny probíhá ještě pořád v Základní škole Vladimír Nazor. Dospělí čtvrtkem od 18,30–20 hodin. Skupinu vede Jasna Berger. Děti vede Jasna Perova-Kožnjokova. Pani učitelka Bohdanka Peva Šolcova z Čech je jako odborná učitelka vždy na pomoci jak kolem jazyku, tak spolu s Radekem Jančkem i kolem zpěvu a hudebních aranžmánů, které zatím probíhaly jenom s dětmi. Hudební skupina dospělí začíná s činností a plánuje se začít i se skupinou dětí. Vedou ji Alijz Ditrih a Mirjana Milinovićova. Kuchařskou sekci vede Vlatka Horakova, posílena je novými členy a jak je vidět, vždy nás krásně překvapí s plným stolem krásných lahůdek. Sportovní skupina a umělecká má také své zájemce a funguje nezávisle o prostoru. Máme radost, že i divadelní skupina – dospělí začala nacvičovat. Vede ji Snežana Vondračkova. Schůze výboru konají se hlavně ve veřejných prostorech.

Nadále díky všem Vám, kteří jste se zapojili do činnosti Besedy jakýmkoli způsobem a také i našim fanouškům, kteří nejsou členové Besedy, ale kteří nás vždy potěší svoji návštěvou. Zvláště dnes chci poděkovat našim hostům z Velikých a Malých Zdenců, který mají velice namáhavou turnaj, musí ještě stihnout do Hercegovce a že neodmítli naše přání, abychom je u nás přivítali při naší valné hromadě, aby nám ukázali nejlepší z nejlepších představení, s kterým budou nastupovat na státní soutěži amatérských divadel.²¹⁰

8. Brodsko-posavské županství (Slavonski Brod-Posavina)

Podle údajů z roku 2001 žilo v tomto županství celkem 109 obyvatel české národnosti (0,06 %) a češtinu jako svůj mateřský jazyk užívalo 55 lidí (0,03 %).²¹¹

Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 2011 žilo v Brodsko-posavském županství 77 Čechů, což je 0,05 % všech Čechů

²⁰⁹ Pozn. – původní článek byl částečně gramaticky korigován.

²¹⁰ *Zprava o činnosti České besedy Verovice v období květen 2003 – květen 2004* [online]. Česká beseda Verovice, ©2009 [cit. 9. 1. 2009]. Dostupný z: <<http://www.virovitica.net/beseda/dokument1.htm>>.

²¹¹ *Census 2001* [online]. c. d.

žijících v Chorvatsku. Češi v tomto županství tvoří podíl 0,8 % obyvatel.

Oproti předchozímu sčítání obyvatel před 10 lety poklesl počet Čechů v tomto županství na 71 %.²¹²

8.1. Nová Hradiška

Město Nová Hradiška / Nova Gradiška v Brodsko-posavském županství leží u srbských hranic, západně od Slavonského Brodu a má zhruba 16 000 obyvatel.

Založeno bylo roku 1748 pod názvem Friedrichdorf, jméno Nova Gradiška dostala obec až o dva roky později. První stavbou v obci se stal barokní kostel Sv. Terezie.

Statistické údaje o počtech krajanů

Podle sčítání obyvatel v roce 2001 mělo 91 % občanů chorvatskou národnost. K české národnosti se přihlásilo pouze 17 obyvatel a češtinu jako mateřský jazyk označilo dokonce jen 8 lidí. Nejpočetnější menšinou jsou Srbové, kterých je téměř 1000. 88 % lidí je katolického vyznání a téměř 6 % jsou pravoslavní.²¹³

Spolková činnost

Česká beseda byla založena 18. března 2000. Nynější předsedkyní je paní Vesna Valentová. V roce 2005 měla beseda 200 členů, v roce 2007 už jen 130 aktivních členů. V rámci spolku působí dětská skupina Žluťasci a beseda také pořádá kurzy češtiny. V roce 2007 měly kurzy 20 absolventů od deseti do osmdesáti let. Beseda také vlastní na dvě stě českých knižních titulů.²¹⁴

Ukázka zápisu z valné hromady v dubnu 2008. V nedělní předvečer třináctého března se členové České besedy Nová Hradiška a okolí a jejich početní hosté sešli v sále místního domu Mala, aby zvolili nový správní a dozorčí výbor, zhodnotili činnost v minulém období a naplánovali činnost na další období. Tato Beseda se, třebaže je vzdálená od menšinového střediska, bez vlastního prostoru

²¹² *Population by ethnicity.* c. d.

²¹³ *Census 2001* [online]. c. d.

²¹⁴ *Český lidový kalendář 2007.* Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007. 90 s.

a s malým počtem členů a financí, snaží svou činnost co nejvíce zpestřit.

Před zahájením valné hromady k dobré náladě zahrála hudební skupina Besedy z Prekopakry, kterou stovka přítomných odměnila bouřlivým potleskem. Dosavadní a budoucí předsedkyně Vesna Valentová konstatovala, že Beseda působí osm let a má kolem 130 aktivních členů. Zprávu o činnosti spolku v minulém roce a plán práce do budoucna podala tajemnice Nevenka Milinčevićová, která oznámila, že se členové spolku scházejí pravidelně každé druhé úterý v pronajaté místnosti, kde besedují, zpívají či poslouchají české písně, učí se češtině a čtou Jednotu a české knihy.

V minulém období zorganizovali valnou hromadu, piknik na Strmci, kulturní večer a týdenní kempování dětí členů Besedy v Horolezeckém domě na Strmci, kterého se zúčastnilo dvanáct dětí. Uspořádali školu kopané pro deset dětí, koupili si počítač a objednali harmoniku z Čech. Zúčastnili se Voničky v Daruvaru a karavany přátelství v Slavonském Brodu. Bylo konstатовáno, že besední pěvecká skupina vloni bohužel přestala působit, ale besedáči doufají, že se její činnost během roku obnoví.

Tajemnice připomněla také bohatou spolupráci se Svazem Čechů, všemi Besedami, zvláště sousedními, městem a županstvím, a také s řadou spolku a organizací a dokonce i s několika medii. Plán práce na příští rok obsahuje pokračování v dosavadních akcích: řádně se scházet, zvětšit počet členů, pracovat co nejvíce s dětmi, pokračovat v kursu českého jazyka, který probíhá již sedm let, zorganizovat tradiční piknik a kempování na Strmci a kulturní večer. Novohradiští besedáči si přejí vystoupit na dožínkách v Daruvaru, na karavaně přátelství a na Zpěvánkách v Rijece. Přejí si pokračovat v dobré spolupráci se Svazem Čechů a ostatními spolky a organizacemi. Největší úkol Besedy bude podepsání smlouvy s městem o používání domu v městské části Prvča, kde by Beseda měla získat místnost. Od Svazu Čechů má slíbenou dotaci ve výši 50 000 kun na zařízení domu a místnosti. Velice se těší na to, že budou mít vlastní střechu nad hlavou a doufají, že se jejich činnost zlepší.

Finanční zpráva, kterou podala předsedkyně V. Valentová, vyzněla velmi optimisticky. Beseda měla v loňském roce k dispozici 40 075 kun, na účtu jí zůstalo 11 295 kun. Zprávu schválil dozorčí výbor, který vedl Mato Kruljac. Volba nového správního a dozorčího výboru proběhla hladce a všechny návrhy byly schválené. Slova se ujal i pan Srećko Hanák, který je majitelem malé kovárny v Nové

Hradišce a navrhl spolupráci s průmyslovým podnikem z Brna. Bohatou činností Besedy a dobrou spolupráci pochválila celá řada přítomných hostů. Novohradišským krajanům popřáli další úspěchy, zvláště v získání vlastních místností. Na závěr valné hromady předvedla kratší program taneční skupina dospělých České besedy Prekopakra. Po té následovalo pohoštění a pobavení při prekopakranské české muzice. Hostitelé uspořádali srdcový tanec s tombolou, v které každé číslo dostalo odměnu. Třebaže byl nedělní večer, veselá nálada, hudba, zpěv a tanec pokračovaly do pozdních nočních hodin.²¹⁵

8.2. Slavonský Brod

Slavonský Brod (Slavonski Brod) leží ve východním Chorvatsku, v Brodsko-posavském županství. Město se rozkládá na zhruba 50 km² u hranic s Bosnou a Hercegovinou. Slavonský Brod je šesté největší město v Chorvatsku. Jeho jižní částí protéká řeka Sáva. Historie města sahá až do dob římských, kdy ještě neslo název Marsonia. Do první poloviny 20. století se pak město jmenovalo Brod na Savi.²¹⁶

Téměř 93 % obyvatel tvoří Chorvati. Nejpočetnější menšinou jsou Srbové (2,5 %). K české národnosti se přihlásilo pouze 35 obyvatel.²¹⁷

Česká beseda ve Slavonském Brodu byla založena 4. května 1996. Současným předsedou je pan Oto Vaško. Počet členů v roce 2007 byl 180. Od roku 2005 klesl počet členů o 40 osob.

Češi každoročně organizují akci *Naše jaro*, kde vystupují recitační, loutkové a divadelní soubory. Od roku 2005 pořádá beseda kurzy češtiny. V prvním roce otevření kurzů se česky učilo patnáct dětí.

²¹⁵ Valná hromada – Nová Hradiška [online]. 2007 [cit. 7. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=1>

²¹⁶ Grad Slavonski Brod [online]. 1996–2008 [cit. 30. 3. 2009]. Dostupný z: <<http://www.sbonline.net/slavonski-brod/kultura>>.

²¹⁷ Census 2001 [online]. c. d.

9. Resume

Monograph *Czech in Croatia* follows in the conducted research of Czech compatriot communities and in mapping their situation in the years 2008 and 2009 within the project “Compatriots: Tracing Czechs in Eastern Europe”.

In the Republic of Croatia, population census, which took place in the year 2011, gathered also data concerning nationality, mother tongue and religion of population, and therefore it is possible to show main trends in development of the Czech compatriot community – in addition to qualitative findings also in terms of the latest statistical data. In the book, the individual administrative units are arranged into order according to absolute number of Czech compatriots.

Although, in the past ten years (between the population censuses in the year 2001 and in the year 2011), there happened further decline in the number of Czechs in Croatia down to 92%, but still this minority is one of the liveliest Czech compatriot communities.

It is evident that the community life of Czech compatriots must deal with the growing natural assimilation. In some *Czech meetings* (i.e. associations), there prevails Croatian for a long time already, yet these associations represent a very important Czech cultural organization - in addition to community life, there are created new relationships with partner cities in Czech, for example, through such *meetings*.

10. Seznam vyobrazení

10.1. Obrázky

Obrázek 1. Početnost české menšiny v Chorvatsku (rok 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2001, 2011).....	10
Obrázek 2. Počet obyvatel v Chorvatsku (tis.) 1992–2011.	11
Obrázek 3. Dožínky v roce 1925.....	11
Obrázek 4. České besedy v Chorvatsku.	12
Obrázek 5. Průměrný věk populace v Chorvatsku podle národnosti (2011) .	14
Obrázek 6. Obyvatelstvo Chorvatska podle mateřského jazyka (2011).	15
Obrázek 7. Národnostní složení v Chorvatsku, 2011.	43
Obrázek 8. Daruvarské náměstí: budovy Svazu Čechů a Jednoty a katolický kostel Nejsvětější Trojice.	54
Obrázek 9. Prezident Stjepan Mesić na návštěvě u daruvarských krajanů v roce 2000.	58
Obrázek 10. Česká beseda Rijeka na Dožínkách v Daruvaru.....	60
Obrázek 11. Historické náměstí v Bjelovaru.....	67
Obrázek 12. Bjelovarská <i>Lucerna</i> před Českým domem v Končenicích v roce 2005.....	69
Obrázek 13. Typický styl původních chalup.	78
Obrázek 14. V Dežanovci na pomníku padlým ve válce najdeme mnoho českých jmen.	81
Obrázek 15. Průčelí katolického kostela sv. Bartoloměje v Dežanovci.	82
Obrázek 16. Pamětní deska na budově základní školy.....	83
Obrázek 17. Kdysi byl jistý pan Doležal hoden pamětní desky, dnes už tomu tak zřejmě není... ..	84
Obrázek 18. Folklorní skupina z Dolan.....	86
Obrázek 19. Škola v Dolanech a patrné stopy z války.	88
Obrázek 20. Herci Dolních Střežan ve hře Jedovatý pavouk v roce 2008.....	90
Obrázek 21. Český dům v Dolních Střežanech.	91
Obrázek 22. Baptistická modlitebna v Holubňáku.	93
Obrázek 23. Byvalá česká škola v Holubňáku.	94
Obrázek 24. Letecký snímek Ivanova sela.	95
Obrázek 25. Památník padlým v Ivanově Sele.....	97
Obrázek 26. Český dům v Končenicích.	103
Obrázek 27. Výstava v Končenicích při Dožínkách v roce 2012.....	105
Obrázek 28. Kostel v Končenicích.	106
Obrázek 29. Končenický hřbitov.....	106
Obrázek 30. Domovský list potomka jednoho z přistěhovalců.	111
Obrázek 31. Česká doplňovací škola České besedy Záhřeb – školní divadlo s učitelem Kořínkem.	131

Obrázek 32. Školáci a učitelka Ivana Tichá v České doplňovací škole v Záhřebu.	132
Obrázek 33. Dubrava.....	134
Obrázek 34. Opravený Český dům v Kaptole.	139
Obrázek 35. Rozstřílený dům v Prekopakře.	142
Obrázek 36. Zaminovaná oblast v pakrackých lesích.	145
Obrázek 37, 38. Český národní dům během občanské války roku 1991 a v roce 2009.	146
Obrázek 39, 40. Připomínka nedávné občanské války.	147
Obrázek 41. Taneční skupina ve valašských krojích a cesta na Valaško. ...	149
Obrázek 42. Pěvecká skupina v Bjeliševci.	151
Obrázek 43. Ženský fotbalový tým v Jazveniku.	154
Obrázek 44. Jazvenické děti.	155
Obrázek 45. Nově opravený katolický kostel v Mezurači.	156
Obrázek 46. Český dům v Mezurači využívají jak Češi, tak Slováci.	157
Obrázek 47. Český národní dům v Rijeci.	162

10.2. Tabulky

Tabulka 1. Počet obyvatel v Chorvatsku (1992–2011).	10
Tabulka 2. Národnosti v Chorvatsku podle podílu mluvčích příslušným jazykem.	16
Tabulka 3. Obyvatelstvo Daruvaru (včetně spádových obcí) podle národnosti v roce 2004.	47
Tabulka 4. Počet hodin v jednotlivých ročnících chorvatských škol za týden.	63
Tabulka 5. Etnické složení v Bjelovaru k roku 2001.	68
Tabulka 6. Přibližné počty členů besedy v Daruvarském Brestově (2005–2008).	74
Tabulka 7. Počet žáků v Daruvarském Brestově 1884–1912.	74
Tabulka 8. Populace v Dežanovci (opčina) podle národnosti k roku 2001. ...	79
Tabulka 9. Populace v Dežanovci (opčina) podle mateřského jazyka k roku 2001.	79
Tabulka 10. Počty žáků ve škole v Lipovci (2005–2008).	119
Tabulka 11. Populace podle národnosti v roce 1991 a 2001 (Kaptol).	138
Tabulka 12. Populace podle mateřského jazyka v roce 2001 (Kaptol).	138
Tabulka 13. Populace v Kaptolu podle náboženství.	140
Tabulka 14. Národnostní složení obyvatel Prekopakry v roce 1991.	143
Tabulka 15. Počet obyvatel Jazveniku (1869–2001).	152

11. Použité zdroje

- Archiv farní církve v Daruvaru, krabice r. 1938. Salačův dopis faráři Ettingeru z 5. září 1938.
- Archiv farní církve Daruvar, krabice r. 1938. Pismo Nadbiskupskog duhovnog stola, br. 7260/ 1938 od 16. rujna 1938 zaslanu Ettingeru.
- At' žádají. *Jugoslávští Čechoslováci*. V, 10. června 1926, č. 23, s. 2.
- AUERHAN, J. *Čechoslováci v Jugoslavii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*. Praha: 1921.
- BAKALÁŘ, S. *Život české a slovenské menšiny v Jugoslávii v období od Mnichova po vznik NDH (1938–1941)*. Brno, 2009. 99 s. Masarykova univerzita. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Vladimír Goněc. CSc. Dostupný z: <http://is.muni.cz/th/136162/ff_m/>.
- BATĚK Alexandr Sommer *Jak se osvobodit od náboženství*. Ed. Tribuna volného sdružení „Osvobození života“ a „Legie Světla“, ročník I., č. 3. Chrudim, leden 1924. s. 33–35. In: *Jugoslávští Čechoslováci*, 1924, č. 1.
- Bjelovar* [online]. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. © 2009 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bjelovar>>.
- BLAHA, K. *Leňák – Evangelický sbor a začátky krajské činnosti*. In: *Přehled 25*. Ed. NVI Jednota. Daruvar, 2007, s. 58.
- Census 2001* [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 9. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.dzs.hr/Eng/censuses/Census2001/Popis/Edefault.html>>.
- Česká beseda Bjeliševac* [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=5>.
- Česká beseda Končenice* [online]. Svaz Čechů v republice Chorvatsko, 2000 [cit. 19. 3. 2008]. Dostupný z: <<http://www.savez-ceha-rh-t-com.hr/ceski/besedy/konc/index.htm>>.
- Česká menšina v Daruvaru se bojí o svou budoucnost* [online]. 10. 1. 2008 [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z: <http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/1182>.
- Česká obec Bjelovar* [online]. Svaz Čechů v republice Chorvatsko, 2000 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.savez-ceha-rh.htnet.hr/ceski/besedy/bjelov/index.htm>>.
- České besedy* [online]. Svaz Čechů v Chorvatsku. [cit. 1. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=2&Itemid=5>.
- Český lidový kalendář 2005*. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2005, 90 s.
- Český lidový kalendář 2007*. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007, 90 s.
- Český lidový kalendář 2007*. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007, 90 s.
- Česka beseda Meduric* [online]. 2007 [cit. 19. 12. 2008]. Dostupný z: <<http://www.meduric.ceska-beseda.hr/index.html>>.
- Československá obec legionářská: Bolestné vzpomínky v Ivanově Sele* [online]. 2006 [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://obeclegionarska.cz/index.php?mid=4&aid=119>>.

- ČUHNIL, Zdenka *Česká menšina v Chorvatsku*. XIV. seminář slovanských národnostních menšin (14. – 17. října 2010) u Čechů v Daruvaru – Chorvatsko. *Daruvar* [online]. Fact-Archive.com : Online Encyclopedia and Dictionary, 2005 [cit. 10. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.fact-archive.com/encyclopedia/Daruvar>>.
- Dežanovac* [online]. Vikipedija, Slobodna enciklopedija, 2009 [cit. 1. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://sh.wikipedia.org/wiki/Dežanovac>>.
- DITRICH, J. Dvě české kázání v Daruvaru. *Jugoslávští Čechoslováci*, 24. 5. 1923, č. 21.
- DITRICH J. Náboženství i – politika. *Jugoslávští Čechoslováci*. Daruvar, 25. 6. 1925, č. 25, s. 2.
- Doplňovací škola ČBZ*. [online]. © 2006–2009 Česká beseda Záhřeb [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z: <http://ceska-beseda-zg.hr/cz/dopunska_skola/>.
- Dožínková výstava*. [online] Jednota, novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko. 21. 7. 2012. [cit. 18. 9. 2012] Dostupné z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=1760&Itemid=1>
- ETTINGER, M. Zaista vrlo poučno. *Katolički list*. 52. god., Zagreb 1901. č. 5–7, s. 49. Článek je také v knize: HEROUT, Vjenceslav *180 godina daruvarske župe 1821–2001*. Daruvar, 2001, s. 167–180.
- FAO, *Statistical Databases* [online] FAOSTAT 2010 [cit. 17. 9. 2010] Dostupný z: <<http://faostat.fao.org>>.
- FRYDRYCH, M. Bjeliševac. *Evangelický časopis Český bratr*. č. 2, 79/2003, s. 10. *Grad Slavonski Brod* [online]. 1996–2008 [cit. 30. 3. 2009]. Dostupný z: <<http://www.sbonline.net/slavonski-brod/kultura>>.
- GUNJEVIĆ, L., GUNJEVIĆ, B. *Evangelici a ne anđeli*. Vinkovci, 2008.
- HEROLDOVÁ, I. Vystěhovalectví do jihovýchodní Evropy. In *Češi v cizině 9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. S. 67–95.
- HEROUT, V. *České školy ve Velkých a Malých Zdencích*. Daruvar: Jednota, 2001.
- HEROUT, V. *Náboženská otázka u chorvatských Čechů*. Vědecká konference v Rožemberoku, 19 s. Rukopis.
- HEROUT, V. O našich hřbitovech. 2007.
- HEROUT, V. Velikonoce *Naše řeč*, Číslo 53 – Březen 2007.
- Holubňák* [online]. Svaz Čechů v republice Chorvatsko. [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=5>.
- HONSNEJMANOVÁ, D. *Slavné české Dožínky v Chorvatsku*. [online] Místní kultura. [cit. 15. 9. 2012]. Dostupný z: <<http://www.mistnikultura.cz/slavne-ceske-doizinky-v-chorvatsku>>.
- HORAK, Josip: *Baptisti, povijest i načela vjerovanja*. Zagreb, 1989.
- JANOTOVÁ, L. MATUŠEK, J. PEJIĆ, M. STRÁNIKOVÁ L. *Dožínky Daruvar 2008*. Daruvar: Jednota Daruvar, 2008.
- Jednota* [online]. Novinově vydavatelská instituce [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=27>.

- Jazyvičtí na Hlinecku v ČR* [online]. Jednota, novínově vydavatelská instituce [cit. 3. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=27>.
- Jednota: Cílem je znovuzaložení besedy v Šibovci* [online]. Novínově vydavatelská instituce [cit. 1. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=239&Itemid=5>.
- JOVANOVIĆ, J. P. Česi u Slavoniji i Hrvatskoj. *Javor, list za zabavu, pouku i književnost*. God. XVIII (1891) č. 30, s. 474–477.
- Kaptol (Požeško-slavonska županija)* [online]. Wikipedia: Slobodna enciklopedija, ©2009 [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <[http://hr.wikipedia.org/wiki/Kaptol_\(Požeško-slavonska_županija\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Kaptol_(Požeško-slavonska_županija))>.
- Katolická akce v našich osadách*. In: Chceme žít. Edd. OHO v Záhřebu a Komenský Praha, Praha 1937, s. 83.
- KOZAK, Jaromír: *Spiritismus, zapomenutá významná kapitola českých dějin*. Praha: Eniment, 2003.
- Krajanské akce ve světě* [online]. Krajane.net, 2008 [cit. 10. 9. 2009]. Dostupný z: <http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/1643>.
- KRESOVÁ, H. *Česká menšina v Chorvatsku* [online]. Dům zahraničních služeb. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 12. 2. 2009 [cit. 5. 9. 2009]. Dostupný z: <http://www.dzs.cz/index.php?a=documents&general_file_id=1063&project_older_id=16&>.
- KRŽÁK, M. *Nastanak i razvoj prvih čeških naselja na današnjem području grada Bjelovars s posebnim osvrtom na Nove Plavnice*. In: Přeblad X. Ed. NVI Jednota Daruvar, Daruvar 1977.
- KUZLE, M. Daruvarski kraj – vjerska struktura. *Vrela*, godina IV. č. 6–7, Daruvar 1995, s. 6–8.
- LACINOVÁ, Lydie O českých evangelicích ve Velkých Zdencích. *Jednota*, 1995, 50, č. 6, 12. 2., s. 6-7.
- Lukášová kázání*, JČ, I, 1922. č. 7, s. 39.
- MATĚJKA, K. P. Náboženství bez církve. *Jugoslávští Čechoslováci*, 1924, č. 10.
- MATUŠEK, J. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar: Jednota, 1994. 207 s.
- MATUŠEK, J. *Česká beseda Daruvar před druhou světovou válkou 1907–1941*. Daruvar, 2008.
- Misijní cesta p. Vl. Jeřábka C.Ss.R. ke krajanům v Jugoslavii*: In: Krajanská péče. Ed. „Krajanská péče“ a Domov čl. Zahraniční mládeže, Praha, 1938, č. 2, s. 13–14.
- Naši bratři ve Slavonii*. Hlasy ze Siona, r. XXIX/ 1889 č. 8, 25. 4. 1889, s. 8.
- Naši bratři ve Slavonii*. Hlasy ze Siona, r. XXIX/ 1889 č. 10, 30. 5. 1889, s. 81.
- Otázka českých kněží a bohosluzeb*. In: Drobnou práci (půldruha roku osvětové a hospodářské práce v českých osadách v Jugoslávii). Záhřeb: Osvětový a hospodářský odbor v Záhřebě, 1936, s. 53.
- PAGÁČOVÁ, Z. *Reformovaná církev kalvínská v Chorvatsku, sbor Bjeliševac*. In: Evangelický kalendář 2009. Ed. Českobratrská církev evangelická. Praha, 2009, strany nejsou uvedené.

- Population of Croatia 1931–2001*. [online] © 1998-2010 Vojska.net [cit. 29. 10. 2012] Dostupný z: <<http://www.vojska.net/eng/armed-forces/croatia/about/population/>>.
- Population by ethnicity. 2011 Census* [online] Republika Hrvatska – Državni zavod za statistiku, 2012. [cit. 18. 12. 2012] Dostupný z: <<http://www.dzs.hr>>.
- Přistěhování* [online] Svaz Čechů v Chorvatsku. [cit. 2. 9. 2009]. Dostupný z: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=13>.
- RAJKOVIĆ, M. Višestruki identitet Čeha u Jazveniku. *Etnološka tribina* Vol. 34–35 No. 27–28 Prosinac 2005, s. 237–292.
- REŽNÝ, V. My a katolictví. *Jugoslávští Čechoslováci*, X, 28. 5. 1931, č. 22, s. 1.
- STRANIKOVA, L. *Informování a vydavatelská činnost české menšiny v Chorvatsku*. XIV. seminář slovanských národnostních menšin (14. – 17. října 2010) u Čechů v Daruvaru – Chorvatsko.
- Stránky České obce Bjelovar* [online]. [2007] [cit. 8. 9. 2009]. Dostupný z: <<http://www.ceska-obec.hr>>.
- ŠEFC, B. *Zpráva Katolické akce*. In: Do nové práce, Ročenka československého Svazu v Království Jihoslovanském 1940, Záhřeb 1939, s. 22–23.
- TURČIN, R. *Kolonizace, národní a kulturní život Čechoslováků v bývalém Chorvatsku-Slavonii*. Praha, 1937.
- U nás a ve světě před 70 lety. *Naše řeč*, č. 47 – Zář 2005.
- V obci Dubrava založena Česká beseda Záhřebského županství* [online]. Jednota. Novinově vydavatelská instituce, Daruvar, Chorvatsko., 17. 6. 2009 [cit. 4. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=451&Itemid=1>.
- Valná hromada – Nová Hradiška* [online]. 2007 [cit. 7. 9. 2009]. Dostupný z: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=1>.
- VINTER, J. *Česká a chorvatská škola v Končenicích*. Daruvar: Jednota, 2007.
- Významá schůze v Hercegovci*. Naše noviny (Daruvar), 1940, I., č. 2, 29. 8., s. 2
- Ze Slavonie. Hlasy ze Siona*, r. XXI/1881, č. 14, s. 109–110.
- Zprava o činnosti České besedy Verovice v období kveten 2003 – kveten 2004* [online]. Česká beseda Verovice, ©2009 [cit. 9. 1. 2009]. Dostupný z: <<http://www.virovitica.net/beseda/dokument1.htm>>.

12. Rejstřík

A

Albánci, 15, 48, 68
 Antunovac, 26
 Arcibiskupství olomoucké, 32

B

baptisti, 38
 Bjeliševac, 26, 148, 149, 150, 174,
 175
 Bjeliševac, 37, 42, 148, 149, 150,
 151, 173
 Bjelovar, 12, 67, 68, 70, 71, 99, 173,
 176
 Bjelovarsko-bilogorské županství, 12,
 44, 45, 46, 48, 49, 67, 85
 Bjelovarsko-křiževcké županství, 9
 Blagorodovac, 26
 Bosňáci, 160
 Brekinski, 36
 Brodsko-posavské županství, 166,
 169
 Bukovka, 28

Č

Čechy, 8, 18, 42, 87, 88, 113, 123,
 124, 133, 163
 Česká beseda, 12, 13, 33, 49, 50, 51,
 55, 56, 57, 59, 60, 65, 66, 69, 77,
 80, 83, 87, 88, 91, 97, 100, 102,
 103, 112, 116, 119, 121, 124, 130,
 131, 133, 134, 135, 137, 138, 139,
 143, 150, 151, 153, 155, 156, 157,
 162, 164, 166, 167, 169, 173, 174,
 175, 176
 Československo, 22, 23, 28, 29, 33,
 34, 35, 37, 52, 56, 57, 60, 61, 66,
 109, 153

Češi, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16,
 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 31, 32, 35, 36, 37, 40, 41, 42, 44,
 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54,
 55, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73,
 77, 78, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 87,
 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 99, 100,
 102, 103, 108, 112, 117, 118,
 119, 121, 123, 124, 125, 128, 129,
 130, 134, 136, 137, 138, 139, 140,
 141, 142, 143, 144, 145, 148, 150,
 152, 153, 156, 157, 158, 160, 161,
 165, 166, 167, 168, 169, 173, 174,
 175, 176, 180

D

Darkovec, 26
 Daruvar, 8, 9, 11, 12, 13, 19, 20, 22,
 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32,
 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41,
 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62,
 63, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 73,
 74, 75, 76, 78, 80, 84, 85, 87, 88,
 92, 93, 94, 95, 96, 100, 101, 103,
 105, 109, 110, 111, 112, 113, 118,
 122, 128, 135, 136, 137, 139, 148,
 150, 153, 155, 167, 168, 173, 174,
 175, 176
 Daruvarsko, 16, 25, 34, 38, 47, 60, 88
 Daruvarský Brestov, 12, 71, 77
 Daruvarský Brestovec, 13
 Dětský koutek, 21, 53
 Dežanovec, 12, 56, 77, 79, 89, 92
 Dolany, 12, 84, 85, 86, 87, 88, 111
 Dolní Daruvar, 32, 39, 66
 Dolní Střežany, 12, 89
 Domovinská válka, 12, 92, 150
 Dožínky, 11, 50, 52, 53, 54, 55, 57,
 58, 60, 104, 117, 156, 174
 Dubrava, 133, 134, 135, 176

E

evangelíci, 25, 26, 36, 41, 42

F

Friedrichdorf, 167

G

Gradec, 129

H

Hercegovac, 12, 28, 36, 37, 56, 176

Holubňák, 12, 36, 41, 42, 63, 85, 92,
93, 94, 95, 111, 174

Horní Daruvar, 12, 65, 66, 67

Horní Zdence, 122

Hrastovac, 26

Hrubečné Pole, 26, 30, 95, 96, 120,
121

Ch

Chorvaté, 13, 15, 35, 46, 47, 48, 50,
51, 65, 68, 72, 79, 82, 85, 87, 90,
92, 95, 102, 118, 123, 124, 138,
140, 142, 143, 152, 153, 155, 160,
161, 169

Chorvatsko, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
14, 15, 16, 20, 21, 23, 25, 26, 28,
29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41,
42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 62,
63, 64, 65, 68, 69, 70, 73, 77, 80,
85, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 99, 102,
103, 104, 105, 120, 123, 124, 125,
128, 129, 130, 134, 135, 136, 137,
139, 141, 143, 144, 148, 149, 150,
153, 154, 161, 162, 164, 165, 167,
169, 173, 174, 175, 176, 180

chorvatština, 17, 19, 63, 163, 164

I

Ivanovo Selo, 12, 20, 26, 56, 63, 95,
96, 97, 98, 99, 100, 119, 173

J

Jazvenik, 12, 151, 153, 154

Jednota, 9, 20, 21, 22, 23, 26, 40, 42,
43, 50, 52, 53, 58, 63, 65, 66, 74,
75, 76, 80, 85, 94, 96, 105, 109,
110, 112, 114, 116, 128, 135, 137,
139, 148, 149, 150, 151, 153, 154,
160, 167, 173, 174, 175, 176

Jugoslávie, 32, 34, 35, 38, 40, 52,
129, 140, 161, 173, 175

Jugoslávští Čechoslováci, 20, 21, 29,
30, 31, 32, 37, 38, 40, 173, 174,
175, 176

K

Kaptol, 12, 129, 136, 137, 138, 139,
140, 141, 159, 175

katolická církev, 25, 32, 40, 140

Končeniče, 12, 19, 20, 38, 42, 43, 45,
47, 56, 63, 70, 71, 72, 74, 75, 76,
100, 101, 102, 103, 104, 105, 106,
107, 109, 110, 173, 176

Kralovec-Šibovec, 12, 110, 111

Království Srbů, Chorvatů a Slovinců,
28, 52, 129

L

Leňak, 28

Lipovci, 98, 118

Lipovec, 12, 47, 56, 63, 113, 114,
115, 116, 117, 118, 119

Lipovljany, 12

Ljudevit Selo, 47, 85, 113

Lonjsko Polje, 159

M

Malé Zdence, 12, 95, 122, 123, 124
Mezurač, 12, 19, 55, 155, 156, 157,
158
Morava, 24, 78, 89, 110, 134, 152
Moravané, 8

N

Nova Gradiška, 167
Nová Gradiška, 12
Nová Hradiška, 167, 169, 176

P

Pleternice, 25, 37, 42
Požega, 25, 49, 136
Požežské županství, 9, 24, 27
Požežsko-slavonské županství, 136
Prekopakra, 12, 142, 145, 169
Primorsko-goranské županství, 161

R

Rakousko-Uhersko, 129
Rijeka, 12, 60, 161, 162, 164
Romové, 15, 68, 79, 159
Rumuni, 15

S

Sisacko-moslavinské županství, 148,
153, 159
Sisak, 9, 48, 153, 155, 159, 160
Slavonie, 12, 23, 25, 26, 27, 28, 30,
47, 136, 149, 175, 176
Slavonský Brod, 12, 167, 169

Sokolovac, 26
Srbové, 46, 47, 48, 68, 71, 72, 79, 82,
85, 87, 90, 92, 95, 97, 102, 110,
123, 124, 138, 143, 144, 155, 159,
160, 161, 167, 169
Studnice, 21
Svaz Čechů, 21, 23, 41, 43, 53, 54,
58, 59, 64, 103, 104, 105, 162, 168

T

Tréglava, 12, 13, 119, 121
Turci, 15, 71, 151, 159

U

Uhry, 27, 28, 123
Uljanik, 25, 26, 27, 28, 36, 37, 38, 41,
42

V

Valaško, 148, 149
Velika Pisanica, 36
Velké Zdence, 12, 28, 56, 122, 123,
126
Verovice, 12, 165, 166, 176
Virovitica, 165
Virovitičko-podravské županství,
165
Vlaška Ves, 129

Z

Záhřeb, 9, 12, 20, 28, 34, 35, 36, 39,
48, 49, 68, 97, 129, 130, 131, 132,
133, 149, 150, 153, 159, 174, 175,
176
Záhřebské županství, 129, 134

Petr Kokaisl a kolektiv

Češi v Chorvatsku

NOSTALGIE, 2012

AA: 10,12

e-kniha

Vydal:

NOSTALGIE

nostalgie.praha@seznam.cz

Tištěná verze: Tribun EU, Brno

E-shop: <http://www.librix.eu/cz/books/extendfind>

e-kniha

ISBN 978-80-905365-2-4

9 788090 536524 >